

REPUBLIKA HRVATSKA

ČETVRTO I PETO PERIODIČNO IZVJEŠĆE REPUBLIKE
HRVATSKE PREMA ČLANKU 18. *UN KONVENCIJE O
UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA*

Priredio: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Zagreb, veljača 2013. godine

SADRŽAJ

I.	Uvod.....	3
II.	Odgovori na Zaključne komentare, glavna područja zabrinutosti i preporuke Odbora za uklanjanje diskriminacije žena Ujedinjenih naroda iz 2005. godine ..	3
III.	Izvješće o provedbi članaka u poglavljima I, II, III i IV Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena	34
Članak 1. Definicija diskriminacije žena		34
Članak 2. Antidiskriminacijsko zakonodavstvo i nacionalni i lokalni mehanizmi za ravnopravnost spolova.....		34
Članak 3. Mjere za osiguranje punog razvoja i napretka žena		39
Članak 4. Poticanje ostvarivanja stvarne ravnopravnosti spolova privremenim posebnim mjerama		40
Članak 5. Uklanjanje rodnih stereotipa i suzbijanje nasilja nad ženama		41
Članak 6. Trgovanje ljudima i suzbijanje prostitucije		45
Članak 7. Uklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu i nevladine organizacije		49
Članak 8. Predstavljanje vlade na međunarodnoj razini i sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija		54
Članak 9. Pravo na državljanstvo		55
Članak 10. Uklanjanje diskriminacije žena u području obrazovanja		55
Članak 11. Uklanjanje diskriminacije žena u području rada i zapošljavanja		60
Članak 12. Zdravstvena zaštita		65
Članak 13. Uklanjanje diskriminacije žena u području gospodarskog i društvenog života		68
Članak 14. Položaj žena na selu		72
Članak 15. Jednakost pred zakonom i pri izboru mjesta stanovanja		75
Članak 16. Jednakost u bračnim odnosima i odnosima vezanim uz brak i odgoj djece		75
Dodatak:	1. Pregled zakonodavnih i drugih akata vezanih uz ravnopravnost spolova i uklanjanje diskriminacije žena	78
	2. Statistički pokazatelji	83
Popis priloga		94
Kratice		95

I. Uvod

1. Ovo je Četvrto i peto periodično izvješće Republike Hrvatske koje se podnosi Odboru za uklanjanje diskriminacije žena Ujedinjenih naroda o provedbi *Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena UN-a* (dalje: Konvencija). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH koordinirao je izvještajni proces u koji su bila uključena relevantna ministarstva i druga tijela državne uprave.

2. Četvrto i peto periodično izvješće odnosi se na razdoblje od 2005. do 2010. godine. Izrađeno je sukladno smjernicama za izvještavanje prema međunarodnim ugovorima na području ljudskih prava koje propisuju strukturu i sadržaj periodičnih izvješća. Izvješće sadrži odgovore na Zaključne komentare, glavna područja zabrinutosti i preporuke Odbora za uklanjanje diskriminacije žena UN-a nakon zadnjeg razmatranja Drugog i trećeg periodičnog izvješća Republike Hrvatske (CEDAW/C/CRO/2-3). Izvješće sadrži i informacije vezane uz provedbu članaka Konvencije u poglavljima I-IV za navedeno razdoblje.

II. Odgovori na Zaključne komentare, glavna područja zabrinutosti i preporuke Odbora za uklanjanje diskriminacije žena UN-a iz 2005. godine

3. Reference se odnose na paragafe 18. - 42. Zaključnih komentara (CEDAW/C/CRO/2-3) Odbora za uklanjanje diskriminacije žena UN-a (dalje: Odbor) o Drugom i trećem periodičnom izvješću Republike Hrvatske razmatranom 2005. godine.

Paragraf 18.

4. Odmah po njihovu donošenju, početkom 2005. godine, sa Zaključnim komentarima Odbora upoznata je hrvatska javnost putem konferencije za medije Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH (dalje: Ured). Zaključni komentari i preporuke dostavljeni su ministarstvima, parlamentu, organizacijama civilnog društva i drugim dionicima. Također su uvršteni na inetrnetske stranice Ureda. Tiskano izdanje Zaključnih komentara kontinuirano se diseminira od 2006. godine kao dio publikacije koja sadrži drugo izdanje Konvencije i Fakultativnog protokola u izdanju Ureda. Upućujemo na informacije u paragrafu 42.

5. Područja zabrinutosti i sve preporuke iz Zaključnih komentara u cijelosti su bili uvršteni kao prioritetni ciljevi s pripadajućim mjerama u *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010* (u prilogu broj 5.). *Konvencija za uklanjanje svih oblika*

diskriminacije žena sastavi je dio normativnog okvira na kojemu se zasniva i novi *Zakon o ravnopravnosti spolova* iz srpnja 2008. godine (u prilogu broj 3.).

Paragraf 19. i 20.

6. Za statističke podatke o položaju žena pripadnica nacionalnih manjina i žena s invaliditetom upućujemo na tablice broj 1. – 5. u dodatku 2. ovog Izvješća. Također upućujemo na odgovore u paragrafu 29. i 30. koji se tiču položaja Romkinja. Upućujemo i na članke 104.-112. *Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava* (dalje: UPR-a) u prilogu br. 2. Ciljevi i mjere za unaprjeđivanje društvenog položaja žena pripadnica nacionalnih manjina i žena s invaliditetom i uklanjanja diskriminacije Romkinja uvršteni su u *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.*

7. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ured za nacionalne manjine Vlade RH u studenom 2008. godine osnovali su Radnu skupinu za prikupljanje podataka o ženama pripadnicama nacionalnih manjina u kojoj su sudjelovale predstavnice nacionalnih manjina i državnih institucija. U mandatu 2007.-2011. češku nacionalnu manjinu u Hrvatskom saboru predstavljala je žena. Pripadnici¹ nacionalnih manjina biraju, na način i pod uvjetima propisanim *Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina*, svoje predstavnike radi sudjelovanja u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prema rezultatima izbora za članove vijeća nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave provedenih u lipnju 2007. godine udio žena iznosio je 23,7%. Ured za nacionalne manjine Vlade RH je u suradnji s Programom za razvoj Ujedinjenih naroda (dalje: UNDP) proveo istraživanje „Analiza položaja žena pripadnica srpske nacionalne manjine na tržištu rada“. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i Ured za nacionalne manjine Vlade RH s Klubom albanskih žena „Kraljica Teuta“ suorganizirali su okrugli stol „Integracija albanskih žena u hrvatsko društvo“, financijski se podupiralo održavanje edukativnih tribina i izdavanje njihova časopisa *Ilirija*. U 2006. godini Ured je financijski pomogao održavanje seminara u organizaciji udruge Delfin Pakrac „Identiteti, rodno spolna ravnopravnost“ u sklopu programa „Afirmacija etničkog identiteta kroz afirmaciju manjinskih prava“. I drugi vladini uredi davali su financijsku potporu projektima vezanim uz promicanje položaja žena pripadnica nacionalnih manjina. Tribine o položaju žena pripadnica nacionalnih manjina održavale su se i u organizaciji županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova na lokalnim razinama. U

¹ Prema članku 43. *Zakona o ravnopravnosti spolova* riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje bez obzira jesu li u zakonima ili drugim propisima korišteni u miškom ili ženskom rodu odnose se na jednak način na muški i ženski rod

siječnju 2007. godine na seminaru koji je organizirao Ured za nacionalne manjine Vlade RH o ospozobljavanju i integraciji mlađih pripadnika nacionalnih manjina, predstavljena je i distribuirana *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010* i *UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*. Savjet za nacionalne manjine u okviru aktivnosti potpore za programe ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina svake godine dodjeljuje finansijska sredstva udrugama žena pripadnica nacionalnih manjina. Iznos dodijeljenih sredstava iznosio je u 2006. godini 169.000,00 kuna, u 2007. godini 218.000,00 kuna, u 2008. 267.000,00 kuna, u 2009. godini 320.000,00 kuna te u 2010. godini 307.000,00 kuna. U navedenom periodu potporu su dobjale Udruga Albanskih žena "Drita", Klub albanskih žena "Kraljica Teuta", Udruga "Mađarskih katoličkih žena", Udruga žena Romkinja "Bolja budućnost" Zagreb, Udruga žena Romkinja "Romsko srce" Jagodnjak.

8. Republika Hrvatska jedna je od prvih zemalja koja je potpisala *Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom* u lipnju 2007. godine i njene odredbe ugradila u *Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine*. Mjere za suzbijanje nasilja nad ženama s invaliditetom uvrštene su i u *Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji* od 2005. do 2007. godine (u prilogu br. 7.). U *Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske* (JIM) i u *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnost spolova 2006.-2010.* propisana je obveza financiranja projekata namijenjenih poboljšanju položaja žena s invaliditetom. Na XII. Hrvatskom simpoziju osoba s invaliditetom posebno se raspravljalo o "Primjeni UN Konvencije za žene s invaliditetom". Ministarstva i vladini uredi u suradnji s udrugama osoba s invaliditetom organizirali su mnogobrojne seminare, konferencije, simpozije, tribine, okrugle stolove i druge aktivnosti na kojima su se distribuirali primjeri *UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* i *Zaključni komentari UN Odbora za uklanjanje diskriminacije žena na Drugo i treće izvješće RH prema članku 18. Konvencije, Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* i drugi relevantni nacionalni i međunarodni dokumenti. Trajno se surađuje i sa krovnom nacionalnom udrugom Zajednicom saveza osoba s invaliditetom Hrvatske (dalje: SOIH) unutar koje djeluje mreža žena s invaliditetom. 2007. godine osnovan je SOS telefon za žene s invaliditetom u njihovoj organizaciji. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je kao prioritetno područje natječaja za projekte organizacija civilnog društva istaknulo poboljšanje položaja žena s invaliditetom te je u 2008., 2009. i 2010. godini financiralo 33 projekta u iznosu od 2.422.829,80 kuna. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je 2008. godine finansijski podržao šest projekata nevladinih udruga na temu „Poticanje uključivanja žena s invaliditetom u procese političkog odlučivanja na

lokalnoj razini“ u ukupnom iznosu od 165.000,00 kuna. 2007. godine Ured je tiskao *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* na Brailleovom pismu u nakladi od 200 primjeraka i zajedno sa SOIH-om organizirao njen javno predstavljanje. Redovito se obilježava na nacionalnoj i lokalnim razinama 3. prosinca - Međunarodni dan osoba s invaliditetom u okviru čega se provodi projekt „Iste a različite“, s ciljem poticanja afirmacije i aktivnijeg uključivanja žena s invaliditetom u društveni život zajednice na području od posebne državne skrbi. SOIH je krajem 2009. godine u okviru projekta „Položaj žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj“ financiranog od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi proveo istraživanje o položaju žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na utvrđivanju ključnih obilježja kao što su pitanja diskriminacije i prepreke za puno uključivanje u društveni život zajednice. Hrvatski zavod za javno zdravstvo proveo je 2009./2010. godine istraživanje „Određivanje faktora koji utječu na kvalitetu života i zdravlje žena s invaliditetom u radno aktivnoj dobi“ u okviru projekta iz područja socijalne skrbi.

Paragraf 21. i 22.

9. Novi antidiskriminacijski zakoni doneseni 2008. godine, *Zakon o suzbijanju diskriminacije* (u prilogu broj 4) i *Zakon o ravnopravnosti spolova* propisali su obvezu sudovima da vode statističke podatke o spolnoj i drugim vrstama diskriminacije. Člankom 14. *Zakona o suzbijanju diskriminacije* propisuje se da su sva pravosudna tijela dužna voditi evidencije o sudskim predmetima vezanim za diskriminaciju i osnovama diskriminacije po kojima se ti postupci vode te ih dostavljati Ministarstvu pravosuđa. Ministarstvo pravosuđa i posebni pravobranitelji dužni su dostaviti evidencije i statističke podatke o sudskim predmetima vezanim za diskriminaciju pučkom pravobranitelju. Pučki pravobranitelj i posebni pravobranitelji dužni su sve evidencije o slučajevima diskriminacije iz njihove nadležnosti iskazivati po spolu. Ministarstvo pravosuđa izradilo je *Obrasce za statističko praćenje sudskega predmeta vezanog za diskriminaciju i osnove diskriminacije po kojima se ti postupci vode* za prekršajne, općinske i županijske sudove. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova zaprima prijave vezane uz diskriminaciju temeljem spola, spolne orijentacije, bračnog i obiteljskog statusa. Osobama koje su podnijele prijave daje obavijesti o njihovim pravima i obvezama, poduzima radnje iz svoje nadležnosti za otklanjanje diskriminacije ako nije započet sudski postupak, upozorava javnost na pojavu diskriminacije, podnosi kaznene prijave u vezi slučajeva diskriminacije, prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima diskriminacije, podnosi godišnja izvješća Hrvatskom saboru o pojavama diskriminacije te

provodi istraživanja i daje preporuke i mišljenja vezano uz poboljšanje zaštite od diskriminacije. Broj pritužbi podnesenih pravobraniteljici za ravnopravnost spolova rastao je od 88 u 2004. godini, 174 u 2005. god., 193 u 2006. god., 268 u 2007. god., 288 u 2008. god., 283 u 2009. god. i 323 u 2010. godini. Udio pritužbi temeljem diskriminacije po spolu u ukupnom broju pritužbi opao je sa 91,98% u 2006. godini na 85,0% u 2010. godini, a porastao je udio pritužbi temeljem diskriminacije na osnovi obiteljskog i bračnog statusa sa 6,42% u 2006. godini na 9,2% u 2010. godini, kao i na osnovi spolne orijentacije sa 1,06% u 2006. godini na 5,8% u 2010. godini. Od 2010. godine vodi se statistika sudske predmeta prema vrsti i temelju diskriminacije na sudovima. Prema *Izvješću pučkog pravobranitelja o pojavama diskriminacije u 2010. godini* utvrđeno je da je broj sporova koji se vode temeljem spolne i rodne diskriminacije bio vrlo mali. U 2010. godini ukupno se na hrvatskim sudovima vodilo 68 predmeta (10 iz ranijih razdoblja i 58 novih, zaprimljenih u 2010.) za različite osnove diskriminacije prema članku 1. *Zakona o suzbijanju diskriminacije*. Ukupno je do kraja godine pravomoćno riješeno 9 predmeta. Za diskriminaciju temeljem spola vodilo se 4 građanska predmeta (1 iz prethodnog razdoblja i 3 zaprimljena u 2010.). Kaznenih i prekršajnih predmeta nije bilo. Sva 4 građanska predmeta ostala su neriješena. Za diskriminaciju na osnovu spolne orijentacije vođeno je 12 predmeta (od čega 10 novih, otvorenih u 2010. godini). Jedan je predmet pravomoćno riješen odbijanjem tužbenog zahtjeva u građanskoj parnici.

10. U 2008. godini Pravosudna akademija organizirala je okrugli stol na temu „Ravnopravnost spolova: Primjena Konvencije UN-a o suzbijanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) pred hrvatskim sudovima te hrvatsko zakonodavstvo i praksa“ koji je bio namijenjen sucima i državnim odvjetnicima specijaliziranim za područje radnog, obiteljskog i socijalnog prava te predstavnicima tijela državne uprave zaduženima za promicanje i zaštitu ženskih prava i sprječavanje diskriminacije na osnovi spola. Od 2007. godine u organizaciji Akademije za europsko pravo iz Trieru i Pravosudne akademije, u Njemačkoj se održavaju seminari na temu ”Antidiskriminacijske direktive 2000/43 i 2000/78“ te „EU pravo i jednakost žena i muškaraca u praksi“. Tijekom 2009. godine Pravosudna akademija održala je radionice u svojih 5 regionalnih centara o *Europskoj konvenciji o ljudskim pravima*, s ciljem upoznavanja sudaca i državnog odvjetništva s važnošću *Europske konvencije o ljudskim pravima*, načinom rada Europskog suda za ljudska prava prilikom tumačenja i primjene ove *Konvencije* te razvoju osjetljivosti za njenu primjenu u sudske prakse, u okviru Matra programa nizozemskog ministarstva vanjskih poslova. Iste godine održani su seminari za suce na temu „Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda: najnoviji

trendovi i primjena u pravu Europske unije“ u suradnji s veleposlanstvom Republike Finske. U okviru pretpriistupnog programa Europske komisije CARDS u 2006. godini provođen je projekt “Unaprjeđenje pravnog i institucionalnog okvira za ostvarenje ravnopravnosti spolova“ Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s nevladinom udrugom CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (dalje:CESI), a obuhvatio je edukacije sudaca, pravnika, poslodavaca i političara uz provedbu javne kampanje i objavu rezultata istraživanja.

11. Ured pučkog pravobranitelja, Ured za ljudska prava Vlade RH i Centar za mirovne studije unutar programa Zajednice PROGRESS dobili su sredstva od Europske komisije u iznosu od 306.052,10 eura za provedbu projekta „Potpora provedbi Zakona o suzbijanju diskriminacije“. Projekt se provodio od 1.12.2008. do 1.12.2009. godine, a obuhvatio je edukaciju skupina izravno uključenih u provedbu *Zakona o suzbijanju diskriminacije*, istraživanje o stavovima građana o diskriminaciji, javnu kampanju s ciljem senzibiliziranja javnosti i upoznavanja s radom središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije, izradu web stranice s osnovnim informacijama o projektu i razvijanje priručnika o provedbi ovog zakona. U okviru projekta održana je i konferencija povodom stupanja na snagu *Zakona o suzbijanju diskriminacije* pod nazivom „Pučki pravobranitelj kao središnje tijelo za suzbijanje diskriminacije“ te međunarodna konferencija „Antidiskriminacijsko zakonodavstvo i praksa“ i okrugli stol o provedbi *Zakona o suzbijanju diskriminacije*. U sklopu ovog projekta Pravosudna akademija održala je nekoliko seminara za podizanje svijesti sudaca o antidiskriminacijskom zakonodavstvu uključujući područje primjene *Zakona o suzbijanju diskriminacije*.

Paragraf 23. i 24.

12. Od 2006. godine Državni zavod za statistiku (dalje: DZS) tiska godišnje publikacije „Žene i muškarci u Hrvatskoj“ koja sadrži statističke podatke razvrstane po spolu u području stanovništva, zdravstva, obrazovanja, zaposlenosti i plaća, socijalne skrbi i mirovinu, pravosuđa i političke vlasti. Upućujemo na publikaciju „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.“ u prilogu broj 8. ovog Izvješća. DZS redovito tiska Statistički ljetopis, mjesečna statistička izvješća s podacima razvrstanim po spolu i Priopćenja za javnost sa statističkim podacima o zaposlenima prema djelatnostima i po spolu, prosječnim mjesečnim bruto i neto plaćama zaposlenih po spolu. DZS tiska i tematske publikacije kao što su Statistička izvješća – Izbori 2005. i Izbori 2009. i Nasilje u obitelji, 2001.-2006., Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavnii oblici 2007. – 2010 . U *Strategiji razvitka službene statistike Republike Hrvatske 2004. – 2012.* rodna statistika je istaknuta kao jedan od specifičnih ciljeva te obvezuje DZS na

razvrstavanje i iskazivanje svih podataka o pojedincima po spolu, analiziranje i prikazivanje svih varijabli i karakteristika po spolu kao primarne i sveukupne klasifikacijske kategorije te održavanje svih rodnih pitanja kroz statističke podatke.

13. Procjenjivanje učinaka i vrednovanje provedbe antidiskriminacijskog zakonodavstva s ciljem povećanja stupnja provedivosti putem definiranja i predlaganja potrebnih izmjena i dopuna i jačanja njihove daljnje primjene u smjeru suzbijanja spolne diskriminacije uvršteno je kao zasebna mjera u *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* Redovito su se pratili učinci, donosile izmjene pojedinih zakona i uvele mnoge nove važne zakonodavne promjene. Upućujemo na pregled zakonodavnih i drugih normativnih akata u dodatku broj 1. kao i na odgovore u članku 2. (a-b).

14. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH nadležan je za nadzor provedbe *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* kao najvažnije nacionalne strategije za uklanjanje diskriminacije žena i ima obvezu svake dvije godine izvještavati Vladu Republike Hrvatske o njenoj provedbi. Vladi Republike Hrvatske upućena su izvješća o provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* za razdoblje od listopada 2006. do prosinca 2008. godine i za 2009. i 2010. godinu. Oba izvješća sadrže opširne informacije o statusu provedbe svake pojedine mјere, analizu postignuća i preporuke za buduće djelovanje i dostupna su javnosti putem internetskih stranica Ureda www.ured-ravnopravnost.hr. *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.- 2010.* Godine (dalje: *Nacionalna politika*) u uvodnom dijelu sadrži i evaluaciju provedbe prethodne *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2001.-2005.* O provedbi *Nacionalne politike* raspravljaljalo se na sjednicama Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora kao i na plenarnim saborskim sjednicama. Od 2005. godine nadalje Ured je podnosio godišnja izvješća o provedbi *Nacionalne politike* temeljem obveza u pregovaračkom procesu za pristupanje Europskoj uniji u okviru pregovaračkog poglavљa 19. „Socijalna politika i zapošljavanje“. Izrađivan je i veći broj drugih izvješća o njenoj provedbi za potrebe Vijeća te različitih odbora i pododbora Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao i polugodišnji prilozi za „Samoprocjenu o napretku RH u procesu pristupanja EU“. Obveza provedbe Nacionalne politike uvrštena je i u sve godišnje *Nacionalne programe za pristupanje Europskoj uniji* od 2004. do 2010. Sastavni je dio i *Programa Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine EU za 2010. godinu.* Nakon zatvaranja pregovora u poglavljju 19. Socijalna politika i zapošljavanje krajem 2009. godine nastavilo se s izvještavanjem putem tzv. „monitoring tablica“ kojima se uvela obveza dostavljanja ažuriranih podataka o

postignućima, poduzetim akcijama i planiranim aktivnostima vezanim uz provedbu *Nacionalne politike* uključivši djelovanja pravobraniteljice za ravnopravnost spolova kao nezavisnog tijela. Europska komisija je u svom posljednjem *Izvješću o napretku Republike Hrvatske u pristupanju EU za 2010. godinu* ocijenila da je općenito postignut dobar napredak u području ravnopravnosti spolova, ženskih prava i primjeni načela jednakih mogućnosti. Istaknut je i napredak ostvaren u provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.- 2010.*, nastavku aktivnosti na osvještavanju javnosti o ravnopravnosti spolova te uvođenju rodne dimenzije u javne politike i antidiskriminacijsko zakonodavstvo.

Paragraf 25. i 26.

15. Sredstva za rad Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH osiguravaju se u Državnom proračunu. Od njegova osnivanja 2004. godine bilježi se rast proračunskih sredstava i broja zaposlenika. Broj zaposlenih u Uredu kretao se od 2 osobe 2004., 4 zaposlenika 2005., 6 zaposlenih bilo je od 2006. do 2009. godine i 7 zaposlenih 2010. godine. Proračun Ureda porastao je od 964.000,00 kuna 2004. godine na 1.700.000,00 kn 2005. god., 3.300.000,00 kn 2006. god., 3.700.000,00 kn 2007. god., i 4.100.000,00 kn 2008. god. Uslijed recesije i smanjivanja ukupnog Državnog proračuna došlo je i do smanjenja proračuna Ureda na 2.700.000,00 kn 2009. godine i 2.450.000,00 kn 2010. godine. Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih naroda je pri predstavljanju UPR-a za Hrvatsku u studenom 2010. godine preporučilo kadrovsko i finansijsko osnaživanje Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH. Prilikom donošenja novog *Zakona o ravnopravnosti spolova* 2008. godine uvodno je navedeno da u Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH treba kadrovski osnažiti.

16. Sredstva za rad ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova osiguravaju se iz Državnog proračuna i porasla su od 1.525.405,00 kn 2005. godine do 2.952.300,00 kn 2010. godine. Od osnutka institucije pravobraniteljice za ravnopravnost spolova do 2010. godine bilo je zaposleno 8 državnih službenika i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova sa svojim zamjenikom (ukupno 10 osoba), a od 2010. godine broj zaposlenih državnih službenika povećao se na 11 te je od tada zaposleno ukupno 13 osoba. Prema novom *Zakonu o ravnopravnosti spolova* 2008. godine određeno je da poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova obavlja pravobraniteljica za ravnopravnost spolova čime se redefinirao njen djelokrug rada temeljem obveza u preuzimanju pravne stečevine Europske unije propisane *Direktivom 2002/73/EZ* i *Direktivom 2006/54/EZ* o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakoga postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i obavljanja zanimanja. *Zakonom o*

suzbijanju diskriminacije pravobraniteljici za ravnopravnost spolova je proširena nadležnost u smislu miješanja u sudske postupke, na strani tužitelja postupka.

17. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH redovito je surađivao s Odborom za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora i pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova zajedničkim sudjelovanjem na velikom broju različitih sjednica, konferencija, tribina, okruglih stolova, javnih rasprava i drugih događanja, često u suradnji sa županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova i nevladinim udrugama. Surađivalo se i pri izradi akata u ovom području. Na Odboru za ravnopravnost spolova održane su brojne tematske sjednice o provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova*, novom *Zakonu o ravnopravnosti spolova*, položaju žena na tržištu rada, političkoj participaciji žena na lokalnim izborima, izvješću Hrvatske radiotelevizije (dalje: HRT-a) o promicanju ravnopravnosti spolova i drugim temama. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH koordinira rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova te je u tu svrhu provodio brojne aktivnosti i osnovao i organizirao godišnje koordinacije povjerenstava. Baza svih županijskih, gradskih i općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova dostupna je na internetskoj stranici Ureda www.ured-ravnopravnost.hr. Baza sadrži i opširan pregled aktivnosti povjerenstava. Ured je 2009. godine proveo natječaj za finansijsku potporu projektima udruga za područje „Jačanje institucionalnih mehanizama - Edukacija županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova“. Redovito se surađuje i s koordinatorima u tijelima državne uprave. Tijekom 2009. i 2010. godine održana su četiri jednodnevna seminara „Zakonske odredbe za ravnopravnost spolova“ pri Centru za stručno osposobljavanje i usavršavanje službenika u Ministarstvu uprave. Suradnja s civilnim društvom obuhvaća trajno financiranje projekata nevladinih udruga o čemu su podaci dati u tablici broj 6. u dodatku 2. ovog Izvješća. Ured provodi značajan broj drugih aktivnosti u partnerstvu s nevladnim udrugama i njihove predstavnike uključuje u radna tijela koja pripremaju donošenje pojedinih akata. Upućujemo također na odgovore u članku 2. točka 86. i 87.

Paragraf 27. i 28.

18. Nacionalno zakonodavstvo usklađeno je s pravnom stečevinom Europske unije (dalje: EU) u pregovaračkom poglavlju 19. – Socijalna politika i zapošljavanje, iz područja jednakih mogućnosti, koje je zatvoreno krajem 2009. godine. Prema ocjeni EU, navedenom u *Zajedničkom stajalištu* za ovo poglavlje, donošenjem novog *Zakona o ravnopravnosti spolova* u srpnju 2008., dovršeno je usklađivanje zakonodavstva na području pristupa zapošljavanju, stručnog usavršavanja i napredovanja u zvanju, te uvjeta rada, dobivanja i nabave roba i

pružanja usluga, jednakosti plaća, profesionalnog socijalnog osiguranja i tereta dokazivanja. *Zakon* donosi proširenje zabrane diskriminacije na području tržišta rada i zapošljavanja. Uvodi zabranu diskriminacije i s obzirom na porod, trudnoću, roditeljstvo, sve oblike skrbništva, kao i na usklađivanje privatnog i profesionalnog života. Uvedene su sankcije za diskriminatorno postupanje poslodavaca. Svaki oblik spolne diskriminacije u području rada i zapošljavanja zabranjen je i *Zakonom o suzbijanju diskriminacije*.

19. Novi *Zakon o radu* donesen 2009., s početkom primjene 1. siječnja 2010., usklađen je sa *Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije*. On zabranjuje izravnu i neizravnu diskriminaciju na području rada i radnih uvjeta, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom ospozobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji, te propisuje dužnost poslodavca da zaštititi dostojanstvo radnika za vrijeme obavljanja posla. U *Zakonu o radu* usklađeni su radno pravni instituti s direktivama EU vezanim uz provedbu načela jednakih mogućnosti i jednakoga postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i obavljanja zanimanja.

20. 2008. godine donesena je nova *Nacionalna klasifikacija zanimanja* koja po prvi put sva zanimanja iskazuje u ženskom i muškom rodu. 2010. godine Vlada je donijela *Uredbu o klasifikaciji radnih mesta u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* kojom se propisuje korištenje naziva radnog mesta u muškom ili ženskom rodu u administraciji. *Pravilnik o jedinstvenim standardima i mjerilima za određivanje naziva i opisa radnih mesta u državnoj službi* iz 2007. godine propisuje obvezu terminološke upotrebe i ženskog i muškog roda u nazivlju zanimanja, kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto u državnoj službi i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika. Postignut je značajan napredak u oglašavanju slobodnih radnih mesta u javnim glasilima te se prema mišljenju pravobraniteljice za ravnopravnost spolova uglavnom poštuje zakonska obveza navođenja da se oba spola mogu javiti u natječajima za raspisana radna mjesta. Navedene promjene znatan su doprinos suzbijanju stereotipa o muško-ženskim ulogama na tržištu rada i suzbijanju rodne diskriminacije u jeziku.

21. Vlada je donijela *Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine* koji se zasnivao na smjernicama za zapošljavanje vezane uz jednakost spolova Europske unije za zemlje članice (EU smjernica 6.). Na osnovi ovog plana doneseni su godišnji planovi za poticanje zapošljavanja za 2006., 2007. i 2008. godinu. 2008. godine potpisana je *Zajednički memorandum o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP)* između Vlade Republike Hrvatske i Europske komisije. 2008. donesen je

Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja u 2009. i 2010. godini u kojima su kao ključne akcije istaknute povećanje razine zapošljivosti i stope participacije žena primarne dobne skupine (posebice onih s niskim ili neodgovarajućim vještinama) na tržištu rada. Temeljem ovih planova financirano je i subvencionirano zapošljavanje žena, obrazovanje nezaposlenih kroz obrazovne programe stručnog osposobljavanja, stručnog usavršavanja i prekvalifikacije te javni radovi.

22. Hrvatski zavod za zapošljavanje (dalje: HZZ) razvio je grant shemu za projekt „Žene na tržištu rada“ u okviru *Operativnog programa Razvoj ljudskih potencijala*, IV. komponente Instrumenta prepristupne pomoći (dalje: IPA) u iznosu od 2.017.480,00 eura kojom je podržan niz projekata usmjerenih uključivanju na tržište rada žena koje su suočene s posebnim teškoćama pri zapošljavanju. U okviru istog projekta 1.000.000,00 eura bilo je namijenjeno provedbi analize stanja i preporukama za unaprjeđivanje politika i programa u tom području. Tijekom 2009. i 2010. godine HZZ je proveo projekt „Poticanje ravnopravnosti na hrvatskom tržištu rada“, u sklopu programa Zajednice: Programa za zapošljavanje i socijalnu solidarnost – PROGRESS. U okviru ovog projekta izrađen je „Priručnik dobre prakse za borbu protiv diskriminacije i promicanje raznolikosti na tržištu rada“ i „Smjernice za promicanje raznolikosti i borbu protiv diskriminacije na tržištu rada“. Provedene su i različite edukacije poslodavaca i poslodavki o primjeni antidiskriminacijskih mjera. U okviru IPA-e realizirano je nekoliko projekata usmjerenih na poboljšanje položaja žena s invaliditetom: „Uspostava mreže podrške u socijalnoj integraciji i zapošljavanju osjetljivih i marginaliziranih skupina“ te „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“. Krajem 2010. godine ustanovljen je „help desk“ za podršku poslodavcima u cilju suzbijanja diskriminacije. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom smatra da nomenklatura zanimanja namijenjena osobama s invaliditetom u pravilu ne prati potrebe tržišta rada pri čemu ukazuje na težak položaj žena s invaliditetom ukazujući na podatak da je od ukupnog broja od 1022 osoba s invaliditetom zaposlenih u 2009. godini, bilo samo 422 žene s invaliditetom.

23. O položaju žena na tržištu rada provedeno je nekoliko važnih empirijskih istraživanja. Ured za ravnopravnost spolova vlade RH 2007. godine naručio je provedbu empirijskog istraživanja „Identifikacija standarda diskriminacije pri zapošljavanju žena“. U suradnji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu 2007. godine provedeno je istraživanje „Povezanost fertiliteta i sektora zaposlenosti žena u Hrvatskoj“. Internetski portal MojPosao redovito provodi istraživanja

koja uključuju rodnu komponentu - „Uloga rođova u svijetu rada“ (2007.), „Istraživanje o zapošljavanju“ (2008.) te istraživanje o percepciji spolnih razlika u poslovnom okruženju „Muškarci i žene u poslovnom svijetu“.

24. Financijska potpora davala se projektima nevladinih udruga koje promiču provedbu politike jednakih mogućnosti i osnaživanja žena u području rada i zapošljavanja. Primjerice, podržan je: istraživački projekt Centra za građanske inicijative iz Poreča „Društvenom odgovornošću do boljih uvjeta za žene“, istraživanje „Promocija politike jednakih mogućnosti u području rada“ udruge CESI, projekt „Klubovi za žene - prilagođena individualizirana podrška dugotrajno nezaposlenim ženama“ Ženske grupe Karlovac „Korak“ te projekt udruge CESI i DOMINE iz Splita pod nazivom „Stvaranje novih mogućnosti na tržištu rada“. Udruge su organizirale i okrugle stolove na temu „Feminizacija siromaštva i žene na tržištu rada“ u organizaciji Autonomne ženske kuće Zagreb, konferenciju “Položaj žena na tržištu rada” udruge CESI te konferenciju “Model razvoja ženskog poduzetništva unutar poticajnog poduzetničkog okruženja” u organizaciji udruge Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e. (dalje:B.a.b.e) kao i mnoge druge.

25. Za ukupan broj pritužbi upućenih pravobraniteljici za ravnopravnost spolova upućujemo na paragraf 21. i 22. točka 9. Udio pritužbi koje su se odnosile na područje zapošljavanja i rada opao je sa 38,5% u 2005. godini na 35,2% u 2006. i 32% u 2010. godini. Detaljnijim uvidom u ovu vrstu pritužbu razvidno je da se najveći broj pritužbi za izravnu diskriminaciju na području rada i zapošljavanja u 2010. godini odnosio na područje socijalne skrbi i mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti (42,4%), a pritužbe na rad i radne uvjete bile su zastupljene sa 25,7%. Slijede pritužbe vezane uz kriterije za odabir i uvjeti pri zapošljavanju i napredovanju, pristup svim vrstama profesionalnog usmjeravanja, stručnog osposobljavanja i usavršavanja te prekvalifikacije sa 31,9%.

26. Prema obavljenom nadzoru koje provodi Državni inspektorat nad poslodavcima, značajno je više žena u broju oštećenih temeljem nezakonitog prekovremenog rada (53,6% u 2009. i 55,2% u 2010.) kao i temeljem uskraćenog prava na korištenje tjednog odmora (69,2% u 2009. i 65,1% u 2010. godini). Inspektori zaštite na radu su zbog utvrđenih propusta u provođenju mjera zaštite na radu protiv poslodavaca podnijeli u dvije godine, prosječno na godišnjoj razini, oko 200 rješenja o otklanjanju nedostataka (173 u 2009. i 233 u 2010. godini), 230 rješenja o različitim vrstama zabrana (174 u 2009. i 297 u 2010.godini) te 320 optužnih prijedloga zbog počinjenih prekršaja (251 u 2009. i 400 u 2010. godini). U 2009.

godini obavljenim nadzorima inspektora zaštite na radu bilo je obuhvaćeno 23.324 žene, a 2010. godine 20.941 žena. Na poslovima s posebnim uvjetima rada zatečeno je u 2009. godini 5.057, a u 2010. godini 2.428 žena. U dvije godine na radu je ozlijedeno ukupno 396 žena (179 u 2009. i 217 u 2010. godini).

27. Sve više djece uključuje se u predškolske programe. Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta uključenost u predškolske programe rasla je tijekom godina pa je u 2005. godini od ukupno 280 767 djece predškolske dobi njih 51,9% bilo uključeno u predškolske programe, a do 2010. godine taj je udio povećan na 58%. Provedeno je usklađivanje radnog vremena dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje skrbe o djeci predškolske dobi s radnim vremenom roditelja pa dječji vrtići u pravilu rade od 6,00 do 20,00 sati, a ako imaju ustrojen smjenski program i do 22,30 sati. Od 2005. do kraja 2010. godine izgrađena su 283 dječja vrtića. 2010. godine ukupno je bilo 673 dječja vrtića. Od siječnja 2006. godine do 31. prosinca 2009. godine uz finansijsku potporu Svjetske banke i Državnog proračuna opremljeno je 96 novih prostora za dječje vrtice u općinama i gradovima od posebne državne skrbi u kojima do tada nije bilo sustavnog odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi. Izmjenama *Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi* iz 2007. godine omogućeno je i stranim pravnim osobama osnivanje dječjeg vrtića. 2009. godine u privatnim vrtićima bilo je 19,40% djece.

28. Udio osnovnih škola koje rade u jednoj smjeni povećao se te je u 2010. godini iznosio 39,24%, dok se broj škola koje rade u tri smjene značajno smanjio i iznosi 1,95%. Broj učenika koji pohađaju nastavu u jednoj smjeni raste i iznosi 26,5%, u dvije smjene 66,3%, a samo 4,1% učeničke populacije pohađa nastavu u tri smjene.

29. Provodile su se kampanje i mnoge druge aktivnosti u svrhu promidžbe mjera koje mogućavaju usklađivanje obiteljskih i profesionalnih obveza uključujući ravnopravnu podjelu roditeljske odgovornosti za skrb o djeci i promociju korištenja roditeljskog dopusta od strane očeva radi aktivnijeg uključivanja žena na tržište rada. 2007. godine u okviru projekta „Nepoznata lica Europske unije kroz rodnu dimenziju politike rodne ravnopravnosti, temeljna ljudska prava i pravosuđe u svakodnevnom životu“ kojeg je uz finansijsku podršku Ureda i Europske komisije provela nevladina udruga B.a.B.e. i Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, provedena je kampanja u okviru koje je održano šest okruglih stolova u šest županijskih središta na kojima se posebno ukazivalo na problematiku usklađivanja obiteljskih i profesionalnih obveza i podjeli kućanskih poslova. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je proveo edukativnu medijsku kampanju u časopisu National Geographic

Junior namijenjenu učenicima nižih razreda osnovne škole. Kampanja je bila usmjerena na podizanje svijesti o ravnopravnosti spolova, jednakoj raspodjeli kućanskih i obiteljskih poslova između muškaraca i žena te promociju korištenja roditeljskog dopusta od strane očeva. Na lokalnoj razini emitirane su radijske emisije na temu „Otac na roditeljskom dopustu“, a provodile su se i radionice o podjeli kućanskih obveza. Ured je u okviru natječaja za potporu projektima udruga podržao projekt „Tata od formata“ kojemu je bio cilj osvještavanje javnosti o ulozi oca putem prikazivanja osam kratkih dokumentarnih filmova o iznimnim očevima na javnoj televiziji, kao i izradu radijskog jingla „I mama i tata mogu“ kojim se promiče uloga oca i promovira korištenje roditeljskog dopusta očeva. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti provelo je natječaj „Tvrtka prijatelj obitelji“ kojim se poticalo poslodavce na korištenje poticajnih rješenja u području usklađivanja obiteljskog i poslovnog života. Osim *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* mjere za usklađivanje obiteljskog i poslovnog života sadrži i *Nacionalna populacijska politika* (upućujemo na paragraf 40., točka 69. i odgovore u članku 11. 2. (a-d)).

Paragraf 29. i 30.

30. Prava pripadnica romske nacionalne manjine štite se primjenom *Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina*, provođenjem *Nacionalnog programa za Rome²* te *Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015*. Mjere usmjerene na poboljšanje društvenog položaja Romkinja sadržane su i u *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2006. do 2010. godine* i *Nacionalnom programu zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011.*

31. Temeljem *Nacionalnog programa za Rome* formirani su mobilni timovi koji, na područjima na kojima živi veći broj pripadnika romske manjine, pomažu u ostvarivanju statusnih prava, prijave boravka i državljanstva. Osigurana je i besplatna pravna pomoć radi ostvarivanja prava na boravište i državljanstvo. Zahtjevi Roma za stjecanje hrvatskog državljanstva u Ministarstvu unutarnjih poslova se rješavaju u žurnom postupku. Prema evidenciji Ministarstva unutarnjih poslova u razdoblju od 30. kolovoza 2007. (od kada se statistički prati podatke o naturaliziranim Romima) do 3. studenog 2010. godine u hrvatsko

² Prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Republici Hrvatskoj bilo je registrirano 9 463 osoba romske nacionalne manjine što čini 0,21% stanovništva, od toga 4 777 muškaraca i 4 686 žena (49,52%). No, procjenjuje se da u Republici Hrvatskoj živi znatno veći broj Roma/kinja, između 30.000 i 40.000. Razlika između utvrđenog i procijenjenog broja Roma/kinja u najvećoj je mjeri posljedica odluke samih Roma/kinja da se prilikom popisa stanovništva izjašnjavaju kao pripadnici/e neke druge narodnosti, a ne kao Romi/kinje.

državljanstvo primljeno je 187 osoba romske nacionalne manjine. Od ukupnog broja primljenih osoba 112 je ženskog spola, a 75 osoba je muškog spola.

32. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je osnovao Radnu skupinu za unapređivanje prikupljanja statističkih podataka o položaju Romkinja u lokalnim zajednicama i cijelokupnom društvu, u području obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite te njihovog sudjelovanja u javnom i političkom životu u čijem radu su uz predstavnike državnih institucija sudjelovale i predstavnice romskih nevladinih udruga. Radna skupina je izradila Preporuke za unaprjeđivanje prikupljanja statističkih podataka o položaju Romkinja u cijelokupnom društvu, u području obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite i socijalne skrbi te njihovog sudjelovanja u javnom i političkom životu.

33. Sukladno *Zakonu o zaštiti osobnih podataka* Hrvatski zavod za zapošljavanje pri vođenju evidencija o nezaposlenim osobama, ne prikuplja podatke o nacionalnoj pripadnosti. Međutim, zbog potrebe provedbe *Nacionalnog programa za Rome* u pogledu poticanja njihova zapošljavanja procjenjuje se ukupni broj nezaposlenih pripadnika romske nacionalne manjine temeljem prebivališta osoba koje se prijave u evidenciju nezaposlenih, prema uvjerenjima koje traže za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi i poznавanja romskog jezika. Udio Romkinja u ukupnom broju nezaposlenih Roma u 2010. godini iznosio je 54,9% te se smanjio u odnosu na 2008. godinu kada je iznosio 58,4%. Mjere iz nadležnosti HZZ-a usmjerene su na obrazovanje za unaprjeđenje zapošljivosti i samozapošljavanje, sufinanciranje zapošljavanja u svim područjima djelatnosti i sufinanciranje zapošljavanja u programu javnih radova, kao i osiguranja potrebnog radnog iskustva za prvo zapošljavanje mladim obrazovanim osobama bez radnog staža. Nezaposlene Romkinje čine većinu u skupinama niskoobrazovanih (60,1 % bez škole ili s nezavršenom osnovnom školom i 55,0 % sa završenom osnovnom školom) te u skupini osoba romske nacionalne manjine sa završenom četverogodišnjom srednjom školom (68,8 %).

34. U 2006. godini mjerom uključivanja u javne radove zaposlene su 194 osobe, od toga 25 žena. 2007. godine mjerom uključivanje u javne radove zaposlene su 173 osobe, od toga 43 žene, a 2008. godine 203 osoba, od toga 47 žena. 2009. godine mjerom uključivanja u javne radove zaposlena je 231 osoba, od toga 52 žene, a 2010 godine 269 osoba, od toga 74 žene.

35. Hrvatski zavod za zapošljavanje nositelj je mjera koje se odnose na povećanje zapošljivosti nezaposlenih Roma iz *Akcijskog plana desetljeća za uključivanja Roma 2005.-*

2015. U cilju stvaranja preduvjeta za povećanje zapošljavanja Romkinja, sve evidentirane nezaposlene žene romske nacionalne manjine uključene su u redovite aktivnosti HZZ-a i aktivnosti usmjerene isključivo na nezaposlene žene romske nacionalne manjine. U okviru aktivnosti koje provodi HZZ u 2005. i 2006. godini u aktivnosti grupnog informiranja bile su uključene 6 733 osobe romske nacionalne manjine, od toga 3 819 žena, u 2007. 2 068 osoba, od toga 1 211 žena, u 2008. godini 1 563 osobe, od toga 816 žena, u 2009. godini 1 294 osobe, od toga 656 žena, dok je u 2010. godini u aktivnosti grupnog informiranja bilo uključeno 1 103 osoba romske nacionalne manjine, od toga 568 žena.

36. Budući da se dio Roma, pa shodno tome i romske djece ne izjašnjava kao Romi, odnosno Romkinje teško je precizno utvrditi broj romske djece uključene u školski sustav. Vrlo često se kao Romi izjašnjavaju kada traže stipendiju koju dobivaju kao pripadnici romske nacionalne manjine. Uprava za nacionalne manjine Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta prikuplja podatke o uključenosti romske djece u predškolsko, osnovno obrazovanje te srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje putem odobrenih stipendija. Od 2006. do 2009. dodijeljeno je 972 stipendije srednjoškolcima, od čega 418 (43%) Romkinjama. U ukupnom broju dodijeljenih stipendija (67) za visokoškolsko obrazovanje periodu od 2006. do 2009. godine udio studentica Romkinja je 53,7% (36 stipendija). Za statistički prikaz po spolu o uključenosti romske djece u predškolsko, osnovno obrazovanje te srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje upućujemo na tablicu broj 3. u dodatku 2. ovog Izvješća.

37. Temeljem izbora za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održanim 2007. godine, kao i među predstavnicima nacionalnih manjina na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ukupna zastupljenost žena pripadnica romske nacionalne manjine bila je 12,00% (36 članica/predstavnica od ukupno 300 članova/predstavnika). U županijskim vijećima nacionalnih manjina Romkinje bilježe zastupljenost od 14,37% (25 članica/predstavnica od 174 člana/vijećnika). Najveći postotak (32% tj. 8 od 25 mesta) Romkinja je u Istarskoj županiji. U gradskim vijećima nacionalnih manjina ukupna zastupljenost Romkinja iznosi 13,11% (8 članica od ukupno 61 članova). U općinskim vijećima nacionalnih manjina udio Romkinja iznosi 5,26% (3 vijećnice od ukupno 57 vijećnika u 6 općina).

38. Uspostavljena je trajna suradnja između nadležnih institucija i nevladinih udruga koje se bave zaštitom prava Romkinja. Udruga žena Romkinja Hrvatske „Bolja Budućnost“ uz financijsku potporu Ureda za nacionalne manjine Vlade RH i Romskog edukacijskog fonda

provela je istraživački projekt pod nazivom „Život Romkinja u Hrvatskoj s naglaskom na pristup obrazovanju“. U organizaciji i uz finansijsku pomoć Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH 2006. godine predstavljen je Vodič za romske aktiviste „Upoznajte svoja prava i borite se za njih“ Europskog centra za prava Roma u Budimpešti u izdanju riječke Udruge Romkinja „Bolji život“. Ured za nacionalne manjine Vlade RH je organizirao Radionicu o zapošljavanju Roma, koja je održana u Zagrebu 15.-16. lipnja 2009. godine. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je podržao kampanju „Stop maloljetnim brakovima i prodaji djece“ koju je tijekom 2010. godine pokrenula Udruga žena Romkinja Hrvatske „Bolja Budućnost“. S istom udrugom je 2010. godine pravobraniteljica za ravnopravnost spolova provela istraživanje o dostupnosti besplatne pravne pomoći korisnicima romske nacionalnosti.

39. Kroz provođenje *Akcijskog plana Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2010.* radilo se na poboljšanju zdravlja i zdravstvene zaštite djevojčica i žena Romkinja. Uočen je vidljiv pomak u cjepnom obuhvatu predškolske djece koja žive u romskim naseljima, te je u većini naselja skoro dosegao obuhvat cijepljenih prema izvješćima izabralih liječnika primarne zdravstvene zaštite. Provođene su zdravstvene edukacije roditelja usmjerene poboljšanju zdravstvenih navika u obliku predavanja, radionica, tribina i rada u malim grupama, kao i zdravstveno prosvjećivanje o planiranju obitelji i očuvanju reproduktivnog zdravlja te mjerama sigurnog majčinstva, posebice u skupini trudnica i babinjača.

Paragraf 31. i 32.

40. 2005. godine Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti izradilo je „Analizu usklađenosti važećih zakona Republike Hrvatske s temeljnim međunarodnim dokumentima za ukidanje nasilja u obitelji“, a 2009. godine njenu nadopunu. Od 2004. godine pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti djelovala je Radna skupina za unaprjeđenje zaštite od nasilja u obitelji. 2009. godine Vlada je osnovala Povjerenstvo za unaprjeđenje zaštite od nasilja u obitelji te Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog postupka i izvršavanje maloljetničkih sankcija. U Ministarstvu unutarnjih poslova tijekom 2010. godine ustrojene su specijalističke organizacijske jedinice za prevenciju kriminaliteta kojima je jedno od prioritetnih područja djelovanja sprječavanje i prevencija svih vrsta nasilja, osobito nasilja u obitelji i nasilja nad ženama.

41. Redovito se pratila provedba *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*. Bilježi se porast prijava za obiteljsko nasilje od 2005. godine nadalje. Ovo se može tumačiti i kao rezultat povećane senzibilizacije javnosti za ovaj problem i razvijanja svijesti da to nije problem

obitelji već problem cijelog društva. Policijski službenici kontinuirano su educirani za prepoznavanje svih oblika nasilničkog ponašanja u obitelji kao prekršajnog ili kaznenog djela. Državni zavod za statistiku provodio je opsežna statistička istraživanja o počiniteljima kaznenih djela i počiniteljima prekršaja nasilja u obitelji uključujući analizu sociodemografskih obilježja počinitelja i odluke tijela kaznenog postupka te odluke prekršajnih sudova. Za detaljnije statističke podatke o prijavljenim i osuđenim osobama za kazneno i prekršajno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji upućujemo na prilog broj 9. *Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavnii oblici 2007.-2010. godine*, stranice 16.- 24. Podaci o kretanju ove pojave, kao i podaci iz ranijeg razdoblja od 2001. do 2006. godine pokazuju da je riječ o rastućem trendu kako u broju prijava tako i u broju osuđenih osoba. Ministarstvo pravosuđa i Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih uz zaštitu od nasilja u obitelji kontinuirano prikupljaju podatke od prekršajnih i općinskih sudova i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske. Ministarstvo unutarnjih poslova statistički prati pojavu kaznenih djela i prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji s obzirom na spolnu strukturu oštećenih osoba, u skladu s Generalnom preporukom br. 19. Odbora za uklanjanje diskriminacije žena UN-a.

42. U studenom 2009. godine stupio je na snagu novi *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* čija je provedba bila u nadležnosti Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Novim *Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji* regulira se prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjena odgovarajućih mjera prema počinitelju i pružanje zaštite i pomoći žrtvi nasilja radi ublažavanja posljedica već počinjenog nasilja. Proširuje se definicija nasilja u obitelji i uvodi pojam „ekonomsko nasilje“ pod kojim se podrazumijeva oduzimanje prava na ekonomsku neovisnost. Izrijekom se navodi zabrana tjelesnog, psihičkog, spolnog i ekonomskog nasilja u obitelji. Predviđa se žurnost u postupcima povrede ovog *Zakona* za sva nadležna tijela i povećanje novčanih kazni i kazni zatvora. Na prijedlog pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dopunjene su prekršajne odredbe na način da se strože sankcionira počinitelja nasilja u obitelji kada ono na bilo koji način uključuje osobu s invaliditetom. Ovime se Zakon uskladio s odredbama *UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom* i *Fakultativnog protokola uz Konvenciju*.

43. *Zakonom o kaznenom postupku* iz 2008. godine propisan je niz mjera kojima se štiti sigurnost, privatnost osobnoga i obiteljskog života svjedoka i žrtava te sekundarna viktimizacija. Tijekom provedbe kaznenog postupka radi zaštite žrtve ili svjedoka moguće je poduzimanje mjera opreza, mjera pritvora, posebnog načina sudjelovanja i ispitivanja

svjedoka u postupku, ograničenja ili isključenja javnosti, udaljenja optuženika iz sudnice te mjera održavanja reda u sudnici. Uvedenim odredbama koje se tiču ispitivanja svjedoka i zaštite prava žrtve i oštećenika po prvi puta se u hrvatski pravni sustav uvela žrtva kao sudionik postupka s posebnim pravima.

44. Donesen je *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* 2008. godine koji je uspostavio sustav pružanja pravne pomoći onim kategorijama građana koji zbog svojih materijalnih i socijalnih uvjeta nisu u mogućnosti sami osigurati pravnu pomoć u sudskim i drugim postupcima. Pravna pomoć uređena ovim *Zakonom* pruža se u cijelosti ili djelomično uz finansijsku potporu države. Kada je riječ o postupcima u kojima se može ostvariti pravna pomoć se odobrava u svim postupcima pred sudovima, upravnim tijelima i drugim pravnim osobama s javnim ovlastima, ako se njima rješava o egzistencijalnim pitanjima korisnika uključujući obiteljsko nasilje.

45. Novi *Prekršajni zakon* 2008. godine donosi odredbe o zadržavanju određene osobe protiv koje je podnesen optužni prijedlog za prekršaj protiv javnog reda i mira, prekršaj vezan uz nasilje u obitelji ili prekršaj za koji se može izreći kazna zatvora ili novčana kazna veća od 10.000,00 kuna. Za prekršaje nasilja u obitelji, druge prekršaje povezane s nasiljem uvodi se kazna zatvora do 90 dana dok je ranija kazna zatvora bila zapriječena u periodu do šezdeset dana. Novost je i obveza dostavljanja presude i oštećeniku, u postupku za prekršaj nasilja u obitelji, a uvode se i nove mjere opreza (zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, zabrana približavanja određenoj osobi ili zabrana uspostavljanja i održavanja veze s određenom osobom).

46. 2008. godine donesen je *Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela* koji će stupiti na snagu danom prijama Republike Hrvatske u Europsku uniju.

47. 2006. godine izmjenjen je *Kazneni zakon* u dijelu koji se odnosi na kaznena djela počinjena na štetu obitelji. Izmijenjen je članak 89. stavak 30. *Kaznenog zakona* na način da je djelo obiteljskog nasilja prošireno i na srodnika koji nije član kućanstva žrtve nasilja. Za kazneno djelo tjelesne ozljede (iz članka 98.) počinjeno na štetu djeteta ili maloljetne osobe postupak pokreće Državno odvjetništvo te nije potrebno podnosi privatnu tužbu.

48. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske i Ministarstvo unutarnjih poslova potpisali su *Protokol o suradnji policije i Državnog odvjetništva tijekom pretkaznenog i kaznenog postupka* koji se primjenjuje od početka 2007. godine. U 2010. godini potписан je *Sporazum o suradnji za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama* nadležnih državnih

tijela u Republici Hrvatskoj, s ciljem jačanja suradnje, partnerskih odnosa i koordinacije nadležnih državnih tijela, institucija i organizacija civilnog društva.

49. Vlada je 2004. godine donijela *Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007.* godine (u prilogu broj 7.). *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* Vlada je donijela 2005. godine, a njegove izmjene i dopune 2006. godine sukladno stupanju na snagu Obiteljskog zakona 2004. godine, a u svrhu osiguranja uvjeta za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji, te pomoći počinitelju u promjeni njegova ponašanja. *Protokol* sadržava niz precizno određenih mjera nadležnih tijela u njihovu postupanju te oblike, sadržaj i način suradnje tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku nasilja u obitelji (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove, pravosudna tijela). *Protokol* posebnu pozornost poklanja postupku nadležnih tijela prema djeci žrtvama nasilja ili svjedocima počinjenog nasilja u obitelji. 2007. godine donesena je *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2008. do 2010.godine* (u prilogu broj 6.) u okviru koje su kao prioritetna područja djelovanja izdvojena: Edukacija stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji; Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji; Analiza i implementacija zakona iz područja zaštite od nasilja u obitelji; Skloništa i potpora žrtvi nasilja u obitelji; Poboljšanje statusa žrtve u postupcima u kojima sudjeluje i Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti pratilo je provedbu ovih strategija i o tome godišnje izvještavalo Vladu Republike Hrvatske. Izvješća su pokazala da su nadležna državna tijela uložila znatan stručni rad u cilju prevencije i zaštite žrtava nasilja u obitelji, a osobito u pogledu dogradnje pravnog i institucionalnog sustava. Znatni pomaci napravljeni su i na području izobrazbe stručnjaka, državnih i javnih službenika te volontera na području prepoznavanja i djelovanja u situacijama nasilja u obitelji. Donesene su i lokalne strategije usmjerene borbi protiv nasilja nad ženama, osvještavanju javnosti o nužnosti suzbijanja obiteljskog nasilja i drugih oblika nasilja nad ženama i unaprjeđenju položaja žrtava nasilja kao što su *Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine* te *Strategija za suzbijanje i prevenciju nasilja nad ženama Virovitičko - podravske županije*.

50. Izrađen je program psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji te preporuka za provedbu tretmana koji je postao sastavni dio *Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana*. Sukladno *Zakonu o zaštiti*

od nasilja u obitelji provodi se zaštitna mjera psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji unutar zatvorskog sustava, u zdravstvenim ustanovama te kod ovlaštenih pravnih ili fizičkih osoba s kojima je Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske sklopilo ugovor o međusobnim odnosima za pružanje navedenih usluga. Provodila se edukacija stručnjaka za provedbu psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji i razvijala mreža tretmanskih centara za provedbu psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji.

51. Provodile su se mnoge ciljane kampanje na nacionalnoj i lokalnim razinama u svrhu senzibilizacije stručnjaka i šire javnosti o zakonskim odredbama o zaštiti od nasilja u obitelji kao i kampanje za podizanje svijesti žena kako bi se u slučajevima nasilja služile mehanizmima pravne zaštite. Od 2006. do 2008. godine Republika Hrvatska je aktivno sudjelovala u Kampanji Vijeća Europe za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući obiteljsko nasilje, u okviru koje je provedena i nacionalna kampanja. Pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti 2006. godine osnovan je *Nacionalni odbor za provedbu Kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama*. Održani su okrugli stolovi na temu „Ekonomsko nasilje nad ženama“ i „Sustavno financiranje organizacija civilnog društva koje pružaju izravnu zaštitu žrtvama nasilja u obitelji“. Izrađen je „Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji“. 2007. godine u Zagrebu je održan međunarodni seminar „Aktivno sudjelovanje muškaraca u borbi protiv obiteljskog nasilja“ u organizaciji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Glavne uprave za ljudska prava Vijeća Europe – Odjela za ravnopravnost spolova. U 2008. godini proведен je javni natječaj „Grad i županija u borbi protiv obiteljskog nasilja nad ženama“ radi dodjele priznanja jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave koje su tijekom trajanja Kampanje svojim aktivnostima ostvarile značajan pomak u području zaštite od nasilja u obitelji. 2009. godine Hrvatski sabor uključio se u kampanju Interparlamentarne unije „Parliaments take action on violence against women“. Ministarstvo unutarnjih poslova 2010. godine je u suradnji s Ujedinjenim narodima u Republici Hrvatskoj te drugim partnerima provodilo kampanju „Živim život bez nasilja“. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti 2009. godine predstavilo je rezultate istraživanja „Ekonomski aspekti nasilja nad ženama i njihovom djecom: Žene i zapošljavanje – Utjecaj nasilja na djecu“, a 2010. godine objavljeni su rezltati istraživanja o „Ekonomskom nasilju nad ženama“ prošedenom u suradnji s nevladinom organizacijom Autonomna ženska kuća. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je od nevladine udruge Ženske sobe – Centra za seksualna prava iz Zagreba 2009. godine naručio provedbu istraživanja „Zaštita prava i pružanje podrške žrtvama/svjedocima nasilja u obitelji“ čiji su rezultati predstavljeni javnosti

2010. godine. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je u suradnji s udrugom Autonomna ženska kuća i 10 drugih organizacija civilnog društva provela istraživanje „Iskustva žena žrtava obiteljskog nasilja s radom državnih tijela.“

52. Tijela državne uprave podupiru osnivanje skloništa i savjetovališta za žene i djecu žrtve nasilja te finansijski podupiru rad organizacija civilnog društva koje vode skloništa i savjetovališta za žene i djecu žrtve nasilja. 2006. godine bilo je 13 skloništa za žene i djecu žrtve nasilja s ukupnim smještajnim kapacitetom za 210 osoba, 2008. godine 14 skloništa s ukupnim smještajnim kapacitetom za 316 osoba, dok je 2010. godine skloništa bilo 17, s ukupnim smještajnim kapacitetom za 362 osobe. Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, na 25. studeni - Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama, 2008. godine potpisali su ugovor o sufinanciranju rada pet savjetovališta i skloništa za žrtve nasilja u obitelji u 2009 godini, a 2010. godine osigurana su sredstva za rad još pet skloništa. Od 2008. godine autonomna ženska skloništa podupiru se na način da Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, županije i gradovi temeljem sklopljenih pisanih sporazuma sudjeluju u sufinanciranju njihovih troškova u omjeru od ukupno 90%, financirajući svaki po 30% troškova. Preostalih 10% potrebnih sredstava osiguravaju same udruge. U 2009. godini za potporu rada savjetovališta i skloništa za žrtve nasilja u obitelji s pozicija Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti utrošeno je ukupno 1.683.886,18 kuna te u 2010. godini 2.529.827,67 kuna. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti svake godine tiska i diseminira ažurirani „Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji“. Tiskan je informativni letak namijenjen žrtvama nasilja s prikazom mehanizama kojima Republika Hrvatska štiti prava žena koje su izložene nasilju. Međutim, uza sve provedene aktivnosti još uvijek je potrebno povećavati broj skloništa na što ukazuju i nevladine udruge koje se bave ovim pitanjima.

53. U organizaciji Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstva pravosuđa/Pravosudne akademije i Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti sustavno su se provodile edukacije. Održane su brojne radionice, seminari i drugi edukativni programi za suce, državne odvjetnike, policiju, nastavno osoblje, osoblje u zdravstvu, centrima za socijalnu skrb, obiteljskim centrima i dr. Visoka policijska škola je u *Program temeljnog policijskog obrazovanja za zanimanje policajac* implementirala programe izobrazbe u području suzbijanja obiteljskog nasilja: kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži, nasilničko ponašanje u obitelji – prekršajno pravo, nasilje u obitelji (vrste, uzroci i

posljedice, tipovi zlostavljača, postupanje policije), strategije rješavanja nasilja u obitelji, nasilje u obitelji- integrirane vježbe, taktika postupanja kod nasilja u obitelji. Društvo za psihološku pomoć (DPP) u sklopu programa „MATRA“ Ministarstva vanjskih poslova Nizozemske u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova, Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi i Ministarstvom pravosuđa provodilo je trogodišnji projekt suzbijanja obiteljskog nasilja u Hrvatskoj. U okviru projekta provodili su se seminari „Izgradnja kapaciteta za usklađeno reagiranje na obiteljsko nasilje u zajednici“ na kojima su policijski službenici, suci i socijalni radnici razmjenjivali iskustva o načinima suradnje u cilju suzbijanja nasilja u obitelji. Djelatnici Ministarstva unutarnjih poslova imaju zadaću pružanja trenutne zaštite žrtve te razdvajanja počinitelja i žrtve, pružanja potrebne zdravstvene i druge pomoći žrtvi i sprječavanje počinitelja u dalnjem nasilničkom ponašanju. Policijski službenici su dužni žrtvi omogući da iskaz da bez straha i odvojeno od počinitelja. Ministarstvo unutarnjih poslova usmjerilo je svoje aktivnosti na edukaciju cjelokupnog operativnog sastava u cilju profesionalizacije svih policijskih službenika koji postupaju u slučajevima obiteljskog nasilja. U nadležnost policije stavljene su 3 zaštitne mjere: zabrana približavanja žrtvi nasilja, zabrana uzinemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju i udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora. Postupanje policije u provedbi tih mera detaljno je regulirano *Pravilnikom o načinu provedbe zaštitnih mera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije*.

Paragraf 33. i 34.

54. Uklanjanje stereotipa u nastavnim programima i udžbenicima propisano je *Zakonom o ravnopravnosti spolova*, a uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na svim razinama postavljeno je kao nacionalni prioritet u *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnost spolova 2006.-20010. godine*. Izmjenama *Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu*, iz 2006. i 2010. godine, zabranjuje se diskriminacija svih oblika i navodi da udžbenici, dopunska i pomoćna nastavna sredstva svojim sadržajem ne smiju biti protivni ravnopravnosti spolova kao jednoj od temeljnih vrednota Ustava. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa donijelo je 2007. godine novi *Udžbenički standard* koji je usklađen sa *Zakonom o ravnopravnosti spolova*. On propisuje rodnu osjetljivost jezika i sadržaja udžbenika, upotrebu imenica obaju rođova u spominjanju zvanja i zanimanja i obvezu promicanja ravnopravnosti spolova u likovnim rješenjima. U nacrt novog *Udžbeničkog standarda* 2010. ovaj zahtjev je proširen i na sva druga grafička rješenja. *Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski*

odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje 2010. godine istaknuto je značenje nediskriminacijskih pristupa u nastavnim planovima i programima.

55. Analiza udžbenika ukazuje na napredak u uklanjanju stereotipa iz tekstova udžbenika. U brojnim javnim raspravama o uklanjanju rodnih stereotipa sudjelovala su tijela državne uprave, organizacije civilnog društva i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova koja prati stanje u hrvatskom školstvu te rodnu analizu udžbenika uvrštava u svoja godišnja izvješća Hrvatskom saboru. Temeljem analize osnovnoškolskih udžbenika iz materinjeg jezika i književnosti koju je provela 2007. godine, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova zaključuje da je „učinjen pozitivan pomak u korištenju rodno osjetljivog jezika, što je u skladu s etičkim zahtjevima *Udžbeničkog standarda* – 94% tekstova iz tekstualne opreme glavnog teksta u udžbenicima koristi ili rodno neutralan ili rodno osjetljiv jezik“. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova provela je i analizu osnovnoškolskih udžbenika povijesti koja je pokazala da ima prostora za napredak u sadržajima vezanim za ravnopravnost spolova. Istraživanje „Ljudska prava u osnovnim školama-teorija i praksa“ 2008.-2009. koje je proveo Centar za ljudska prava potvrđuje da postoji tendencija ravnopravnog prikaza uspješnosti s obzirom na spol te sudjelovanja u različitim aktivnostima i obavljanju različitih poslova za žene i muškarce te da udžbenici uglavnom ne potiču stereotipe temeljene na rodnoj pripadnosti i fizičkom izgledu.

56. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH preveo je, tiskao i diseminirao *Preporuku CM/Rec(2007)13 Odbora ministara/ministrice Vijeća Europe o rodno osviještenoj politici u obrazovanju i pripadajući Memorandum s objašnjenjima* u nakladi od 5000 primjeraka.

57. Izvannastavni, edukacijski programi za osnovne i srednje škole se najčešće provode u suradnji s udrugama čije programe i projekte koji sadrže i teme iz područja promicanja ravnopravnosti spolova redovito financijski podupire Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Agencija za odgoj i obrazovanje organizira obvezno stručno usavršavanje nastavnika za provedbu *Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo. Sastavni dio tog programa od 2009. godine je Modul odgoja i obrazovanja za ravnopravnost spolova..* U primjeni modula učenici odabiru projekte sa sadržajima vezanim za promicanje ravnopravnosti spolova te ih prezentiraju svake godine na Državnoj smotri projekata u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Osobito uspješni projekti srednjih škola u 2009. i 2010. godini bili su: Maloljetnička trudnoća, Nasilje u vezama, HPV spolno prenosive bolesti, Medijska i reklamna slika žena (i muškaraca) – stereotipi koji se promiču u reklamama i oglasima i dr.

58. Obrazovanje i stručno usavršavanje iz područja ravnopravnosti spolova za sve nositelje odgojno-obrazovne djelatnosti provodi se od 2006. godine putem niza stručnih skupova, seminara i radionica. Agencija za odgoj i obrazovanje izradila je 2007. godine *Program usavršavanja i sposobljavanja iz područja ravnopravnosti spolova za nositelje/ice odgojno-obrazovane djelatnosti* te su, u suradnji s nevladinim udrugama održani pilot seminari za odgojno-obrazovne djelatnike. Tijekom 2010. započela je izrada novog *kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja* unutar kojeg je područje ravnopravnosti spolova zasebna cjelina. Agencija za odgoj i obrazovanje provodi i obvezna stručna usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika u predškolskom odgoju, osnovnim i srednjim školama o suzbijanju trgovanja ljudima sukladno obvezama koje proizlaze iz *Nacionalnoga programa za suzbijanje trgovanja ljudima*.

59. Broj upisanih studentica na visokim učilištima rastao je sa 54,6% 2007. godine na 57,3% 2010. godine. Broj diplomiranih žena porastao je sa 58,1% 2007. godine na 60,8% 2010. godine. S obzirom na izbor studija žene čine većinu diplomiranih u svim područjima osim u računalstvu, inženjerstvu i inženjerskim obrtima, arhitekturi i građevinarstvu te uslugama prijevoza, zaštite okoliša i uslugama zaštite. Ukupan udio žena među diplomiranim na području MST (matematika, znanost i tehnologija) u Republici Hrvatskoj viši je od prosjeka EU27 i iznosi 33,2%. Udio žena među osobama s magisterijem znanosti također kontinuirano raste te je 2005. godine iznosio 48,6%, a 2010. godine 55,6%. Povećao se i udio žena s doktoratom koji je 2005. godine iznosio 45,2%, a 2010. godine 51,1%. Za detaljnije statističke podatke o visokom obrazovanju upućujemo na prilog broj 8. „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.“, poglavljje Obrazovanje, str. 30. - 33.

60. Na poslovima istraživanja i razvoja u Republici Hrvatskoj zaposlene su 16 072 osobe, a udio žena u 2009. godini iznosio je 49,8%. Među osobama zaposlenim u zvanju istraživača 2010. godine bilo je zaposleno 46,9% žena. Od 25 javnih znanstvenih instituta na čelu je 15 ravnatelja i 10 ravnateljica (40%), od čega su žene na čelu tri najveća. Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO i L'Oréal ADRIA inicirali su Nacionalni program stipendiranja mladih znanstvenica pod nazivom „Za žene u znanosti“ čime se aktivno promiče uloga žena u znanosti i društvu općenito. Stipendije svake godine omogućuju četirima mladim znanstvenicama, na posljednjem stupnju doktorske disertacije, stipendiju u iznosu od 4.000,00 eura.

Paragraf 35. i 36.

61. Upućujemo na članak 7. u pogledu sudjelovanja žena u političkom i javnom životu. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH provodio je nacionalne kampanje s ciljem povećanja političke participacije žena na lokalnim izborima 2005. i 2009. godine. Kampanje su se provodile u suradnji s nevladinim udrugama i lokalnim povjerenstvima za ravnopravnost spolova, a uključivale su emitiranje video i radijskih spotova na Hrvatskoj radioteleviziji i privatnim radio-televizijskim postajama, održavanje brojnih konferencija, javnih rasprava, okruglih stolova, tribina, seminara i drugih aktivnosti, diseminaciju najvažnijih nacionalnih i međunarodnih zakonodavnih i strateških akata i financiranje projekata nevladinih udruga. Kampanje su se vodile pod sloganom „Uravnotežimo se“. Pred lokalne izbore 2005. godine Ured je financirao 7 projekata nevladinih udruga na temu „Žene i politika - promicanje političkog sudjelovanja žena na lokalnoj razini“, a 2008. godine finansijski su podržana 22 projekta na temu „Promicanje uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena na izborima za predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave“ i „Poticanje uključivanja žena s invaliditetom u procese političkog odlučivanja na lokalnoj razini“. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora održao je tematske sjednice pod nazivom „Žene na lokalnim izborima 2009. godine“ te u suradnji s nevladinskom udrugom CESI „Mlade i aktivne: politička participacija mladih žena“.

62. Pred lokalne izbore 2005. i 2009. godine, kao i pred parlamentarne izbore 2007. godine, održane su u organizaciji Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH Koordinacije županijskih povjerenstava na kojima su doneseni zaključci koji su se odnosili na zahtjeve za povećanjem udjela žena na izbornim listama političkih stranaka za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, odnosno za predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave samouprave. Upućen je zahtjev javnoj televiziji da osigura termin za televizijsku emisiju na temu političke participacije žena. Županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova provodila su kampanje na području svojih izbornih jedinica s ciljem uvrštavanja kandidatkinja na izborne liste, izradile analizu zastupljenosti žena na kandidacijskim listama pojedinih političkih stranaka i monitorirala izborni proces.

63. Na lokalnim izborima 2005. godine udio žena u predstavničkim tijelima vlasti na lokalnoj razini povećao se u odnosu na 2001. godinu za približno svega 1,5%. Žene su bile zastupljene s 14,5 % u županijskim skupštinama, 15,7% u gradskim vijećima i 8,4% u općinskim vijećima. Na lokalnim izborima 2009. godine došlo je do većeg povećanja udjela žena na kandidacijskim listama, kao i do povećanja njihova udjela u predstavničkim tijelima

vlasti na lokalnoj razini u odnosu na lokalne izbore 2005. godine. Udio žena je porastao prosječno: sa 14,5% na 21,4% u županijskim skupštinama, 15,7% na 20,7% u gradskim vijećima i sa 8,4% na 15,7% u općinskim vijećima. U odnosu na prethodne izbore postignut je porast od 7,4% na razini županijskih skupština, 5,1% na razini gradskih vijeća i 7,1% na razini općinskih vijeća. Ovo je navedeno i kao postignuće u *Izješću o napretku EK za 2009. godinu*. Uspoređujući rezultate provedenih lokalnih izbora 2001., 2005. i 2009. godine, zastupljenost žena u predstavničkim tijelima lokalnih vlasti postupno se povećava.

64. Na lokalnim izborima za predstavnike izvršne vlasti 2009. godine za načelnice, gradonačelnice i županice bilo je kandidirano svega 9,8% žena. Od 577 načelničkih, gradonačelničkih i županskih mjesta žene su osvojile svega njih 28 odnosno 4,8%. Pri tome je došlo do smanjenja udjela žena među županima (sa 15% na 5%), kao i među gradonačelnicima (sa 8,7% na 4,7%), dok je među zamjenicima župana došlo do povećanja udjela žena (sa 9,5% na 20%).

65. Državni zavod za statistiku redovito je publicirao statističke podatke o spolnoj raspodjeli izabranog članstva predstavničkih i izvršnih tijela vlasti na lokalnoj razini. Tiskana su i zasebna Statistička izvješća – Izbori 2005. i Izbori 2009. na temelju službenih i konačnih rezultata lokalnih izbora s podacima razlučenim po spolu.

Paragraf 37. i 38.

66. Republika Hrvatska je na području suzbijanja trgovanja ljudima razvila učinkovit zakonodavni okvir, koji obuhvaća procesuiranje počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima te pružanje pomoći i zaštite žrtve kao i sprječavanje njihove sekundarne viktimizacije u sudskom procesu. Postignuta je harmonizacija zakonodavstva koje se odnosi na suzbijanje trgovanja ljudima te pružanja pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima s pravnom stečevinom EU i drugim međunarodnim standardima. Tijekom 2008. i 2009. godine Republika Hrvatska je svrstana u skupinu zemalja koje su uložile najviše napora u svijetu po problematiči suzbijanja trgovanja ljudima, na području zaštite žrtava, progona počinitelja i prevencije te je od State Departmenta SAD-a ocijenjena kroz tzv. TIER 1. Opširnije o zakonodavnim promjenama i ostalim naporima koje Hrvatska poduzima s ciljem suzbijanja trgovine ljudima vidi u članku 6. Također upućujemo na članke 60.- 67. UPR-a.

67. Vlada Republike Hrvatske donijela je *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima 2005. - 2008. godine*, uz redovite godišnje operativne planove za njegovu provedbu i *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima 2009. - 2011.* Vlada je 2008. godine donijela

novi *Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima*, a 2009. *Protokol o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima*. Donesen je i *Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom 2005. - 2007. godine*.

68. 2007. godine Republika Hrvatska ratificirala je *Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima*.

Paragraf 40.

69. Vlada je 2006. godine donijela *Nacionalnu populacijsku politiku* u kojoj su sadržane brojne mjere vezane uz sprječavanje daljnog pada prirodnog prirasta stanovništva, produljenje životnog vijeka, migracijska kretanja radnog i fertilnog stanovništva i rast ukupnog udjela starijeg stanovništva. *Nacionalna populacijska politika* sadrži sljedeća područja: Održivi gospodarski razvoj, temeljne i razvojne pretpostavke; Sustav obiteljskih potpora; Porezne olakšice; Usklađivanje obiteljskog i poslovnog života; Skrb o djeci; Zdravstvena zaštita majke i djeteta te Senzibilizacija i informiranje. Područje „Sustav obiteljskih potpora“ sadrži mjere za osnaživanje obitelji u podizanju djece osiguravanjem fleksibilnijeg zapošljavanja radi skrbi o djeci, rodiljnim dopustima i naknadama, jednokratnim novčanim pomoćima i poreznim olakšicama. U tom smislu ističemo povećanje rodiljnih naknada za nezaposlene majke, delimitiranje rodiljnih naknada za prvih šest mjeseci života djeteta zaposlenim majkama, povećanje iznosa pomoći za opremu novorođenog djeteta u iznosu 70% proračunske osnovice, uvođenje pronatalitetnog dodatka od 500,00 kuna za svako 3. i 4. rođeno dijete korisnika doplatka za djecu. Upućujemo na odgovore u članku 11.2. (a-d). Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti je tijekom 2010. godine, u suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, provedeo znanstveno - istraživački projekt na temu „Učinci populacijske politike od 2003. – 2009. godine“. Osnovana je neprofitna zaklada „Hrvatska za djecu“ sa svrhom prikupljanja sredstava u cilju razvoja poželjnoga pronatalitetnog trenda i osnaživanja obitelji s većim brojem djece. U listopadu 2009. godine proveden je Javni natječaj za dodjelu studentskih stipendija Zaklade „Hrvatska za djecu“.

70. U odnosu na Posebno zasjedanje Opće skupštine o djeci – 27. posebno zasjedanje, potrebno je istaknuti napredak u zakonodavnem okviru u području zaštite prava djece u medijima, zapošljavanja maloljetnika, zaštite od nasilja u obitelji te u području postupanja policije i sudova. Republika Hrvatska je potpisala *Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištanja i seksualnog nasilja* 25. listopada 2007. godine koja je stupila na

snagu 1. srpnja 2010. godine. Vlada je donijela *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine* i *Nacionalni program za mlade 2009.-2013.* Nekoliko kampanja imalo je poseban odjek u javnosti – kampanja protiv tjelesnog kažnjavanja djece, sigurnost djece na internetu te Kampanja Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom čiji je koordinator u Hrvatskoj bilo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Ured UNICEF-a za Hrvatsku je u suradnji s udrugom Korak po korak objavio publikaciju „Kada djeca imaju djecu – analiza stanja i preporuke za postupanje u slučajevima maloljetničkih trudnoća i roditeljstva“ kojom je započeo projekt specijaliziranog oblika udomljavanja djevojaka mladih trudnica ili majki koje nemaju podršku vlastite obitelji te sustavnoj prevenciji maloljetničkih trudnoća.

71. Nastavno na *Durbansku deklaraciju* i *Akcijski program* usvojen na Svjetskoj konferenciji protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i ostalih oblika nesnošljivosti 2001. godine, donesen je *Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije 2008.-2013.* Mjerama iz akcijskog plana promiče se svijest o nediskriminaciji, potiče sudionička demokracija predstavnika diskriminiranih skupina te edukacija profesionalaca. Izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* 2006. godine uveden je pojam zločina iz mržnje koji takvim djelom određuje svako kazneno djelo počinjeno iz mržnje prema osobi zbog rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina. Posebna Radna skupina Ureda za ljudska prava Vlade RH radi na sagledavanju fenomenologije zločina iz mržnje, što uključuje provedbu obrazovanja i kampanja, podizanje svijesti i medijske nastupe. U praksi nije evidentirano organizirano nasilje prema određenim skupinama, već se uglavnom radi o pojedinačnim i neorganiziranim incidentima. Hrvatska je jedna od prvih zemalja koja je provela obuku za policijske djelatnike koji se bave problemom zločina iz mržnje.

72. Vezano za probleme starenja i Drugu svjetsku skupštinu o starenju u Madridu 2002. godine napominjemo da su prioriteti u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti, uključujući i širenje mreže socijalnih usluga za starije osobe definirani u *Zajedničkom memorandumu o socijalnom uključivanju* (JIM) koji je potpisana 2007. između Republike Hrvatske i Europske komisije. *Program razvoja usluga za starije osobe u sustavu međugeneracijske solidarnosti od 2008. do 2011. godine* imao je za cilj decentralizaciju i osmišljavanje koncepta skrbi na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uspostavu novog sustava skrbi o starijim osobama koja će omogućiti veću dostupnost

različitih usluga i podmirivanje potreba. Razvojem mreže usluga ciljalo se na zapošljivost lokalnog stanovništva, promicanje izvaninstitucionalne skrbi i usklađivanje obiteljskih i profesionalnih obveza članova domaćinstava. Budući da je evaluacija pilot programa međugeneracijske solidarnosti „Pomoć u kući starijim osobama“ i „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ koji su se provodili od 2004. do 2007. pokazala zadovoljstvo korisnika programa, oni su se nastavili provoditi. Programi međugeneracijske solidarnosti provode se temeljem ugovora o suradnji između jedinica lokalne i/ili područne (regionalne) samouprave i nadležnog ministarstva, a izvoditelji su ustanove i organizacije civilnog društva. Do kraja 2007. godine provodilo se ukupno 44 programa međugeneracijske solidarnosti s ukupno 7 800 korisnika na području 62 jedinice lokalne samouprave. Od 2009. godine u provedbi je ukupno 90 programa međugeneracijske solidarnosti, od čega 59 programa „Pomoć u kući starijim osobama“ i 31 program „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“. Program volonterske pomoći lokalne zajednice upotpunjuje programe međugeneracijske solidarnosti, a aktivnosti volontera usmjerene su na kulturne, psihosocijalne i intelektualne potrebe starijih osoba uključenih u ovaj program. Od 2010. godine dodjeljuje se i nagrada „Priznanje za izvrsnost u provedbi programa“ timovima djelatnika kao lokalnim servisima koji unaprjeđuju izvaninstitucionalnu skrb i podižu kvalitetu života starijih osoba. U cilju prevencije nasilja u obitelji, afirmacije odgovornog roditeljstva, pružanja usluga članovima obitelji i kvalitetne skrbi o njima Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti osnovalo je 17 obiteljskih gradskih centara.

Paragraf 41.

73. Republika Hrvatska razmatra *Međunarodnu konvenciju o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji* u okviru europskog zakonodavstva za zaštitu ljudskih prava te je pitanje zaštite prava migranata uklopila u postojeće zakonodavstvo. Pravni okvir migracijske politike reguliran je *Zakonom o strancima* koji uređuje uvjete ulaska, kretanja, boravka i rada stranaca na teritoriju Republike Hrvatske te *Zakonom o azilu*.

Paragraf 42.

74. Ured za ravнопravnost spolova Vlade RH kontinuirano poduzima različite aktivnosti s ciljem upoznavanja javnosti s *Konvencijom*, Zaključnim komentarima i preporukama UN Odbora za uklanjanje diskriminacije žena. Nakon tiskanja studije krajem 2004. godine *Kratki vodič kroz CEDAW – Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i njezinu primjenu u Republici Hrvatskoj* Ured je tiskao drugo izdanje *Konvencije i Fakultativnog*

protokola, uz Zaključne komentare Odbora 2006. godine u nakladi od 2 000 primjeraka. Treće izdanje *Konvencije* tiskano je 2009. godine također u nakladi od 2 000 primjeraka. Ovo izdanje je javno predstavljeno na *obilježavanju 30. obljetnice UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* koje je Ured organizirao u suradnji sa UNDP – Hrvatska u prosincu iste godine u Zagrebu. Obilježavanje je imalo obilježje konferencije, koju je otvorila predsjednica Vlade RH i na kojoj se, uz nazočnost brojnih predstavnika tijela državne uprave, nevladinih udruga i medija, raspravljalo o uspjesima i izazovima u primjeni *Konvencije* općenito, kao i njenoj primjeni u suzbijanju diskriminacije žena u Hrvatskoj. *Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena* Ured je tiskao u tri izdanja, u ukupnoj nakladi od 6 tisuća primjeraka. Sva izdanja su diseminirana tijelima državne uprave, parlamentarcima, sveučilištima, institutima i drugim znanstvenim institucijama, političkim strankama, tijelima lokalne uprave, samouprave i nevladinim udrugama, kao i na mnogim seminarima i konferencijama. Također su dostupna za preuzimanje sa internetskih stranica Ureda.

75. Provedba *Preporuka* UN Odbora izdvojena je i kao prioritet u svim „*Nacionalnim programima Republike Hrvatske za pridruživanje EU – NPPEU*“ (2005.-2010.) u okviru političkih kriterija u području ravnopravnosti spolova.

76. 2005. godine održana je tribina „Zaključci i preporuke UN-ovog Odbora za uklanjanje diskriminacije žena na Drugi i treći periodični izvještaj Republike Hrvatske“, u organizaciji Centra za ljudska prava u Zagrebu. 2007. godine predstojnica Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH održala je uvodno izlaganje na temu „Provođenje UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena u RH“ na seminaru „Ospozobljavanje mladih Roma“ u organizaciji Ureda za nacionalne manjine Vlade RH. Iste godine predstojnica Ureda izlagala je o hrvatskim iskustvima izvještavanja o *Konvenciji* na regionalnim konferencijama održanim u Srbiji i Crnoj Gori. 2010. godine održana je međunarodna konferencija na temu „Ljudska prava žena - Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena“ u organizaciji Ureda i Instituta za društvena istraživanja „Ivo Pilar.“ Upućujemo na raniji odgovor u paragrafu 18.

III. Izvješće o provedbi članaka u poglavljima I, II, III i IV Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

Provđenja UN Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena prema člancima 1. - 16.

Članak 1. - Definicija diskriminacije žena

77. Članak 6., stavak 1., novog *Zakona o ravnopravnosti spolova* donesenog 2008. godine, sadrži definiciju diskriminacije na temelju spola, sukladno određenju *Konvencije*. Ona glasi: „Diskriminacija na temelju spola označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena“. Članak 7. sadrži definicije izravne i neizravne diskriminacije usklađene s preinačenom *Direktivom Vijeća 2006/54/EZ*. Stavkom 4. članka 6. zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba i pružanja i pristupa uslugama sukladno *Direktivi vijeća 2004/113/EZ*. U skladu s *direktivama Vijeća 2000/78/EZ, 2004/113/EZ i 2006/54/EZ* navođenje na diskriminatorski postupak smatra se diskriminacijom.

78. *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova* definirana je kao „osnovni strateški dokument Republike Hrvatske koji se donosi s ciljem uklanjanja diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti za razdoblje od 2006. do 2010. godine.“

Članak 2. (a –b) - Antidiskriminacijsko zakonodavstvo

79. U prošlom petogodišnjem razdoblju doneseni su novi važni antidiskriminacijski zakoni i uvedene mnoge zakonodavne promjene s ciljem prevencije i zabrane rodne diskriminacije (upućujemo na dodatak 1. Pregled zakonodavnih i drugih akata vezanih uz ravnopravnost spolova i uklanjanje diskriminacije žena). Hrvatski sabor donio je 15. srpnja 2008. godine novi *Zakon o ravnopravnosti spolova* koji je usklađen s odredbama važećih međunarodnih standarda kao i s direktivama Europske unije u području ravnopravnosti spolova. *Zakon* propisuje opću zabranu diskriminacije na osnovi spola, bračnog ili obiteljskog statusa i spolne orientacije. *Zakonom* se utvrđuju institucionalni mehanizmi za postizanje ravnopravnosti spolova, osnivanje i nadležnost tijela za osiguranje njegove provedbe na

državnoj i lokalnoj razini i uspostavlja nezavisno tijelo za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova (upućujemo na odgovore u članku 2. (c-e). *Zakon* proširuje područje zabrane diskriminacije u području zapošljavanja i rada, obrazovanja, obvezuje na promicanje razvoja svijesti javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena i vođenje rodne statistike. Uvedena su poboljšanja u području sudske zaštite od diskriminacije kroz institut kao što je udružna tužba, određivanje pitanja tereta dokaza, naknade štete oštećenoj osobi i načela žurnosti u sudskim postupcima. *Zakon* definira pojmove ravnopravnosti spolova, diskriminacije na temelju spola, izravne i neizravne diskriminacije, uznemiravanja i spолног uznemiravanja i posebnih mјera. *Zakon* propisuje zabranu diskriminacije temeljem spola u zasebnim poglavljima (1) Zapоšljavanja i rada, (2) Obrazovanja, (3) Političkih stranaka, (4) Medija, (5) Službene statistike. *Zakon* se odnosi na sve pravne i fizičke osobe te stoga niti jedna pravna niti fizička osoba nije izuzeta od postupanja sukladno odredbama ovog *Zakona*. U *Zakonu* su posebno razrađene prekršajne odredbe koje imaju za cilj sankcionirati svaku pravnu ili fizičku osobu koja se ponaša suprotno odredbama ovog *Zakona*. Za razliku od *Zakona o ravnopravnosti spolova* iz 2003. godine novi *Zakon* predviđa novčane kazne za fizička lica i pravne osobe. Osim zaštite u građanskom postupku, žrtve diskriminacije mogu svoju sudsku zaštitu osigurati i u prekršajnom postupku, što predstavlja bitnu novinu u odnosu na prijašnji *Zakon*.

80. U cilju usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske s pravnom stečevinom EU na području suzbijanja diskriminacije, u srpnju 2008. godine donesen je i *Zakon o suzbijanju diskriminacije* kojim se zabranjuje diskriminacija na osnovu rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije (članak 1.). Pojam diskriminacije definiran je na način da se za postojanje diskriminacije traži određeno postupanje temeljem diskriminacijskih osnova iz gornjeg članka. U *Zakonu* su vrlo detaljno razrađene postupovne odredbe koje predviđaju podnošenje više različitih tipova tužbi (tužba za utvrđivanje diskriminacije, tužba za zabranu ili otklanjanje diskriminacije i tužba za naknadu štete), a sve u cilju sudske zaštite žrtava diskriminacije. *Zakon* donosi i određene inovacije poput instituta umješača na strani žrtve (članak 21.) i mogućnost udružne tužbe protiv diskriminacije (članak 24.) te tako otvara vrata boljoj zaštiti kolektivnih prava onih skupina građana koje su izložene većem riziku od diskriminacije. U *Zakonu* su razrađene prekršajne odredbe koje za cilj imaju sankcionirati svaku pravnu ili fizičku osobu koja se ponaša suprotno odredbama ovog *Zakona*.

81. Načelo zabrane diskriminacije definirano je i u članku 6. *Zakona o državnim službenicima* iz 2005. godine na način da se državnim službenicima zabranjuje diskriminacija ili davanje povlastica građanima temeljem njihove dobi, spola, bračnog ili obiteljskog statusa, spolne orientacije i drugih obilježja suprotnih *Ustavom* i zakonima utvrđenim pravima i slobodama.

82. Izmjenama *Kaznenog zakona* iz 2005., 2006., 2007. i 2008. godine uvode se sankcije za povredu ravnopravnosti građana na temelju spola definirajući uskraćivanje ili ograničavanje te slobode ili prava čovjeka i građanina kategorijom utvrđenom *Ustavom*, zakonom ili drugom propisom. Prema članku 106. *Kaznenog zakona*: „Tko na temelju razlike u rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu i drugim obilježjima uskrati ili ograniči slobodu ili pravo čovjeka i građanina utvrđeno *Ustavom*, zakonom ili drugim propisom, ili koji na temelju te razlike ili pripadnosti daje građanima povlastice ili pogodnosti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“. Diskriminacijom na temelju razlike u spolu (čl. 174.) krše se temeljna ljudska prava i slobode priznate od međunarodne zajednice te se takvo ponašanje kažnjava kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Istim člankom kažnjava se progon organizacija ili pojedinaca zbog njihova zalaganja za ravnopravnost ljudi te širenje spolne mržnje, javno iznošenje i prenošenje zamisli o nadmoćnosti ili podčinjenosti jednog spola ili nadmoćnosti ili podčinjenosti na osnovu spolnog opredjeljenja kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

83. *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku* 2009. godine uvodi se nova odredba kojom je zabranjena diskriminacija u postupanju prema bilo kojoj osobi, a povreda tih zabrana isključuje mogućnost uporabe dokaza koji su na taj način pribavljeni. Odredba članka 6. glasi: „U postupku uređenom ovim Zakonom, zabranjena je diskriminacija sukladno pripadnosti rasi, etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovnom stanju, članstvu u sindikatu, obrazovanju, društvenom položaju, bračnom ili obiteljskom statusu, dobi, zdravstvenom stanju, invaliditetu, genetskom naslijedu, rodnom identitetu, izražavanju ili spolnoj orijentaciji.“

84. Za pregled zakonodavnog okvira u području suzbijanja obiteljskog nasilja upućujemo na odgovore u paragrafu 31. i 32. točke 40.- 47.

Članak 2. (c-e) - Nacionalni i lokalni mehanizmi za ravnopravnost spolova

85. *Zakonom o ravnopravnosti spolova* iz 2008. godine redefiniran je djelokrug rada institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Za opis mandata Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova, koordinatora u tijelima državne uprave i županijskih/lokalnih povjerenstava za ravnopravnost spolova upućujemo na članke 18. i 19. – 28. *Zakona o ravnopravnosti spolova* u prilogu broj 3. Vezano uz djelokrug rada pravobraniteljice za ravnopravnost spolova upućujemo na odgovore u paragrafu 25. i 26. točka 16. Za opis mandata Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora upućujemo na odgovor na pitanje 8. Dodatnih odgovora na listu pitanja dostavljenih Odboru (CEDAW – PSWG/2005/I/CRP.2/Add.1) za razmatranje Drugog i trećeg periodičnog izvješća. Hrvatski sabor je 2008. godine donio *Odluku o izmjenama i dopunama Poslovnika Hrvatskog sabora* kojom je *Poslovnik o radu Hrvatskog sabora* usklađen sa *Zakonom o ravnopravnosti spolova* na način da su uvedeni jezični standardi za zvanja i zanimanja u muškom, odnosno ženskom rodu, ovisno o spolu. Za pregled drugih tijela i mehanizama za zaštitu ljudskih prava upućujemo na poglavje II. točke 11.-20. UPR-a u prilogu broj 2. O institucionalnom razvoju upućujemo također na dio 3. Peking+15 izvješća u prilogu broj 11. Upućujemo na paragraf 31. i 32. vezan uz djelovanje mehanizama u području suzbijanja obiteljskog nasilja.

86. Temeljem obveze u provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova* došlo je do značajnog napretka u osnaživanju institucionalnih mehanizama za provedbu ravnopravnosti spolova na nacionalnoj i lokalnoj razini te je unaprijeđena njihova međusobna suradnja, kao i suradnja s nevladinim udrugama. 2008. i 2009. godine Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH provodio je projekt „Podrška Uredu za ravnopravnost spolova u jačanju nacionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova putem izobrazbe koordinatora za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave“ uz finansijsku potporu Švedskog fonda za institucionalnu podršku (SISF Swedish Institutional Support Fund in the Republic of Croatia) i u suradnji s Institutom za javnu upravu iz Stockholma (Institute for Public Management). Organizirana su dva edukacijska seminara za koordinatora za ravnopravnost spolova na kojima je potaknuta razmjena primjera dobrih praksi i ojačano njihovo umrežavanje, a u pojedinim ministarstvima osnovane su šire radne skupine za uvođenje načela ravnopravnosti spolova. U svim ministarstvima djeluju koordinatori za ravnopravnost spolova koji Uredu dostavljaju izvješća o provedbi *Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova*.

87. Povjerenstva za ravnopravnost spolova osnovana su i djeluju u svih 20 županija i Gradu Zagrebu kao radno-savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba. Novim *Zakonom o ravnopravnosti spolova* uređen je njihov normativni položaj i propisano je da jedinice područne (regionalne) samouprave i Grad Zagreb osnivaju i, sukladno predloženom programu rada, osiguravaju uvjete i sredstva za rad županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova i povjerenstvu za ravnopravnost spolova Grada Zagreba. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH koordinira rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova koja ga izvještavaju o svojim aktivnostima. U 2005. godini Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH i udruga CESI provodili su projekt „Realizacija politike jednakih mogućnosti“ u okviru kojega su educirani lokalni dužnosnici, članstvo županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova i predstavnici nevladinih organizacija u svim hrvatskim županijama. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je 2005. osnovao *Koordinaciju županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova* koja se od tada godišnje redovito saziva. Financijska sredstva u proračunu županija namijenjena aktivnostima povjerenstava za ravnopravnost spolova povećavala su se tijekom godina. U izvještajnom razdoblju osnovano je i oko 80 gradskih i općinskih povjerenstva za ravnopravnost spolova. Upućujemo i na odgovore u paragrafu 25. i 26. točka 17.

88. Poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova obavlja pravobranitelj za ravnopravnost spolova. Pravobranitelj za ravnopravnost spolova u okviru svoga rada zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova i pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka. Upućujemo na članke 19.-25. *Zakona o ravnopravnosti spolova* i odgovore u paragrafu 25. i 26. točka 16. Upućujemo također na poglavlje II, točku 17. UPR-a.

89. Od stupanja na snagu *Zakona o suzbijanju diskriminacije* 1. siječnja 2009. godine pučki pravobranitelj postao je središnje tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije. Institucija pučkog pravobranitelja ustanovljena je *Ustavom Republike Hrvatske*. Za definiranje ovlasti i uloge pučkog pravobranitelja upućujemo na članke 8., 10., 12., 13., 14., 15., 21., 24. i 28. *Zakona o suzbijanju diskriminacije* (u prilogu broj 4.).

90. *Zakon o ravnopravnosti spolova* člankom 11. propisuje četverogodišnju obvezu donošenja planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova svim tijelima državne uprave i pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države. Planovi djelovanja dužni su sadržavati plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere *Nacionalne politike*

za promicanje ravnopravnosti spolova. Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima i druge pravne osobe i obrtnici koji zapošljavaju više od 20 zaposlenih obvezne su u svoje opće akte unijeti antidiskriminacijske zakonske odredbe i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Socijalni partneri su obvezni pri kolektivnom pregovaranju i u kolektivnim ugovorima na svim razinama poštivati odredbe ovoga Zakona i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

Članak 2. (f-g)

91. Upućujemo na informacije sadržane u člancima 2.-16.

Članak 3. - Mjere za osiguranje punog razvoja i napretka žena

92. Hrvatski sabor donio je treću *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.* koja je sadržavala 144 mjere za osnaživanje položaja žena u sljedećih sedam kritičnih područja: 1) Unapređenje promicanja i zaštite ljudskih prava žena, 2) Stvaranje jednakih mogućnosti na tržištu rada, 3) Uvođenje rodno osjetljivog odgoja i obrazovanja, 4) Uravnoteženje sudjelovanja žena i muškaraca u procesima odlučivanja, 5) Suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama, 6) Unapređenje sustava zdravstvene zaštite žena i 7) Daljnje osnaživanje institucionalnih mehanizama i metoda provedbe politike jednakih mogućnosti. Za sve mjere određeni su nositelji i rokovi provedbe (upućujemo na prilog br. 5). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH nadzire provedbu mjera i podnosi dvogodišnja izvešća Vladi Republike Hrvatske.

93. Mjere za osnaživanje žena sadržane su i u drugim strategijama, kao što su ranije spomenute *Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005.-2007. i 2008. do 2010. godine; Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013. godine; Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. godine; Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015.; Nacionalni program za Rome; Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2005 do 2008 i od 2009. do 2011. godine; Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja 2005.-2008. i za 2009. i 2010. godinu; Nacionalna strategija razvitiča zdravstva 2006. – 2011., Nacionalna populacijska politika, Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine,* i druge.

Članak 4. - Poticanje ostvarivanja stvarne ravnopravnosti spolova privremenim posebnim mjerama

94. U novi *Zakon o ravnopravnosti spolova* je uvrštena definicija Vijeća Europe o osjetnoj neuravnoteženosti jednog spola u tijelima javnog i političkog odlučivanja kada je zastupljenost tog spola manja od 40%. Za političke stranke i druge ovlaštene predlagatelje, izričito je propisana dužnost uvođenja posebnih mjera. Zastupljenost muškaraca i žena na listama za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, vijećnika u predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i članova u Europski parlament ne bi trebala biti osjetno neuravnotežena tj. niža od 40%. Rok za postizanje te granice su tri izborna ciklusa, odnosno radi se o postupnom povećanju koje se mora postići najkasnije prigodom provedbe trećih redovitih izbora od dana stupanja na snagu ovog *Zakona*. *Zakonom* se propisuju i finansijske sankcije za političke stranke i druge ovlaštene predlagatelje koji prilikom predlaganja lista ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova i ne vode računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama. Raniji *Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave* propisuje da je predlagatelj izborne liste dužan voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti muškaraca i žena, a *Zakon o političkim strankama* sadrži načelo pozitivne diskriminacije s obzirom da se 10% više novčane naknade dodjeljuje za izabранe zastupnike podzastupljenog spola.

95. Upućujemo na članak 9. *Zakona o suzbijanju diskriminacije* u prilogu broj 4. koji kao iznimke od diskriminacije definira posebne mjere, odnosno pozitivne akcije.

96. Od 2003. godine Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva provodi privremene posebne mjere za poticanje ženskog poduzetništva. Putem javnog natječaja godišnje se dodjeljuju bespovratna sredstva za razvoj poduzetništva u okviru čega je posebna linija namijenjena poduzetništvu žena. Korisnici sredstava su mala i srednja trgovačka društva, obrti, zadruge i ustanove u većinskom privatnom vlasništvu žena. Za dodatne informacije upućujemo na odgovore u članku 13. (b), točke 180. i 181.

97. Stavkom 3. članka 9. *Zakona o ravnopravnosti spolova* posebne mjere usmjerene zaštiti žena vezano uz trudnoću i materinstvo ne smatraju se diskriminacijom.

Članak 5. (a) - Uklanjanje rodnih stereotipa i suzbijanje nasilja nad ženama

98. Upućujemo na odgovore na komentare Komisije u paragrafu 33. vezano uz suzbijanje stereotipa u obrazovanju, odgovore u paragrafu 27. i 28. vezane uz suzbijanje stereotipa o statusu žena na tržištu rada i odgovore u paragrafu 31. i 32. vezane uz suzbijanje stereotipa vezanih uz obiteljsko nasilje. Za podatke o aktivnostima vezanim uz suzbijanje stereotipa u političkom i javnom odlučivanju upućujemo na članak 7.

99. Hrvatsko zakonodavstvo obvezalo je medije na promicanje načela i vrijednosti ravnopravnosti spolova, uklanjanje stereotipa, seksizama i uvredljivih i ponižavajućih načina prezentacije žena i muškaraca. Upućujemo na članak 16. *Zakona o ravnopravnosti spolova*. Općim načelima *Zakona o medijima* (članak 3.) zabranjuje se prenošenje programskih sadržaja koji, između ostalog, potiču ili veličaju spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije. Člankom 5. potiče se, među ostalim, ostvarivanje ljudskih prava građana i uređivanje pravne i socijalne države, te promicanje razvoja svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca. *U Zakonu o električnim medijima* iz 2009. godine zabranjena je diskriminacija kao i zabranu širenja mržnje na temelju spola u programskim sadržajima te zabranu diskriminacije kroz televizijsko oglašavanje i teletrgovinu. Ravnopravnost spolova je jedan od kriterija za ocjenu razine finansijske podrške koje Vijeće za električne medije putem Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti u medijima dodjeljuje nakladnicima televizija i/ili radija na lokalnoj i regionalnoj razini za audiovizualne i radijske programe od javnog interesa. *Zakonom o Hrvatskoj radio televiziji* zabranjuje se u programima Hrvatskog radija i Hrvatske televizije poticanje na diskriminaciju, ili neprijateljstvo prema pojedincima ili skupinama, zbog njihovog spola, seksualnih ili drugih određenja ili osobina. Hrvatski sabor je zadužio Programsко vijeće Hrvatske radio-televizije da prilikom podnošenja redovitih godišnjih izvješća Hrvatskom saboru podnosi i posebno izvješće o promicanju svijesti o ravnopravnosti spolova. U okviru Edukacijskog centra pri nacionalnoj TV kući provele su se radionice za novinare o rodnoj ravnopravnosti i uvođenju rodno osviještenog jezika u programe. *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* obvezala je medije na izdvajanje sredstava za produkciju i/ili koprodukciju rodno senzibiliziranih medijskih sadržaja i osiguravanje medijskog prostora za emitiranje rodno senzibiliziranih sadržaja nastalih u nezavisnoj produkciji. Pri Uredu za ravnopravnost spolova Vlade RH od 2007. do 2008. godine djelovalo je Povjerenstvo za praćenje i procjenu provedbe politike ravnopravnosti spolova u medijima. Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2008. do 2010. godine u području VI.

Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji, definirani su ciljevi: senzibilizacija medijskih radnika o štetnosti nasilničkog ponašanja i provođenje dodatnih edukacija o mogućnostima izvještavanja o navedenoj problematici, razvoj svijesti javnosti o štetnosti nasilničkog ponašanja te senzibilizacija za problematiku nasilja u obitelji.

100. S ciljem mijenjanja stereotipnih obrazaca u kulturi Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je u suradnji s Povjerenstvom za ravnopravnost spolova Grada Pule i Pula Film Festivalom u srpnju 2008. godine organizirao okrugli stol pod nazivom „Vidljivost žena u hrvatskoj kinematografiji“ o temi udjela žena u stvaranju nacionalne produkcije dugometražnihigranih filmova. Transkript i zaključci tiskani su u publikaciji „Vidljivost žena u hrvatskoj kinematografiji“ koja je predstavljena na okruglom stolu na temu „Suzbijanje rodnih stereotipa u hrvatskoj kinematografiji“ održanom u srpnju 2009. godine. Ured je podržao i mnoge druge važne filmske i kulturne projekte koji su se bavili razotkrivanjem rodnih stereotipa i afirmacijom stvaralaštva žena. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH proveo je 2010. godine natječaj na temu „Suzbijanje rodnih stereotipa putem tiskanih i audiovizualnih djela“ u okviru kojeg je finansijski podržao 6 projekata nevladinih udruga u ukupnom iznosu od 180.000,00 kuna, što je iznosilo 7,3% ukupnog godišnjeg proračuna Ureda. Ured je preveo i tiskao hrvatsko izdanje publikacije Međunarodne federacije novinara „Uspostavljanje ravnoteže – ravnopravnost spolova u novinarstvu“ koji je predstavljen na okruglom stolu o ravnopravnosti spolova u medijima održanom 2010. godine. Tijela državne uprave i lokalne vlasti kontinuirano financiraju i mnoge druge projekte nevladinih udruga kojima je cilj podizanje svijesti javnosti o neprihvatljivosti rodnih stereotipa.

101. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH kontinuirano radi na širenju znanja i svijesti o ženskim ljudskim pravima, te je s tim ciljem preveo, tiskao i široko diseminirao velik broj najvažnijih nacionalnih i međunarodnih dokumenata kojima se promiču prava žena kao i mnogih drugih publikacija koje su pridonosile povećanju vidljivosti žena u području znanosti, kulture i umjetnosti. Na inicijativu Ureda, provedeno je nekoliko ciljanih istraživanja o položaju žena i diskriminaciji na tržištu rada, te o zaštiti žrtava nasilja u obitelji. 2009. godine Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je u suradnji s akademskom zajednicom proveo i prvo multidisciplinarno znanstveno istraživanje o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj (ali i u regiji) na temu „Percepcije, iskustava i stavova o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj“, za potrebe izrade nacionalne strategije za ravnopravnost spolova za sljedeće petogodišnje razdoblje. Tiskana je, promovirana i distribuirana znanstvena monografija s rezultatima istraživanja koja je uvrštena i u sveučilišnu literaturu.

Suzbijanje nasilja nad ženama

102. Za podatke o suzbijanju obiteljskog nasilja nad ženama upućujemo na odgovore u paragrafima 31. i 32. *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova, za razdoblje od 2006. do 2010. godine* sadržavala je mjere i ciljeve za uklanjanje drugih oblika nasilja nad ženama, uključujući seksualno nasilje i trgovinu ljudima (upućujemo na poglavljje 5. Nasilje nad ženama *Nacionalne politike* u prilogu broj 5. i na članak 6. dolje).

103. Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova broj prijavljenih kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa kretao se od 610 registriranih kaznenih djela 2006. godine, 681 kaznenih djela 2007. godine, 761 kaznenih djela 2008. godine, 658 kaznenih djela 2009. godine te 567 registriranih kaznenih djela 2010. godine. Prema vrstama kaznenih djela najzastupljenije su bludne radnje i silovanje. Žrtve silovanja su u više od 90% slučajeva žene, najčešće u periodu adolescencije i u 20-im godinama života, za razliku od počinitelja, uglavnom muškaraca, u 30-im i 40-im godinama.

104. S ciljem podizanja svijesti javnosti o neprihvatljivosti svih oblika nasilja nad ženama od 2004. godine Vlada Republike Hrvatske, u suradnji s nevladinim udrugama, velikim brojem različitih aktivnosti redovito obilježava 22. rujna - Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama, 25. studeni - Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama i pruža potporu održavanju "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama" koje provode nevladine udruge. Od 2003. godine održavaju se redoviti sastanci Mreže suradnje vladinih institucija i nevladinih organizacija protiv seksualnog nasilja. Ured je 2006. godine preveo i tiskao u nakladi od 2000 primjeraka *Preporuku Rec(2002)5 Odbora ministara Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja* te 10 000 letaka s tekstrom *Deklaracije o uklanjanju nasilja nad ženama* Ujedinjenih naroda, koji su distribuirani državnim tijelima, centrima za socijalnu skrb, nevladnim udrugama i dr. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH osnovao je Radnu skupinu za izradu analize i plana djelovanja za suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama koja je izradila *Nacrt prijedloga Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. Ured za ljudska prava Vlade RH 2007. godine proveo je *Natječaj za projekte udruga u Republici Hrvatskoj za unaprjeđenje standarda direktnog rada s korisnicima – žrtvama svih oblika nasilja* na temelju Sporazuma o suradnji na sufinanciranju projekata organizacija civilnog društva za rad s korisnicima – žrtvama svih oblika nasilja s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva u iznosu od 1.000.000,00 kuna. 2007. godine Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je temeljem javnog natječaja financirao projekte udruga na temu suzbijanja nasilja nad ženama uključujući obiteljsko nasilje. U izvještajnom razdoblju financirale su se i druge aktivnosti udruga

uključujući SOS telefone za žene i djecu žrtve nasilja, edukativne spotove, promidžbene materijale i sl.

105. U suradnji Policijske akademije i Ženske sobe - Centra za seksualna prava održane su specijalizirana predavanja o problematici nasilja za šefove i šefice smjena u policiji s područja cijele Hrvatske. 2008. godine osnovana je Regionalna mreža protiv seksualnog nasilja od 18 udruga iz Republike Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore koja surađuje na pitanjima zaštita prava žrtava i u prevenciji seksualnog nasilja.

106. Udruga Ženska soba u kontinuitetu provodi od 2003. godine projekt „Implementacija prevencijskih programa protiv seksualnog nasilja u škole“, a 2009. godine provela je kampanju „STOP seksualnom nasilju“. Udruga B.a.b.e. od 2007. godine do 2009. godine provodila je kampanju „Protiv stereotipa i diskriminacije žena – seksualni zločini u Republici Hrvatskoj“. U sklopu kampanje provedeno je istraživanje „Ukidanje stereotipa i diskriminacije žena – seksualno nasilje u zakonskim procedurama u Hrvatskoj“ te održan i istoimeni okrugli stol u suorganizaciji s Uredom za ravnopravnost spolova Vlade RH. Nevladine udruge CESI i Otvorena medijska grupacija – O.M.G. 2007. godine pokrenuli su nacionalnu kampanju za prevenciju rodno uvjetovanog nasilja „Šutnja nije zlato“ uz finansijsku pomoć Europske komisije, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i CARE International. Proveden je i veći broj istraživanja: „Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj“ 2006. godine, „Rodna prizma seksualnih prava mladih“ 2007. godine, „Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000. – 2010.“ 2011. godine koje je provela Ženska soba – Centar za seksualna prava, „Zaštita studentica i studenata od neželjenog ponašanja na sveučilištu“ 2006. godine koje je provela pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u suradnji s Centrom za ženske studije iz Zagreba, „Rodno uvjetovano nasilje u adolescentskim vezama u Hrvatskoj“ 2007. godine koje je provela udruga CESI i dr. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i Ženska sekcija Saveza samostalnih sindikata Hrvatske provele su 2005. godine istraživanje „Zaštita žena od neželjenog ponašanja na radnom mjestu“. Rezultati svih istraživanja su dostupni javnosti putem web stranica nevladinih udruga, ministarstava i vladinih ureda.

107. Jedna od značajnih promjena s ciljem osiguravanja sustavne pomoći i podrške ženama žrtvama seksualnog nasilja jest i otvaranje Centra za žrtve seksualnog nasilja u sklopu Ženske sobe – Centra za seksualna prava 2008. godine, zasad jedinog referalnog centra za žrtve seksualnog nasilja u Hrvatskoj.

108. Predstavnice Republike Hrvatske sudjelovale su u Radnoj skupini za izradu *Konvencije Vijeća Europe o uklanjanju svih oblika nasilja nad ženama, uključivši obiteljsko nasilje*.

Članak 6. - Trgovanje ljudima i suzbijanje prostitucije

109. Republika Hrvatska je od 2002. godine potpisnica *Konvencije UN-a protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta*, a od 2000. godine *Protokola o sprječavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom te Protokola protiv krijumčarenja imigranata kopnom, morem i zrakom*.

110. Zakonodavni okvir obuhvaća procesuiranje počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima te pružanje pomoći i zaštite žrtve kao i sprječavanje njihove sekundarne viktimizacije u sudskom procesu. Izmijenjen je i dopunjen *Kazneni zakon* 2006. i 2008. godine u koji su preuzete odredbe *UN Konvencije protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta* te je kriminalizirano korištenje usluga osobe koja se nalazi u ropskom odnosu, a u kazneno djelo trgovanja ljudima uvrštena inkriminacija u svezi nezakonitog usvajanja djeteta i kazneno djelo koje počini službenik u obavljanju službe.

111. Izmjenama i dopunama *Kaznenog zakona* iz 2006. godine, dodan je novi stavak prema kojem će se kazniti onaj tko iskoristi položaj osobe za koju zna da je kao žrtva trgovanja ljudima na prisilnom radu ili služenju, seksualnom iskorištavanju, ropsству ili njemu sličnom odnosu, prostituciji ili nedopuštenom presađivanju dijelova ljudskog tijela. Na taj je način usuglašena i proširena inkriminacija sadržana u članku 19. *Konvencije VE o suzbijanju trgovanja ljudima*.

112. Trgovanje ljudima kao posebno kazneno djelo definirano je člankom 175. *Kaznenog zakona*. U cijelosti je preuzeta definicija iz članka 3. *Palermo protokola*, te je time inkriminirano i seksualno iskorištavanje. Republika Hrvatska učinkovito sankcionira i korisnike usluga žrtava trgovanja ljudima, kao i kriminaliziranje trgovanja djecom u svrhu nezakonitog posvojenja te počinjenje kaznenog djela trgovanja ljudima u okviru obavljanja službene dužnosti. Istim člankom jasnije su razdvojene glavne radnje izvršenja djela – trgovanje ljudima, poticanje i posredovanje u tome, uspostava i držanje u ropsству ili njemu sličnom odnosu. Inkriminacija je proširena i sada obuhvaća seksualno iskorištavanje te presađivanje dijelova ljudskog tijela kao i dva modaliteta izrabljivanja. Kaznom zatvora od najmanje pet godina kaznit će se onaj tko kršeći pravila međunarodnog prava vrbuje, kupi, proda, preda, prevozi, prevede, potiče ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji, skriva ili

prima dijete ili maloljetnu osobu radi uspostave ropstva ili njemu sličnog odnosa, prisilnog rada ili služenja, seksualnog iskorištavanja, prostitucije ili nedopuštenog presađivanja dijelova ljudskog tijela, ili tko dijete ili maloljetnu osobu drži u ropstvu ili njemu sličnom odnosu.

113. Zaštita žrtava trgovanja ljudima regulirana je i *Zakonom o kaznenom postupku, Zakonom o zaštiti svjedoka, Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Zakonom o strancima, Zakonom o socijalnoj skrbi* i dr.

114. Daljnju zaštitu žrtava trgovanja ljudima donijelo je i noveliranje *Zakona o kaznenom postupku* 2008. godine propisivanjem dodatnih prava žrtvama kaznenog djela i novih rješenja kojima je znatno poboljšan položaj žrtve u kaznenom postupku i uvedeno pravo da u kaznenom postupku sudjeluje kao oštećenik. 2008. godine donesen je *Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela*, koji će stupiti na snagu danom ulaska Republike Hrvatske u EU. *Zakon* određuje pravo naknade bilo kojoj žrtvi bilo kojeg kaznenog djela, pa tako i trgovanja ljudima, i šire je pravo od do sada imovinsko-pravnih zahtjeva za naknadu štete. Štete će se isplaćivati iz proračuna Republike Hrvatske. 2007. donesen je, a 2009. godine stupio na snagu *Zakon o strancima* koji daje poseban status identificiranim žrtvama trgovanja ljudima, u smislu određivanja humanitarnog boravka koji može biti odobren na razdoblje od godine dana i može se neograničeno prodljavati. Vlada Republike Hrvatske je 2008. godine donijela je *Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima*, a 2009. godine *Protokol o postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima*.

115. Od 2002. godine djeluje Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, osnovan je Operativni tim za suzbijanje trgovanja ljudima i imenovan nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima. Pri Uredu za ljudska prava Vlade RH kao uredu nacionalnog koordinatora vodi se objedinjena baza podataka za sve identificirane žrtve trgovanja ljudima.

116. Redovito se provode edukacije i radionice za policijske djelatnike, djelatnike u pravosuđu, zdravstvu, socijalnoj skrbi, turizmu, za diplomatsko i konzularno osoblje, vojne osobe i policijske službenike koji se upućuju u međunarodne misije, organizacije civilnog društva, medije i drugo stručno osoblje koje skrbi o žrtvama trgovanja ljudima i pruža im pomoć i zaštitu. Provedene su medijske kampanje u cilju podizanja javne svijesti o suzbijanju trgovanja ljudima i djecom. Ministarstvo unutarnjih poslova je 2007. godine provelo jednogodišnju edukaciju na temu suzbijanja trgovanja i krijumčarenja ljudi za 27 policijskih službenika granične policije u suradnji s Vladom Velike Britanije i Međunarodnom organizacijom za migracije. Od 2003. godine ovo ministarstvo provodi sustavnu obuku na

temu suzbijanja trgovanja ljudima, u sklopu koje se godišnje dodatno educira preko 2 000 policijskih službenika. Policijska akademija publicirala je nastavni priručnik „Suzbijanje trgovanja ljudima“. Ured za ljudska prava Vlade RH redovito obilježava Europski dan suzbijanja trgovanja ljudima i daje redovitu finansijsku poptoru projektima nevladinih udruga vezanim uz suzbijanje trgovine ljudima.

117. S ciljem unaprjeđenja međusektorske suradnje potpisani su sljedeći sporazumi: Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Hrvatski Crveni križ i nevladina udruga „Organizacija za integritet i prosperitet“ Split potpisale su u srpnju 2008. godine *Sporazum o suradnji na području pružanja pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima*, te *Sporazum o suradnji između Ureda za ljudska prava, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Organizacije za integritet i prosperitet Split i Doma za odgoj djece i mlađeži Split* 2009. godine. Ovi sporazumi odnose se na operativno vođenje nacionalnih skloništa za žrtve trgovanja ljudima. Postoje dva službena skloništa (jedno za odrasle žrtve, a drugo za djecu) koje vode spomenute organizacije civilnog društva, a financiraju se iz sredstava Državnog proračuna. 2007. godine potписан je i *Sporazum o suradnji između vladinog Ureda za ljudska prava i nevladine mreže PETRA*.

118. Od sredine 2008. godine do kraja listopada 2009. godine u sklopu provedbe projekta Ministarstva pravosuđa i UNDP-a „Potpora razvoju sustava za podršku svjedocima i žrtvama u Republici Hrvatskoj“ djelovao je Odjel za organizaciju podrške žrtvama i svjedocima kao dio Uprave za kazneno pravo Ministarstva pravosuđa te su oformljeni Odjeli za organizaciju podrške žrtvama i svjedocima na četiri županijska suda u Republici Hrvatskoj, od kojih su neki proširili svoje djelovanje i na pojedine općinske i prekršajne sudove. 2009. godine u Upravi za probaciju i podršku žrtvama i svjedocima Ministarstva pravosuđa osnovan je Sektor za podršku žrtvama i svjedocima.

119. Ministarstvo unutarnjih poslova, Ured za ljudska prava Vlade RH i druge institucije aktivno su sudjelovali u provedbi većeg broja međunarodnih projekata u području suzbijanja trgovine ljudima. Naprimjer: CARDS 2004 (2006) projekt „Borba protiv trgovanja ljudima“, regionalni ICMPD projekti: „Program potpore razvoju transnacionalnih referalnih mehanizama za žrtve trgovanja ljudima u jugoistočnoj Europi“ i „Upravljanje prikupljanjem podataka i informacija u području suzbijanja trgovanja ljudima“, UNODC projektu „Razmjena i jačanje djelovanja u istraživanju i prekidu aktivnosti trgovanja ljudima na Zapadnom Balkanu“, ICMPD projektu u suradnji s Ministarsvom vanjskih poslova Kraljevine Nizozemske „Program podrške sustavu suzbijanja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj“,

projektu „ILAEIRA“, koji se u organizaciji Ministarstva javnog reda Republike Grčke uz potporu Europske Komisije, Europola, Interpola, SECI-regionalnog centra, Eurojusta i Frontexa provodio na području zemalja jugoistočne Europe, a temelji se na strateškoj i operativnoj suradnji policije s drugim nadležnim tijelima, misijama i institucijama, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini u cilju suzbijanja trgovanja ljudima te pružanja pomoći i zaštite žrtvama ovih kaznenih djela. U projektu Vijeća Europe i Međunarodne organizacije za migracije pod nazivom „Modul 2 – Suzbijanje trgovanja ljudima, krijumčarenja ljudi te ilegalnih migracija“, model edukacije Ministarstva unutarnjih poslova odabran je kao reprezentativni model edukacije za sve zemlje sudionice projekta. Od 2004. godine za sve ustrojstvene jedinice Ravnateljstva policije u funkciji je *Plan intenziviranja aktivnosti u svrhu prevencije i suzbijanja trgovanja ljudima*. Od 2003. godine provodi se sustavna obuka na temu suzbijanja trgovanja ljudima, u sklopu koje se godišnje dodatno educira preko 2 000 policijskih službenika.

120. Rodno segregirana statistika žrtava trgovanja ljudima dostupna je od 2004. godine, temeljena na službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova, a iz koje je razvidno kako je velika većina žrtava upravo ženskog spola, te je često u uskoj vezi sa seksualnom eksploracijom. Analizom praćenja i utvrđivanja ruta kretanja kriminaliteta u svezi trgovanja ljudima može se zaključiti da je najčešće prisutna tzv. „balkanska ruta“, kojima žrtve obično iz zemalja porijekla (Moldavija, Ukrajina, Rumunjska, Bugarska, Srbija, Bosna i Hercegovina) dolaze u Republiku Hrvatsku u cilju daljnog odlaska u zemlje zapadne Europe, kao krajnjih odredišta (Italija, Austrija, Njemačka, Francuska, Španjolska, Švicarska). Republika Hrvatska je jedan od bitnih tranzitnih putova prema zemljama zapadne Europe, i u kontekstu trgovanja ženama prvenstveno tranzitna zemlja, u manjoj mjeri se počela pojavljivati i kao zemlja porijekla žrtava trgovanja ljudima te također u manjoj mjeri i kao zemlja odredišta žrtava ovih kaznenih djela. Upućujemo na tablicu br. 7. u dodatku 2.

121. U Hrvatskoj su se osobe koje se bave prostitucijom kažnjavale sukladno *Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira*, dok su se osobe koje se bave podvođenjem kažnjavale sukladno pojedinim odredbama *Kaznenog zakona*. Prema službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova, u periodu od 2005. do 2011. godine bilo je ukupno prosječno od 159 do 331 registriranih prekršaja sukladno članku 12. Odavanje prostituciji *Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira*. Najviši registrirani broj prekršaja iznosio je 2005. godine 331. Navedeni se broj tijekom prethodnih godina smanjivao. Sukladno odredbama *Kaznenog zakona*, broj registriranih prijavljenih kaznenih djela međunarodne prostitucije kretao se od 9

u 2005. godini, do 15 u 2007. godini, kada slijedi razdoblje laganog pada na ukupno 4 u 2008. godini, 6 u 2009. godini i 2 u 2010. godini. Broj registriranih kaznenih djela podvođenja kretao se od prijavljenih 24 u 2006. godini do 40 u 2009. godini.

122. U Republici Hrvatskoj se s ciljem suzbijanja prostitucije, zaštite žrtava, unaprjeđenja njihovih prava, podizanja svijesti korisnika usluga pružateljica seksualnih usluga o društvenoj neprihvatljivosti korištenja istih i slično poduzima niz aktivnosti od strane nadležnih državnih tijela, ustanova, organizacija te udruga. Kontinuirano se zajedničkim naporima unaprjeđuje međuresorna suradnja svih relevantnih dionika. S ciljem podizanja razine osviještenosti društva i ključnih dionika o problematici trgovanja ženama i djevojčicama, nužnosti prevencije i suzbijanja trgovanja i prostitucije, kao i s ciljem smanjenja potražnje za prostitucijom, u organizaciji državnih tijela, udruga te u suradnji s međunarodnim tijelima i institucijama provodili su se razni projekti, javne kampanje, prevode se, tiskaju i distribuiraju relevantni dokumenti te tiskaju i distribuiraju edukativni materijali, obilježava se Europski dan suzbijanja trgovanja ljudima, organiziraju se seminari, radionice i drugi edukativni programi za nadležne struke, učeničku populaciju i širu javnost. Važno je istaknuti značaj rada PETRA mreže, koju čini 11 organizacija koje rade na prevenciji i suzbijanju trgovanja i trgovanja s ciljem seksualne eksploracije, te koje provedbom brojnih aktivnosti doprinose učinkovitoj borbi protiv prostitucije. Financiraju se projekti udruga koji se bave navedenom tematikom te Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske godišnje redovito podupire projekte udruga koje direktno rade sa ženama žrtvama, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske 2005. godine financirao je projekt udruge Centra za žene žrtve rata - ROSA vezano uz izdavanje brošure i pripadajućeg letka „Vodiča za UN Konvenciju iz 1949. god. za suzbijanje trgovanja ljudima i iskorištavanje prostitucije drugih“ kao i brošure „Trgovanje ženama“.

Članak 7. (a-b) - Uklanjanje diskriminacije žena u političkom i javnom životu

123. U *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* Ravnopravnost u procesu odlučivanja izdvojeno je kao jedno od sedam prioritetnih kritičnih područja i definirane su ključne aktivnosti i mjere za njegovu provedbu.

124. Na parlamentarnim izborima 2007. godine kandidirano je 30% žena što je bilo za 5% više u usporedbi sa izborima 2003. godine. Od ukupno 153 zastupnika izabrane su 32 žene (20,9%), što je za 3% više od parlamentarnih izbora 2003. godine. Tijekom mandata udio

žena među zastupnicima povećan je na 24,8%³. Jedna žena je bila potpredsjednica Hrvatskog sabora, a 21% žena obnašalo je dužnost predsjednica saborskih radnih tijela. Žena je bila i predsjednica parlamentarnog Nacionalnog odbora za pridruživanje EU u razdoblju od 2007. do 2011. U periodu 2004. - 2007. u Vladi je bila jedna potpredsjednica i 30% ministrica. U razdoblju 2008. - 2009. u Vladi je bilo 20% ministrica, kao i dvije potpredsjednice Vlade (od četiri). Od 2009. godine žena je bila predsjednica Vlade, a od pet potpredsjednika Vlade jedna je bila žena. Među „junior ministers“ bilo je zastupljeno je 28% žena, unutar čega 23% državnih tajnica. Među rukovodećim državnim službenicima (high ranking administrative positions) je 35% žena. Povećao se i broj žena među dužnosnicima i visokim državnim i javnim službenicima, s 20% 2000. godine, na 30,2% 2009. godine.

125. Od 2008. godine predsjednica Ustavnog suda je žena. 2010. godine udio žena u članstvu Ustavnog suda iznosio je 38,5%, a u članstvu Vrhovnog suda 40%. Na svim ostalim sudovima žene su većina: žene čine 70,1% sudaca općinskih sudova, 67,4% sudaca trgovačkih sudova, 72,5% prekršajnih sudova i 57,1% županijskih sudaca. U ukupnom broju državnih odvjetnika i zamjenika žene su iste godine bile zastupljene sa 64,5%. Udio sutkinja na gotovo svim razinama sudova u Hrvatskoj kontinuirano je rastao u razdoblju od 2005. do 2010. godine. Za pregled kretanja udjela žena prema vrstama suda i državnog odvjetništva upućujemo na prilog br.8. „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.“, str. 46.-48.

126. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH je u suradnji s nevladinim udrugama, županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova i drugim institucionalnim mehanizmima proveo niz aktivnosti uključivši i provedbu kampanje s ciljem povećanja udjela žena na parlamentarnim izborima 2007. godine. U okviru kampanje prevedena je, tiskana i diseminirana *Preporuka Rec(2003)3 Odbora ministara Vijeća Europe o uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju i Memorandum s objašnjenjima*. Pred lokalne izbore 2009. godine tiskano je i njeno drugo izdanje. Definicija uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca iz ove *Preporuke*, prema kojoj uravnotežena zastupljenost znači da „zastupljenost, bilo žena, bilo muškaraca, u bilo kojem tijelu koje odlučuje u političkom ili javnom životu, ne bi smjela pasti ispod 40%“ uvrštena je u novi *Zakon o ravnopravnosti spolova*.

127. U okviru javnog natječaja za potporu projektima udruga Ured je finacijski podržao četiri projekta nevladinih udruga na temu „U susret parlamentarnim izborima 2007. – povećanje političke participacije žena“ sljedećih naziva: „Unaprjeđenje sudjelovanja žena u

³ Podaci Hrvatskog sabora od 5. ožujka 2010. godine

izbornoj kampanji za parlamentarne izbore 2007. godine u RH“; „Zaokruži da za obitelj – zaokruži ne za obiteljsko glasovanje“; „Bez žena i dalje ne može!“ i „Miss u politici – mir u svijetu“. U organizaciji Ureda i nevladinih udruga održano je niz tribina, konferencija, okruglih stolova i kampanja vezanih uz povećanje političke zastupljenosti žena diljem Hrvatske. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora sudjelovao je u kampanji koje su vodile nevladine udruge tijekom listopada i studenog 2007. godine, a u velikom broju aktivnosti je sudjelovala i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. Navedene aktivnosti doprinijele su razvoju svijesti građana o nedostatnosti sudjelovanja žena u donošenju odluka na političkoj razini, a političke stranke redovito su pozivane da na svim predstojećim izborima vode računa o uravnoteženoj zastupljenosti spolova na izbornim listama.

128. Ured je naručio provedbu istraživanja „Praćenje frekvencije i načina zastupljenosti spolova i općenito rodne tematike u televizijskim emisijama vezanim za parlamentarne izbore 2007. godine“. Iste godine financijski je podržao istraživanje nevladine udruge Centar za ženske studije „Žene u hrvatskoj politici“. Sva istraživanja su javno predstavljena i dostupna javnosti u tiskanom i/ili elektronskom obliku.

129. Državni zavod za statistiku redovito publicira statističke podatke o spolnoj raspodjeli izabralih članova predstavničkih i izvršnih tijela vlasti na nacionalnoj i lokalnim razinama. Upućujemo na paragraf 23. i 24. točka 12. i točku 65. u paragrapfu 35. i 36.

130. Državno izborno povjerenstvo je uoči lokalnih izbora 2009. godine uskladilo tekst svih obvezatnih uputa i obrazaca za provedbu izbora sa *Zakonom o ravnopravnosti spolova*, na način da su uvedeni ženski oblici imenica. Ovo tijelo je iste godine uvelo vođenje i javno objavljivanje cjelokupne rodne statistike izbornog procesa.

131. Podaci o sudjelovanju žena na mjestima donošenja političkih odluka, odnosno u upravnim odborima javnih dioničkih društava koja su kotirala na Zagrebačkoj burzi, pokazuju kako je u periodu od 2005. do 2008. godine došlo do porasta udjela žena sa 13,8% na 17,3%. U nadzornim odborima javnih dioničkih društava 2005. godine bilo je 18,6%, a 2008. godine 17,2% žena. Tek oko desetine javnih dioničkih društava ima predsjednicu upravnog odbora ili predsjednicu nadzornog odbora u čitavom promatranom periodu. U onom malom broju tvrtki koje su izdavatelji dionica u 2010. godini (svega njih 186 ili 0,19% od ukupnog broja), gdje većina ima i upravu i nadzorni odbor, odnosno dualistički sustav upravljanja, udio žena u upravi je 17,75%, a njihov udio na mjestima predsjednika uprave je 10%. Udio žena u nadzornim odborima tih 186 tvrtki je 20,6%, a njihov udio u predsjedavajućim funkcijama

nadzornih odbora je 2,4%. U *Izvješću o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2009. godinu* analiziran je sastav upravljačkih tijela u 56 poduzeća (od ukupno 66) u većinskom državnom vlasništvu pri čemu su od ukupno 348 članova i članica upravljačkih tijela žene bile zastupljene s 19,54% (68 članica), a muškarci 80,46% (280 članova).

132. Prema podacima iz prosinca 2010., u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske je 15,9% žena od ukupnog broja zaposlenih. Uočava se trend daljnog porasta, a što je posljedica i sve većeg interesa žena za vojnu službu. U Oružanim snagama RH je 12,6%, a u upravnom dijelu Ministarstva obrane čak 51,8% žena od ukupnog broja zaposlenih. Na voditeljskim i zapovjednim dužnostima žene su zastupljene sa 7,6%, a među višim časnicima žena je 12,3%. U Ministarstvu unutarnjih poslova je 13,5% policijskih službenica u odnosu na ukupan broj zaposlenih službenika. Na rukovodećim mjestima strateške razine (načelnice policijskih uprava, ravnateljice uprava i načelnice sektora u sjedištu MUP-a) u omjeru od 12,5% su žene; na srednje-koordinacijskoj razini (načelnice odjela) u omjeru 10,5%; na operativnoj razini (voditeljice odsjeka do šefica smjene) u omjeru 13,85%. Hrvatska se uključila u rad Mreže žena policijskih službenica jugoistočne Europe.

133. Prema „Analizi o zastupljenosti žena u športu“ koju je izradila Komisija za skrb o ženama u športu Hrvatskog olimpijskog odbora 2007. godine, a čiji su podaci ažurirani 2009. godine, zastupljenost žena na upravljačkim pozicijama u Hrvatskom olimpijskom odboru bila je 15% 2007. godine i 14% 2009. godine. U tijelima nacionalnih sportskih saveza u čitavom promatranom periodu udio žena iznosio je oko 11%. Zastupljenost žena na dužnostima u nacionalnim sportskim ekipama iznosila je 31%, od čega 27,4% na mjestu izbornika, 29% glavnih trenera i 52% trenera. Potrebno je daljnje senzibiliziranje javnosti i stvaranje uvjeta za uključenje većeg broja žena u aktivnu upravljačku ulogu u sportu u skladu sa visokom zastupljenosću koju imaju u postizanju vrhunskih sportskih rezultata

134. Na upravljačkim funkcijama na svim razinama obrazovanja pretežu uglavnom muškarci. U 2010. godini bilo je 18 dekanica (13,6%) i 113 dekana na ukupno 132 visoka učilišta upisanih u Upisnik visokih učilišta koji se vodi pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Od 2006. godine, na sedam javnih sveučilišta u Republici Hrvatskoj šest je rektora i jedna rektorica (14,3%).

Članak 7. (c) - Nevladine organizacije

135. U Republici Hrvatskoj aktivan je veliki broj nevladinih udruga sa dugom feminističkom tradicijom. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH u zadnjih pet godina

financijski je podržao oko 70 projekata udruga koje su aktivne u području zaštite ženskih ljudskih prava, a udio podrške u ukupnom godišnjem proračunu Ureda tijekom tog razdoblja kretao se između 17% i 6%. U suradnji s udrugama organizirani su i brojni seminari, tribine, konferencije, okrugli stolovi, promocije i druge javne akcije. I druga tijela državne uprave, kao i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave redovito raspisuju javne natječaje za dodjelu finansijske podrške projektima koji se bave zaštitom žena od diskriminacije. Primjerice, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti financiralo je projekte udruga vezane uz zaštitu žena od obiteljskog nasilja i projekte vezane uz unaprjeđivanje prava mladeži i djece. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa financiralo je tijekom tri školske godine 50 projekta usmjerenih ka podizanju javne svijesti o ljudskim pravima žena. Ministarstvo kulture od 2006. godine finansijski podržava tiskanje časopisa Centra za ženske studije TREĆA. Ured za udruge Vlade RH godišnje objavljuje izvješća koje sadrži sustavne podatke o financiranju udruga od strane državne i lokalne vlasti. Prema ovom izvješću iz Državnog proračuna i javnih izvora na nacionalnoj razini, ukupno je u razdoblju 2006.-2009. Godine za projekte u području zaštite i promicanja ljudskih prava dodijeljeno 16.410.002,97 kuna za 241 projekt u okviru sljedećih specifičnih područja: zaštita reproduktivnog zdravlja, zaštita prava žena s invaliditetom, zaštita žrtava obiteljskog nasilja, pomoći jednoroditeljskim obiteljima, borbe protiv trgovanja ljudima, edukacija za mir, ljudska prava i demokraciju, poticanja malog poduzetništva i drugih koji svojim sadržajem utječu na promicanje svijesti i uspostavljanje ravnopravnosti spolova. Sredstva su dodijeljena u sklopu provedbe relevantnih strategija za čiju provedbu su nadležna ministarstva i Vladini uredi. U okviru pretpri stupnog programa PHARE 2006 udruge su tijekom 2009. godine provodile osam projekata koji su bili usmjereni osnaživanju i edukaciji žena, unaprjeđenju položaj žena na tržištu rada, borbi protiv trgovanja ženama, borbi protiv seksualnog nasilja, zaštiti prava pripadnika LGBT manjine, osvještavanju o seksualnim i reproduktivnim pravima mlađih te prevenciji nasilja u vezama. Projekti su se provodili u partnerstvu s drugim organizacijama civilnog društva i ili lokalnim samoupravama, a ukupna dodijeljena EU sredstva iznosila su 483.262,19 eura. U razdoblju od 2006. – 2009. godine u sklopu CARDS programa udruge su provodile 2 projekta ukupne vrijednosti 322.195,57 eura vezano uz osnaživanje žena u procesima donošenja odluka te unaprjeđenje njihovog položaja na tržištu rada i unaprjeđenje kvalitete servisa direktne pomoći za žene koje su preživjele nasilje putem stvaranja modela autonomnog skloništa za žene i njihovu djecu.

136. Utjecaj na kreiranje politika predstavnici udruga ostvaruju kroz uključivanje u rad različitih stručnih radnih skupina koje djeluju pri tijelima državne uprave.

Članak 8. - Predstavljanje vlade na međunarodnoj razini i sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija

137. Funkciju ministricе vanjskih poslova i europskih integracija obnašala je žena u mandatu 2004. do 2007. godine. U Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija , sa stanjem na dan 1.11.2009., bilo je više žena u statusu diplomata (56,9%). Proporcionalno je veći udio diplomatkinja i na radnom mjestu u MVPEI u Zagrebu (60,9%). Muškaraci su zastupljeniji u dva od tri najviša diplomatska zvanja i to u zvanjima ministar savjetnik i veleposlanik u ministarstvu. U diplomatskim misijama i konzularnim uredima je jednak broj muškaraca i žena diplomata (49,8%) i muškaraca (50,2%). Analiza diplomatskih zvanja u diplomatskim misijama i konzularnim uredima pokazuje jasan trend veće zastupljenosti muškaraca u višim diplomatskim zvanjima nego žena. Muškarci su zastupljeniji od žena u kategoriji viših profesionalnih diplomata odnosno što je više diplomatsko zvanje to je veći nesrazmjer u broju žena i muškaraca. Među savjetnicima je 26 muškaraca i 23 žene, među ministrima savjetnicima je 33 muškarca i 15 žena, od opunomoćenih ministara 7 je žena i 18 muškaraca i među veleposlanicima u MVPEI 2 su žene i 17 muškarca. U statusu drugog tajnika je jednak broj diplomata oba spola, a u diplomatskim zvanjima ataše, prvog i trećeg tajnika prevladavaju žene. U ukupnom broju od 76 veleposlanika i generalnih konzula je 15,8% žena. U diplomatskim misijama i konzularnim uredima proporcionalno je veći broj muškaraca službenika (64%) od žena (36%), dok je analiza ujedno pokazala i kako je proporcionalno veći broj službenica (59,9%) od službenika (40,1%) s mjestom rada u Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu. U ukupnom broju od 76 veleposlanika i generalnih konzula je 15,8% žena. U Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija vidljivo je da je u 2010. u odnosu na 2008. za 3% porastao broj žena na srednje rukovodećim položajima (načelnice Odjela /Službe, odnosno voditeljice). Trend rasta uočen je i na položajima imenovanja za mjesto veleposlanice te je u 2010. u odnosu na 2008. povećan za 2%. Žene čine 40% članova izaslanstva Hrvatskog sabora u Parlamentarnoj skupštini NATO-a, 46,6% u izaslanstvu u Zajedničkom parlamentarnom odboru RH – EU, 40% u izaslanstvu u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe. Prema *Zakonu o ravnopravnosti spolova* državna tijela dužna su voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca pri imenovanju članova diplomatskih predstavništva, članova odbora, povjerenstava i izaslanstava koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini.

Članak 9. - Pravo na državljanstvo

138. Upućujemo na prethodno Drugo i treće periodično izvješće podneseno Odboru.

139. *Zakon o azilu*, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2008. godine, te *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o azilu* koji je stupio na snagu 22. srpnja 2010. godine, osim pojedinih članaka koji stupaju na snagu 1. siječnja 2012. godine te članaka koji stupaju na snagu na dan pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, omogućuje supsidijarnu zaštitu strancima koji ne ispunjavaju uvjete za odobravanje azila, a ukoliko postoji konkretna opasnost da bi stranac povratkom u zemlju podrijetla bio izložen trpljenju ozbiljne nepravde. *Zakon* je propisao da će se odobriti azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svoga državljanstva ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može, ili se zbog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje. Djela proganjanja, u smislu *Zakona*, mogu biti i fizičko i mentalno nasilje, uključujući i seksualno nasilje, kao i djela koja su po svojoj prirodi specifično vezana uz spol i dječju. *Zakon* propisuje da će se na zahtjev žene – tražitelja azila, ukoliko je to moguće, osigurati da postupak vodi ženska osoba te osigurati prevoditelj istoga spola. U razdoblju od 2007. do 2010. godine od ukupnog broja odraslih tražitelja azila bilo je 336 muškaraca i 64 žene.

Članak 10. (a- b) - Uklanjanje diskriminacije žena u području obrazovanja

140. U Republici Hrvatskoj na svim razinama obrazovanja ne postoji spolni raskorak u pristupu obrazovanju pa je nacionalni prioritet uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja. Promjene u zakonodavnom okviru u proteklih nekoliko godina dovele su do napretka u ovom području. Upućujemo na odgovore Odboru u paragrafu 33. i 34.

141. Značajne spolne razlike i nadalje postoje na razini izbora upisa u srednje škole. Udio djevojaka u umjetničkim školama zadržava se u izvještajnom periodu na približno istoj razini oko 70%. Udio djevojaka u gimnazijama kontinuirano varira između 63% u 2006. i 2007. godini i 62,4% u 2010. godini. Učenice i učenici su gotovo podjednako zastupljeni u tehničkim i srodnim školama. Udio djevojaka u industrijskim i obrtničkim školama od 2005. do 2007. godine kretao se oko 36%, 2008. i 2009. godine oko 35 % te 2010. godine 34,5%.

142. Analiza broja ponavljača u srednjoškolskom obrazovanju (za razdoblje 2005.-2008. godine) pokazuje da godišnje oko 4 250 učenika i učenica ponavlja razred (2,3% od ukupne srednjoškolske populacije), a udjel učenica je oko 35,5%.

143. Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja provode se u 22 područna ureda i 96 ispostava HZZ-a, a uključuju različite oblike profesionalnoga informiranja i savjetovanja s nezaposlenima i drugim ciljnim skupinama, uključujući preventivno djelovanje i rad s učenicima pri odabiru odgovarajućeg programa obrazovanja. U razdoblju od 2005. - 2010. godine aktivnostima profesionalnog usmjeravanja namijenjenim osobito nezaposlenim osobama s otežanim pristupom tržištu rada profesionalno je informirano 88.046 i savjetovano 94.975 nezaposlenih osoba. U postupke profesionalne selekcije za obrazovanje ukupno je bilo uključeno 25.876 nezaposlenih osoba, a u postupke profesionalne selekcije u cilju zapošljavanja bilo je uključeno ukupno 19.266 osoba. Budući da se broj osoba prema spolu nije kontinuirano pratio za cijelo izvještajno razdoblje, uključenost žena u navedene aktivnosti uzeta je kao prosjek udjela nezaposlenih ženskih osoba po godinama u izvještajnom razdoblju te iznosi oko 59%. HZZ nudi mogućnost informiranja putem računalnog programa za profesionalno usmjeravanje "Moj izbor" putem kojeg se korisnici mogu samoinformirati o obrazovanju i zapošljavanju, te imaju mogućnost samoprocjene profesionalnih interesa i kompetencija. Program se koristi se od 1. siječnja 2007. godine.

144. Žene su u 2010. godini činile 84,6% zaposlenih nastavnika u srednjim školama i 65% u osnovnim školama. Udio zaposlenih muškaraca u zvanju odgojitelja ostaje trajno nizak: 3,6% u 2005. godini odnosno 3,9% u 2008. godini.

145. 2007. godine donesen je novi *Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademском stupnju* koji je po prvi puta uveo obvezu navođenja stručnih naziva i akademskih stupnjeva u muškom i u ženskom rodu. 2010. godine donesen je i *Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama* i pripadajući *Obrasci* koji propisuju upotrebu rodnih jezičnih standarda za sadržaje svjedodžbi i učeničkih knjižica.

146. Nacionalno vijeće za visoko obrazovanje u rujnu 2008. godine donijelo je *Preporuku o uvođenju kolegija ženskih studija na preddiplomske, diplomske i poslijediplomske studije*. Nacionalno vijeće za znanost 2009. godine donijelo je *Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* kojim je u interdisciplinarna područja znanosti uvršteno i polje rodnih studija.

147. 2008. godine donesen je *Državni pedagoški standard za srednjoškolsko obrazovanje* koji regulira pitanja stručne zastupljenosti kadra i materijalne i tehničke uvjete obrazovanja. Time je omogućen nastavak povećanja broja škola koje rade u jednoj smjeni, smanjenje broja učenika u odjelu, smanjenje dnevne opterećenosti učenika nastavom, povećanje broja škola s otklonjenim fizičkim barijerama za osobe s invaliditetom te dostupnost stručne pomoći prema individualnim potrebama na svim područjima Republike Hrvatske.

Članak 10. (c)

148. Upućujemo na odgovore Odboru u paragrafu 33. i 34.

Članak 10. (d)

149. Stipendije su u cijelosti jednakost dostupne svim studentima. Izravni oblici finansijske potpore su programi stipendirana financirani na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, dok su neizravni oblici finansijske potpore subvencije namijenjene pokrivanju troškova života redovnih studenata, uključujući stanovanje u domu, prehranu, troškove prijevoza i zdravstveno osiguranje. Tijekom 2010. godine u sustavu državnih stipendija bilo je oko 6 000 redovitih studenata sveučilišnih i stručnih studija koji su koristili neku od državnih stipendija, što iznosi oko 5% od ukupnog broja redovitih studenata. Stipendije se dodjeljuju prema utvrđenim kriterijima, a iz godine u godinu raste broj studentica koje primaju stipendije. Primjerice, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2007. godine je od ukupno 2 515 stipendija studenticama dodijelilo 1 654 stipendija (65,8%), 2008. god. od 2 498 stipendija studenticama dodijelilo 1 611 (64,5%), a 2009. god od ukupno 2 422 stipendije njih 1 544 (63,7%) do bile su studentice. Nakon provedene analize potreba tržišta rada, zadnjih nekoliko godina najveći broj stipendija namijenjen je poticanju upisa na studije za deficitarna zanimanja.

Članak 10. (e)

150. Odrasle osobe mogu stjecati prekvalifikacije i usavršavati se u ustanovama za obrazovanje odraslih. Temeljem *Zakona o obrazovanju odraslih* i *Pravilnika o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih*, prijedlog različitih programa ospozobljavanja, usavršavanja, prekvalifikacije te stjecanja niže i srednje stručne spreme, ustanove za obrazovanje odraslih dostavljaju Agenciju za obrazovanje odraslih na odobrenje. Rješenje o odobrenju izvođenja programa izdaje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Do prosinca 2009. godine,

zaprimljeno je 1 524 programa, od toga 760 programa osposobljavanja i 182 programa usavršavanja, a odobreno je 1 096 programa. U ove vrste programa uključen je veliki broj žena primarne dobne skupine. Osobiti interes ove skupine postoji primjerice za: Nastavni program osposobljavanja za poslove pomoćnika u nastavi u radu s učenicima s teškoćama te Nastavni program osposobljavanja za poslove njegovatelja starijih i nemoćnih osoba.

151. U okviru instrumenta prepristupne pomoći CARDS 2004. (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation), Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa pokrenulo je projekt opismenjavanja i osposobljavanja odraslih „Za Hrvatsku pismenosti - put do željene budućnosti“ u trajanju od 20 mjeseci i ukupne vrijednosti od 1,5 milijuna eura namijenjen osobama koje nisu završile osnovnoškolsko obrazovanje ili nemaju potrebne strukovne vještine za tržište rada. Do kraja 2008. godine bilo je uključeno oko 3 500 osoba, od čega 71,51% muškaraca i 28,49% žena. U 2009. godini izvršena je revizija projekta te je izrađen prijedlog okvirnog kurikuluma osnovnog obrazovanja odraslih i priručnik za treniranje nastavnika u sustavu obrazovanja odraslih.

Članak 10. (f)

152. Zbog demografskih razloga svake je godine u prosjeku oko 6 000 djece manje u osnovnoj školi i 2 600 djece u srednjoj školi. U općoj populaciji udio osoba (u dobi od 18 do 24 godina) koje su napustile školovanje i nemaju osnovnoškolsku naobrazbu kontinuirano opada (u 2005. godini bio je 5,1%, u 2006. godini 4,7%, a od 2007. do 2010. godine varira između 3,9% i 3,7%). Iako je zamjetan opći trend opadanja broja onih koji rano napuštaju osnovnu školu, trend opadanja u ženskoj populaciji je izraženiji (od 4,2% u 2005. godini do 2,6% u 2010. godini) od opadanja u muškoj populaciji (od 6,0% u 2005. godini do 4,6% u 2010. godini). Svake školske godine zbog lošeg uspjeha prosječno 0,4% (1 500 osoba) djece od ukupne osnovnoškolske populacije i 2,3% (4 250 osoba) od srednjoškolske populacije, ponavlja razred.

Članak 10. (g)

153. Tjelesno vježbanje i sport sastavni su dio odgojno-obrazovnoga sustava u Republici Hrvatskoj te je ono jednako dostupno i učenicama i učenicima. U osnovnim i srednjim školama, osim provođenja obvezne nastave tjelesne i zdravstvene kulture, provode se i izvannastavne sportske aktivnosti. Školski odbori u osnovnim i srednjim školama osnivaju školska sportska društva, u okviru kojih učenice i učenici treniraju jedan ili više sportova te sudjeluju na školskim sportskim natjecanjima. Ukupno je oko 42% djece uključeno u neki od

oblika sportske aktivnosti. Republika Hrvatska je donijela *Strategiju razvoja školskog športa 2009.-2014.* čiji su prioriteti vezani za uključivanje većeg broja učenika i učenica u školski sport te izgradnja novih sportskih školskih dvorana i mreže školskih sportskih društava.

Članak 10. (h)

154. Zdravstveni odgoj i obrazovanje, koji bi integrirao sva područja zdravstvenih rizika, kao preventivni program usmjeren mentalnom, spolnom i fizičkom zdravlju, prevenciji nasilja i ovisnosti te odgovornom ponašanju i zdravim stilovima života, nije uvršten u školski program (razdoblje 2005. do 2010.). Slični programi zasad se tek djelomično provode u okviru savjetovališta, djelovanja pojedinih udruga i stručnjaka. Pojedine srednje škole samoinicijativno organiziraju predavanja i radionice o spolnosti, a predavači su liječnici Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZZ), zaposlenici patronažne službe ili sami nastavnici i stručni suradnici. Vrijedan je i doprinos civilnog sektora i udruga koje provode edukativne prevencijske programe.

Zdravstveni odgoj i obrazovanje o spolnosti, uključujući zaštitu od svih spolno prenosivih bolesti u osnovnim i srednjim školama provodi se prema *Planu i programu mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja*, a u okviru redovnih aktivnosti Službe za školsku medicinu, te posebnih programa u suradnji s udrugama. Liječnici školske medicine su zdravstvenim odgojem u 2008./2009. godini obuhvatili 351 193 djece (64% učeničke populacije) od čega 273 797 u osnovnim i 77 396 u srednjim školama, a u školskoj godini 2009./2010. oko 400 000 djece. Zdravstveni odgoj i obrazovanje najčešće je vezan uz teme iz područja sazrijevanja, reproduktivnog zdravlja i prevencije ovisničkih ponašanja. Sufinanciraju se projekti i programi udruga koje se bave zaštitom od spolno prenosivih bolesti i općenito zaštitom zdravlja. U savjetovalištima školske medicine razgovor ili savjet zatraži prosječno godišnje oko 2% ukupne osnovnoškolske populacije i 5% ukupne srednjoškolske populacije. Posebna savjetovališta za reproduktivno zdravlje, uz podršku lokalne zajednice, osnovana su u nekoliko gradova. Savjetovališta djeluju sukladno načelu otvorenih vrata u službama školske medicine zavoda za javno zdravstvo. Kako bi se procedura otvaranja novih centara ubrzala, krajem 2009. godine osnovano je Stručno povjerenstvo za program razvoja centara za reproduktivno zdravlje sa ciljem ujednačavanja standarda rada centara za reproduktivno zdravlje i jačanja provedbe javno - zdravstvenih preventivnih aktivnosti usmjerenih očuvanju reproduktivnog zdravlja djece i mladeži. *Program borbe odnosno sprječavanja i suzbijanja spolno prenosivih bolesti* provodi se prema *Programu mjera zdravstvene zaštite i Hrvatskom nacionalnom programu za prevenciju HIV/AIDS-a* koji

uključuju mjere primarne, sekundarne i tercijarne prevencije. Uvedeni su i posebni programi koji se provode u suradnji s organizacijama civilnog društva. Zahvaljujući navedenom *Programu* i njegovoj provedbi broj slučajeva HIV/AIDS-a održava se, od prvih zabilježenih slučajeva prije više od dvadeset godina pa sve do danas, na niskoj razini, jednoj od najnižih u Europi, preko 30 puta nižoj od učestalosti u najzahvaćenijim europskim zemljama. Zavod za javno zdravstvo provodi edukacije djevojčica i roditelja te cijepljenje djevojčica protiv Humanog papiloma virusa (HPV), a zahvaljujući gore navedenom *Planu i programu mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja* postignuta je i snižena učestalost, s vidljivim trendom dalnjeg smanjenja, hepatitisa B.

Članak 11. - Uklanjanje diskriminacije žena u području rada i zapošljavanja

Članak 11.1. (a-b)

155. Položaj žena na tržištu rada još uvijek je obilježen njihovim nadpolovičnim udjelom u broju nezaposlenih kao i sektorskom segregiranošću na tržištu rada. Anketa radne snage pokazuje da se udio žena u nezaposlenosti kretao od 49,9% u 2005. godini, preko 54,4% u 2008. do 48,6% u 2010. godini. Na Hrvatskom zavodu za zapošljavanje 2005. godine bilo je evidentirano 180 796 nezaposlenih žena što je iznosilo 58,6% od ukupnog broja evidentiranih, a 2008. godine, iako je broj nezaposlenih žena smanjen te je iznosio 147 201, njihov udio u broju evidentiranih nezaposlenih osoba iznosio je 62,2%. U 2010. godini, zbog recesije i negativnih trendova u gospodarstvu, broj nezaposlenih raste, no udio nezaposlenih žena opada i iznosi 54,8%, dok udio muškaraca u nezaposlenosti značajno raste u odnosu na ranija razdoblja. Zaposlene žene i nadalje prevladavaju u djelatnostima poput obrazovanja, trgovine, tekstilne industrije i finansijskih djelatnosti.

156. Rezultati istraživanja koje je proveo Državni ured za e - Hrvatsku „Uloga žena u informacijskom društvu Republike Hrvatske“ pokazali su da je u informacijsko-komunikacijskom sektoru (ICT) Republike Hrvatske zaposleno 34% žena, od kojih 64% u dobroj skupini od 31 do 50 godina. Pritom je 28% žena na upravljačkim pozicijama. Kao najčešća prepreka aktivnjem sudjelovanju žena u ICT sektoru prepoznaje se percepcija da su ICT zanimanja tradicionalno muška. Upućujemo na odgovore sadržane u paragrafima 27. i 28.

Članak 11. 1. (c-f)

157. U programe obrazovanja prema potrebama tržišta rada HZZ je u razdoblju od 2006.-2010. godine uključio ukupno 13 785 nezaposlenih osoba, od čega 6 823 žene. Žene su prvenstveno uključene u obrazovne programe ekonomskih zanimanja (knjigovođa, računovodstveno finansijski stručni radnik, administrativni tajnik, agent prodaje nekretnina itd.), turističko ugostiteljskih zanimanja (sobari, kuvari, konobari, slastičari, čistači itd.) i zdravstvenih zanimanja (njegovatelji, maseri, sanitarni tehničari).

158. HZZ je u cijelosti snosio sve troškove vezane uz obrazovanje nezaposlenih osoba. Osobama uključenim u obrazovanje osiguravala se novčana pomoć za vrijeme obrazovanja te su im se plaćali i troškovi javnog prijevoza. Sve osobe uključene u obrazovanje bile su osigurane po posebnim propisima iz mirovinskog osiguranja prema najnižoj propisanoj osnovici za uplatu obveznih doprinosa, što je uključivalo i osiguranje u slučaju nezgode za vrijeme obrazovanja, a posebice praktičnog dijela obrazovanja. Za obrazovanje nezaposlenih osoba prema potrebama tržišta rada uključujući i žena primarne skupine u razdoblju od 2006.- do 2010. godine utrošeno je 117.724.565,96 kuna.

159. U razdoblju od 2005. do 2010. godine u programe obrazovanja u suradnji Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje i jedinica lokalne i područne samouprave od ukupnog broja uključenih osoba (4.615) bilo je uključeno 58% (2.677) žena.

160. U cilju osnaživanja nezaposlenih žena nižeg i/ili neadekvatnog obrazovanja u kreiranju mogućnosti za njihovu integraciju u svijet rada, HZZ kontinuirano provodi standardizirane radionice („Kako tražiti posao“ – pisanje zamolbe i životopisa, „Kako se predstaviti poslodavcu“, „Radionica samoprocjene“, „Radionica o stručnom osposobljavanju“, „Radionica za osobe s invaliditetom, „Radionica o samozapošljavanju“) koje su usmjerene na povećanje kompetencija, motivacije i vještina aktivnog traženja posla.

161. Budući da je 2010. godine ukupna razlika u bruto plaćama između muškaraca i žena tek 10,2% i najmanja je u cijelokupnom razdoblju od 2005. godine, može se zaključiti da se odredbe *Zakona o ravnopravnosti spolova* i *Zakona o radu* poštaju. Nekoliko drugih statističkih pokazatelja ukazuju na sektorsku segregiranost. Najveća razlika u iznosima bruto plaća između žena i muškaraca bilježi se u pet djelatnosti u kojima je zaposleno 42% (ili 2/5) ukupno zaposlenih žena u RH (Prerađivačka industrija; Zdravstvo i socijalna skrb; Ostale uslužne djelatnosti; Obrazovanje; te Javna uprava i obrana; poslovi obveznog socijalnog osiguranja). Najveća je razlika u plaćama između žena i muškaraca u djelatnosti financija i osiguranja gdje iznosi 30,1%. Bruto plaća žena u plaćama muškaraca, u ovih pet kritičnih

djelatnosti s najvećim jazom u plaćama, iznosi 79%. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH preveo je i distribuirao „Pravila za primjenu jednakih plaća za posao jednake vrijednosti za žene i muškarce“ i „Priučnik za uvođenje rodno osviještene politike u politike zapošljavanja“ Europske komisije. Dokumenti su uvršteni na internetske stranice Ureda s ciljem podizanja svijesti o smanjivanju razlike u plaćama između muškaraca i žena i osvještavanja poslodavaca o potrebi uklanjanja takvih diskriminatornih praksi. Ekonomski institut proveo je istraživanje „Razlike u plaćama između muškaraca i žena“. Uz *Zakon o ravnopravnosti spolova* i *Zakon o radu* i *Zakon o državnim službenicima i namještenicima* izričito navodi pravo na jednaku plaću za rad jednakе vrijednosti. Rezultati istraživanja o „Jazu u plaćama“ koje je provela pravobraniteljica za ravnopravnost spolova 2010. godine u tri ugledna hrvatska poduzeća pokazali su da je rodni jaz najveći u onim dobnim skupinama u kojima žene najčešće izbjivaju s posla zbog brige o djeci.

162. 2008. godine donesen je godine *Zakon o izmjeni Zakona o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika i ovlaštenih službenih osoba, a 2010. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju* kojim je na poseban način uređeno ostvarivanje prava iz obveznog mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti, na način da su izjednačeni uvjeti starosne dobi (65 godina) i mirovinskog staža (40 godina) za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu i prijevremenu starosnu mirovinu za muškarce i žene. Na taj način izvršeno je potpuno usklađivanje s europskom pravnom stečevinom na tom području. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za prosinac 2010. isplaćena mirovina ženama iznosila je 1.993,68 kn, a muškarcima 2.387,49 kn, tj. žene su primile 16,5% manju mirovinu od muškaraca. Iznos razlike u mirovinama između muškaraca i žena od 2005. do 2010. godine uglavnom je stalni i prosječno iznosi 16,7%. Prosječna mjesečna mirovina koju su ostvarile vojne osobe i policijski službenici u prosincu 2010. godine, za žene je iznosila 3.220,63 kn, a za muškarce 3.432,16 kn mjesečno te je razlika iznosila 6,16%. Budući da je mirovinski staž dio formule za izračun visine mirovine, razlika u mirovinama pripisuje se činjenici da su žene mogle ostvarivati uvjete za starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu s manje navršenog mirovinskog staža od muškaraca. Novim zakonima predviđa se postupno povećanje dobne granice i povećanje mirovinskog staža za žene, a uvjeti se trebaju u potpunosti izjednačiti do 2029. godine.

Članak 11. 2. (a-d)

163. Člankom 64. *Zakona o radu* propisana je zabrana poslodavcu da zatraži podatke o trudnoći žene te je odbije zaposliti zbog trudnoće, otkazati joj ugovor o radu ili premjestiti na

druge poslove, osim u slučaju kada postojeći poslovi ugrožavaju njen ili djetetov život ili zdravlje. Ukoliko je zbog utjecaja na život ili zdravlje žene ili djeteta potrebno privremeno premjestiti ženu na drugo mjesto to za posljedicu ne smije imati smanjenje plaće. Trajanje premještaja je ograničeno do trenutka kada ženino zdravstveno stanje dopušta njen povratak na poslove na kojima je prethodno radila (članak 65.). Trudnoj ženi ne može se dati redoviti ili izvanredni otkaz ugovora o radu do godine dana života djeteta.

164. Od 1. siječnja 2009. godine u primjeni je *Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama* koji je usklađen s odredbama *Direktive 96/34/EC, Direktive 92/85/EEZ i Direktive 86/613/EEZ te Uredbe (EEZ) br. 1408/71*, kao i mjerama iz *Nacionalne populacijske politike* koje se odnose na rodiljne i roditeljske dopuste. Ovaj *Zakon* objedinjuje i uređuje prava po osnovi roditeljstva za sve osobe koje su državlјani Republike Hrvatske i osiguranici u sustavu obveznog zdravstvenog osiguranja. Stupanjem na snagu *Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama* prestao je važiti *Zakon o rodiljnom dopustu majki* koje samostalno obavljaju profesionalnu djelatnost i nezaposlenih majki iz 2006. godine. Ovim *Zakonom i Zakonom o radu* propisuju se osnovna prava na rodiljne i roditeljske dopuste kao i visine naknada u tom razdoblju za zaposlene, samozaposlene, nezaposlene roditelje kao i poljoprivrednike izvan sustava poreza na dobit koji ostvaruju pravo na poštedu od rada. Novost ovog *Zakona* je da pravo na posvojiteljski dopust imaju svi posvojitelji bez obzira na radno-pravni status, za razliku od prijašnjih odredbi kojima su to pravo mogli koristiti samo zaposleni roditelji. Pravo na rad u skraćenom radnom vremenu ili dopust do 8 godine života radi njege djeteta s teškoćama u razvoju, do donošenja ovog *Zakona* mogli su koristiti samo zaposleni roditelji, a novim *Zakonom* to pravo se proširuje i na samozaposlene roditelje. Sukladno novom zakonodavstvu do 42 dana nakon poroda, rodiljni dopust obavezno koristi majka u neprekinutom trajanju. Od 43 dana života djeteta, roditelji se mogu dogovoriti o tome tko će nastaviti koristiti roditeljski dopust. Roditeljski dopust osobno je pravo oba zaposlena ili samozaposlena roditelja, a koristi se od navršenih 6 mjeseci života djeteta i traje 6 mjeseci za prvo i drugo dijete, odnosno 30 mjeseci za blizance, te treće i svako sljedeće dijete. U pravilu ga mogu koristiti oba roditelja u jednakom trajanju (svaki po 3 mjeseca), ali može ga koristiti i samo jedan roditelj. Novost u odnosu na prijašnji način je mogućnost korištenja roditeljskog dopusta u dijelovima, istovremeno za oba roditelja i naizmjenično. Može ga se koristiti sve do 8 godine života djeteta, a pojedini dio mora trajati najmanje 30 dana i u jednoj godini može se koristiti najviše dva puta. Ukoliko otac koristi najmanje 3 mjeseca roditeljskog dopusta, trajanje roditeljskog dopusta može se produžiti za 2 mjeseca. Pravo na roditeljski dopust može se koristiti i kao pravo na rad s polovicom punog radnog vremena (rad 4 sata dnevno) u

dvostrukom trajanju neiskorištenog roditeljskog dopusta. Bilježi se blagi porast broja očeva koji su koristili roditeljski dopust u trajanju od šest mjeseci sa 1,14% u 2008. godini na 2,9% u 2010. godini.

165. Visina naknade plaće za vrijeme trajanja rodiljnog i roditeljskog dopusta uređena je izmjenama *Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju* koje su stupile na snagu 1. siječnja 2009. godine. Sukladno odredbama tog *Zakona*, visina naknade plaće na ime obveznog rodiljnog dopusta u prvih šest mjeseci života djeteta prestaje biti limitirana iznosom od 4.257,28 kuna te se određuje u visini 100% osnovice za naknadu plaće, a za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta, od 6 mjeseci do godine dana starosti djeteta, propisuje se naknada u iznosu od 80% proračunske osnovice plaće. Stupanjem na snagu *Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama* propisano je pravo roditelja i njemu izjednačene osobe koja se brine o djetetu na vremenske i novčane potpore, uvjeti i način njihova ostvarivanja i financiranja. Omogućeno je korištenje prava na rodiljnu naknadu svim majkama koje ne ostvaruju pravo kao zaposlene majke u vrijeme obveznog rodiljnog dopusta u iznosu od najmanje 50% proračunske osnovice.

166. *Zakonom o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. godinu* omogućeno je pravo na novčanu naknadu za slučaj korištenja rodiljnog dopusta majkama koje su nesposobne za rad po propisima socijalne skrbi, kao i majkama koje su sukladno propisima o radu primljene na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa (volonterke). Ovim *Zakonom* propisano je da naknada plaće iznosi najmanje 1.663,00 kune, odnosno 50% proračunske osnovice kada se radi o različitim oblicima korištenja rodiljnog dopusta, kao što su: rodiljni dopust od jedne do tri godine djetetova života, posvojiteljski dopust, skraćeno radno vrijeme od jedne do tri godine djetetova života za blizance, treće i svako slijedeće dijete, skraćeno radno vrijeme zbog pojačane brige o djetetu uslijed zdravstvenog stanja. Isto se odnosi na majke poljoprivrednice, nezaposlene majke, majke na redovitom školovanju, majke nesposobne za rad po propisima socijalne skrbi, majke korisnice mirovine, odnosno majke korisnice invalidske mirovine zbog profesionalne nesposobnosti za rad, majke volonterke. Od 2009. godine pravo na novčanu naknadu za slučaj korištenja rodiljnog dopusta majkama koje su nesposobne za rad po propisima socijalne skrbi, kao i majkama koje su sukladno propisima o radu primljene na stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa, osigurano je donošenjem *Zakona o rodiljnim i roditeljskim potporama*.

167. *Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu i Zakonima o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2007., 2008. i 2009. godinu*, za

korisnike doplatka za djecu uveden je pronatalitetni dodatak za treće i četvrto dijete u iznosu od 500 kuna. Pravo na doplatak za djecu prošireno je na korisnike čiji mjesecni dohodak po članu kućanstva ne prelazi 50% proračunske osnovice. Nova zakonska rješenja povećala su rodiljne naknade za nezaposlene majke, delimitirane su rodiljne naknade za prvih šest mjeseci života djeteta zaposlenim majkama. Povećan je iznos pomoći za opremu novorođenog djeteta u iznosu 70% proračunske osnovice. Slijedom navedenog doplatak za djecu ima trojaku ulogu: prevenciju siromaštva i socijalnog isključivanja djece, zadržavanje ili podizanje kvalitete obiteljskog života te pronatalitetnu funkciju. Uz potpore koje se isplaćuju iz Državnog proračuna, brojne jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave osiguravaju isplatu jednokratne novčane potpore za opremu novorođenog djeteta iz vlastitog proračuna.

168. *Zakonom o radu i Pravilnikom o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na stanku za dojenje djeteta i prava na trudnički ili dojenački dopust s pravom na naknadu plaće* omogućuju ženama da svoje pravo na rad usklade s potrebama djeteta. *Zakonom o radu* iz 2009. godine propisano je da trudnica, roditelj s djetetom do tri godine starosti, samohrani roditelj s djetetom do šest godina starosti može raditi prekovremeno samo ako dostavi poslodavcu pisani izjavu o dobrovoljnem pristanku na takav rad, osim u slučaju više sile. Poslodavac ne smije odbiti zaposliti ženu niti joj otkazati ugovor o radu zbog njezine trudnoće, niti joj smije ponuditi sklapanje izmijenjenog ugovora o radu. Poslodavac ne može otkazati ugovor o radu prije roka od petnaest dana od prestanka trudnoće ili prestanka korištenja prava koja imaju trudnice, dojilje, osobe koja koriste rodiljni ili roditeljski, kao i posvojiteljski dopust, osobe koja rade u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta. Okolnosti iz ovoga članka *Zakona* ne sprječavaju prestanak ugovora o radu sklopljenog na određeno vrijeme, istekom vremena za koje je sklopljen taj ugovor. Nakon proteka rodiljnog, roditeljskog, posvojiteljskog dopusta, dopusta radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju te mirovanja radnog odnosa do treće godine života djeteta sukladno posebnom propisu, radnik koji je koristio neko od tih prava ima pravo povratka na poslove na kojima je radio prije korištenja toga prava. Ako je prestala potreba za obavljanjem tih poslova, poslodavac mu je dužan ponuditi sklapanje ugovora o radu za obavljanje drugih odgovarajućih poslova, čiji uvjeti rada ne smiju biti nepovoljniji od uvjeta rada poslova koje je obavljao prije korištenja toga prava.

Članak 12. - Zdravstvena zaštita

169. Tijekom 2005./2006. godine izrađene su analize zdravstvenih pokazatelja u Republici Hrvatskoj kao osnova za izradu programa mjera zdravstvene zaštite i posebnih preventivnih

programa usmjerenih unapređenju i očuvanju zdravlja. Hrvatski zavod za javno zdravstvo sakuplja, obrađuje i analizira podatke vezane uz zdravstvene pokazatelje s obzirom na spol. Prema popisu stanovništva 2001. godine Republika Hrvatska je imala 4 437 460 stanovnika i pokazuje značajke procesa demokratske tranzicije čija je posljedica starenje stanovništva uzrokovano padom smrtnosti, produljenjem očekivanog trajanja života, smanjenjem nataliteta i padom dojenačke smrtnosti. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2010. godini je očekivano trajanje života pri rođenju u Hrvatskoj za žene iznosilo 79,6 godine, a za muškarce 73,5 godina. Vodeći uzroci smrti žena po skupinama bolesti ne razlikuju se mnogo od uzroka smrti muškaraca. U 2010. godini vodeći uzrok smrti bile su cirkulacijske bolesti, novotvorine, ozljede, trovanja i slično, bolesti probavnog sustava, bolesti dišnog sustava. Za statistički prikaz pokazatelja o zdravstvenom stanju hrvatske populacije upućujemo na publikaciju „Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2010. godinu“ u prilogu br. 10. Rak dojke je najčešće sijelo raka u žena u Hrvatskoj te je u 2010. godini činio udio od 26% u incidenciji raka žena. Jedini način preveniranja nepotrebnih smrti su programi ranog otkrivanja kojima se otkrivaju mali i lokalizirani tumori u izlječivom stadiju bolesti. Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke mamografijom „Mamma“ koji obuhvaća žene u dobi 50-69 godina započeo je krajem 2006. godine pod koordinacijom Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. U okviru prvog dvogodišnjeg ciklusa programa, poziv na pregled dobio je više od 720 000 žena, a otkriveno je više od 1 300 karcinoma.

170. U djelatnosti zdravstvene zaštite žena u 2010. godini u skrbi ginekologa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti žena bilo je 1 534 621 žena. Od ukupnog broja žena koje su izabrale svog ginekologa u primarnoj zdravstvenoj zaštiti njih 631 660 ili 41,1% je i koristilo usluge. Najčešći razlozi zbog kojih su žene dolaze u ginekološku ordinaciju i koristite usluge primarne zdravstvene zaštite žena su najčešće bolesti mokraćnog i spolnog sustava, čimbenici koji utječu na stanje zdravlja i kontakt sa zdravstvenom službom, zarazne i parazitarne bolesti, trudnoća, porođaj i babinje i novotvorine. Za detaljan prikaz upućujemo na prilog br. 10.

171. Prema *Zakonu o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece* čl. 2. određuje: "Pravo čovjeka da slobodno odlučuje o rađanju djece može se ograničiti samo radi zaštite zdravlja, a pod uvjetima i na način koji određuje ovaj Zakon". Prema članku 15. stavku 2. navedenog *Zakona* u Republici Hrvatskoj žena može legalno izvršiti prekid trudnoće bez dozvole komisije, ukoliko se radi o trudnoći koja traje do 10 tjedana. Prema istom *Zakonu* te na temelju rješenja Ministarstva zdravstva od 1. rujna 1996. godine prekid trudnoće se može obaviti u samo za to ovlaštenim stacionarnim

zdravstvenim ustanovama. U razdoblju od 2005. do 2010. godine bilo je prijavljeno 62 271 prekida trudnoće. Za detaljan prikaz upućujemo na prilog br. 10. U strukturi pobačaja bilježi se njihov porast (2005. 37%; 2006. 36,1%; 2007. 39,9%; 2008. 41,7%; 2009. 43,4%; 2010. 46,2%). Zabilježeno je 2 277 legalno induciranih prekida trudnoće u mladim djevojkama do 19 godina, što čini 8,47 % od svih žena. Od žena u kojih je izvršen legalno inducirani prekid trudnoće najviše je onih u dobi 30-39 godine.

172. Podaci o učinjenim porodima govore kako je u 2010. godini u rodilištima Hrvatske ukupno registrirano 42 694 poroda s 43 419 ukupno rođenih. Prema dobi majke najučestaliji porodi su u dobi 25-29 godina (96,5 poroda na 1 000 žena te dobi), slijede porodi u dobi 30-34 godine (82,3 poroda na 1 000 žena te dobi), potom u dobi 20-24 godine (54,9 poroda/1 000 žena te dobi). U razdoblju 2005. – 2010. godine u rodilištima Republike Hrvatske je rođeno 99,9% sve rođene djece. Porodi izvan zdravstvenih ustanova su iznimno rijetki, a i tada se većinom odvijaju uz stručnu medicinsku pomoć. Broj poroda na 1 000 adolescentica u dobi od 15 do 19 godina kontinuirano pada te je u 2008. godini iznosio 13,8 %. Udio adolescentica u dobi od 15 do 19 godina u ukupnom broju poroda u zdravstvenim ustanovama koje Hrvatski zavod za javno zdravstvo bilježi u istoj godini iznosi 4,4%.

173. Sve žene u Republici Hrvatskoj imaju pravo na besplatan porod u zdravstvenoj ustanovi, neovisno o tome jesu li zdravstveno osigurane ili nisu. Sve osiguranice obveznog zdravstvenog osiguranja imaju pravo na potreban broj pregleda vezano uz trudnoću, porod i babinje, a *Planom i Programom mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja* koji je donesen u studenome 2006. godine je određen standardni broj kontrola u trudnoći i nakon poroda. Ovim *Programom* se povećava standard zaštite (na 10 kliničkih i 3 ultrazvučna pregleda po trudnici) u odnosu na ranije važeći program iz 2002. godine (6-8 kliničkih pregleda i 2 ultrazvučna pregleda). U slučajevima patoloških stanja vezanih uz majčinstvo broj pregleda ovisi o zdravstvenim potrebama i stanju žene. Maternalna smrtnost je u Hrvatskoj već godinama niska i svodi se na sporadične slučajeve. U ovom pokazatelju perinatalne skrbi, Hrvatska se ne razlikuje od zapadnoeuropskih ni većine posttranzicijskih zemalja.

174. Promjene socijalno-kulturnih značajki i životnog standarda stanovništva nisu samo bitno utjecale na sveukupnost vitalnih događaja (rađanja i umiranja), nego i na odluku o dobi rađanja. U zadnjih desetak godina ove promjene, karakteristične za gospodarski razvijene zemlje nalaze se i u nekim posttranzicijskim zemljama među kojima je i Republika Hrvatska. Prvi put u 2005. godini, a potom i u svim narednim godinama nalazimo da je broj rođenih na

1 000 žena fertilne dobi viši u skupini žena 30-34 godine, nego u skupini žena u dobi 20-24 godine. To pokazuje da se sve manji broj žena opredjeljuje za rađanje u dobi najoptimalnijoj za rađanje, prema biološkim, ali i medicinskim kriterijima. Zabilježeno je višegodišnje neprekinuto postupno smanjenje udjela poroda od majki u dobi ispod 20 godina što se može pripisati provođenju zdravstvenog prosvjećivanja iz područja spolnosti i reproduktivnog zdravlja unutar zdravstvenih službi, obrazovnog sustava te informiranja putem medija.

175. Istraživanja u populaciji mlađih pokazuju da je stupanje u seksualne odnose u sve mlađoj dobi pojava koja se registrira i u Hrvatskoj, iako u odnosu na Europu hrvatski adolescenti nisu među zemljama u kojima spolni život započinje u vrlo ranoj dobi. Prema dostupnim istraživanjima prosječna je dob stupanja u seksualne odnose u Hrvatskoj oko 17 godina, odnosno po nekim autorima 17 godina za djevojke i 16 godina za mladiće. U studentskoj populaciji seksualne je odnose imalo 73% studenata i 69% studentica. Od onih djevojaka koje su imale seksualne odnose njih 33% nije nikada bilo na ginekološkom pregledu. Kondom povremeno ili redovito koristi 83% studenata i 73% studentica, a da ga ne koristi izjavljuje 13% studenata i 22% studentica. Trudnoće i prekidi trudnoće u djevojaka koje su maloljetne pokazatelji su zdravstvenog stanja, zdravstvene zaštite, ali dijelom i odraz kulturološkog okruženja. Trend smanjenja rađanja u mlađim dobnim skupinama (dob ispod 20 godina) i porasta rađanja u dobi iznad 35 godina karakterističan za razvijene zemlje nalazimo i u Hrvatskoj.

176. Ukupan udio žena zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika nije se bitnije mijenjao u ovom periodu i kreće se u prosjeku oko 82% (zdravstvo i dalje ostaje „tipično ženska profesija“). U piramidi se ipak pokazuje stanoviti, ali stabilan, uspon žena na položajima doktora medicine (60,1% 2010. godine u odnosu na 57,6% 2005. godine). Predominantan je broj žena farmaceuta (93,0%), te medicinskih sestara sa višom (95,2%), odnosno srednjom stručnom spremom (91,3%).

Članak 13. - Uklanjanje diskriminacije žena u području gospodarskog i društvenog života

Članak 13. (a)

177. Sustav socijalne skrbi definiran je *Zakonom o socijalnoj skrbi. Odlukom Vlade Republike Hrvatske o osnovici za ostvarivanje prava po osnovi socijalne skrbi* 2008. godine poboljšan je materijalni položaj korisnika povećanjem osnovice za ostvarivanje prava po osnovi socijalne skrbi. Izmjenama i dopunama *Zakona o socijalnoj skrbi* 2007. godine

smanjeno je administriranje, olakšan je pristup pomoćima i uslugama te su uvedena nova prava kojima se prevenira institucionalizacija (pravo na status roditelja njegovatelja, stručna patronažna pomoć u obitelji, povremeni boravak u domovima socijalne skrbi i dr.). U 2010. godini bilo je 322 873 punoljetnih korisnika socijalne skrbi, odnosno 2,7% više nego u 2009. Udio korisnica bio je 50,5%. Tijekom 2010. jedan je punoljetni korisnik prosječno 1,8 puta koristio neki oblik prava, usluga ili mjera socijalne skrbi. U istoj je godini bilo 81 433 maloljetnih korisnika socijalne skrbi, odnosno za 5,4% više nego u 2009. Udio korisnica među maloljetnicima bio je 42,8%.

178. U 2010. stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj iznosi je 20,6%. Najviša je kod osoba starih 65 i više godina te iznosi 28,1% (žene 31,3%, muškarci 23,3%). Najniža stopa rizika od siromaštva bilježi se za osobe stare od 25 do 54 godine i iznosi 17,1%. (za žene 16,9%, za muškarce 17,3%).

179. Kad je riječ o mjerama obiteljske politike razlikujemo novčane naknade (djecji doplatak, razne ostale naknade kao i porezne olakšice), usluge obiteljima i djeci, te dopuste (rodiljni, roditeljski i drugi dopusti). Porezne olakšice u hrvatskom zakonodavstvu regulirane su *Zakonom o porezu na dohodak*. Neoporezivi dijelovi dohotka nazivaju se osobnim odbicima. U slučaju da svojim radom uzdržavaju članove uže obitelji, bračni partner i partnerica osobni odbitak dijele na jednakе dijelove. Svi građani prilikom obračuna poreza imaju pravo na osnovni odbitak od porezne osnovice i odbitak za uzdržavanog člana obitelji. Pravo na doplatak imaju i djeca u izvanbračnim zajednicama. Ukupno je 413 041 djece koristilo doplatak 2010. godine, a prosječni doplatak iznosi je 352 kune. Udio doplatka za djecu u ukupnom dohotku kućanstva raste s brojem djece pa u obiteljima s jednim ili dvoje djece udio doplatka iznosi oko 7%, dok je u kućanstvima s troje i više djece taj udio dva do četiri puta veći.

Članak 13. (b)

180. Poseban naglasak stavljen je u proteklom razdoblju na provedbu mjera kojima se osnažuje žensko poduzetništvo. Vlada Republike Hrvatske je u ožujku 2010. godine donijela *Strategiju razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013. godine*. Programi osnaživanja žena za bavljenje poduzetništvom organizirani su na centralnoj i lokalnim razinama kao i u partnerstvu s udrugama. Udio žena u poduzetništvu je oko 30%. Žena je vlasnica poduzeća u mikropoduzećima 31,8%, u malim poduzećima 18,8%, a u srednje velikim poduzećima 12,0%.

181. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva od 2003. godine je redovito provodilo privremene posebne mjere za poticanje ženskog poduzetništvo u okviru projekta "Poduzetništvo žena" kao dijela Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za tekuću godinu. Za provedbu projekta za poduzetnice u 2005. godini broj odobrenih potpora je bio 217 u iznosu od 2.893.788,00 kuna; u 2006. 210 potpora u iznosu od 2.221.483,00 kn; u 2007. 875 potpora u iznosu od 4.499.958,00 kn; u 2008. 1 119 potpora u iznosu od 8.110.800,00 kn; u 2009. 278 potpora u iznosu od 4.500.000,00 kn te u 2010. godini 1 001 potpora u iznosu od 10.540.000,00 kuna. Tijekom izvještajnog razdoblje za provedbu projekta za poduzetnice odobreno je ukupno 3 700 potpora u ukupnom iznosu od 32.766.029,00 kn. Korisnici sredstava su mala i srednja trgovачka društva, obrti, zadruge i ustanove u većinskom privatnom vlasništvu žena. Poduzetnice su sudjelovale i u drugim projektima kojima se dodjeljuju poticaji za stručna usavršavanja, za marketing, za konkurentnost i tehničko usklađivanje s normama EU. I na lokalnoj razini Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva je u suradnji sa županijama i jamstvom Hrvatske agencije za malo gospodarstvo (HAMAG) provodilo projekte iz kreditne linije pod nazivom "Lokalni projekti razvoja - Poduzetnik" koja je uključila i podprojekt "Poduzetništvo žena" uz subvencioniranje po poduzetničkim kreditima.

182. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva pokrenulo je internetski portal www.poduzetna.hr koji sadrži informacije namijenjene osnaživanju poduzetnica. Svake godine redovito se obilježava Svjetski dan poduzetnika u organizaciji Hrvatske udruge poslovnih žena „Krug“ i Hrvatske gospodarske komore uz podršku Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, resornog ministarstva i uz uz pokroviteljstvo predsjednika Republike Hrvatske. Od 2009. godine dodjeljuje se nagrada najuspješnjoj poduzetnici i menadžerici za rezultate poslovanja ostvarene u prethodnoj godini.

183. Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva 2008. godine je sufinanciralo projekt udruge poduzetnica „Krug“ i Hrvatske gospodarske komore Split „Istraživanje zastupljenosti žena u poduzetništvu i na menadžerskim pozicijama - poslovne žene u Republici Hrvatskoj“. 2006. godine održan je okrugli stol pod nazivom „Uloga žena poduzetnica u procesu približavanja Europskoj uniji“, a 2009. u suorganizaciji Hrvatske udruge poslovnih žena „Krug“ i Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH okrugli stol pod nazivom „Povežimo se, zajedno smo jače!“. Hrvatska iskustva u području ženskog poduzetništva istaknuta su kao primjeri dobre prakse u publikaciji koja je rezultat sudjelovanja Ureda u međunarodnom projektu kruga mediteranskih zemalja – Italije, Grčke i Portugala predvođenih Republikom

Maltom pod nazivom „Uvođenje ravnopravnosti spolova u lokalne zajednice“ financiranog u okviru programa Zajednice Europske komisije. Navedena publikacija je predstavljena 2009. godine na 1. europskom festivalu kreativnosti poduzetnika u okviru 6. europskog dana poduzetnika u Republici Hrvatskoj.

184. Obrtni register i Register potpora malom gospodarstvu vode se po rodnom kriteriju. Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora održao je 2010. godine tematsku sjednicu povodom 8. ožujka - Međunarodnog dana žena u suradnji s Hrvatskom obrtničkom komorom o položaju žena u obrtništvu. Na inicijativu članica Hrvatske obrtničke komore Upravni odbor HOK-a proglašio je 2010. godinu – godinom žena u obrtništvu. Od ukupnog broja vlasnika u aktivnim obrtima 32,1% čine žene, a od ukupno zaposlenih radnika kod obrtnika žene čine 49,4%.

Članak 13. (c)

185. Žene su uvelike zastupljene u kulturnom životu zemlje. One čine 57,4% zaposlenih u djelatnostima umjetnosti, zabave i rekreacije. Također prevladavaju i u ukupnom broju administrativnog osoblja zaposlenog u institucijama koje obavljaju neku vrstu kulturne djelatnosti (72,2%). U institucijama kojima je osnivač Ministarstvo kulture, prema podacima iz 2007. godine, na upravljačkim pozicijama žena je bilo 32,3%.

186. U izdavaštvu je zaposleno 60,9% žena, u knjižnicama je 83%, u pučkim učilištima i domovima kulture 63,6%, u arhivima 59,5%. a oko 64% u muzejima i muzejskim zbirkama. Na radiju je zaposleno 44,3% žena, a na javnoj televiziji 38,8%. Prema podacima Hrvatske radiotelevizije krajem 2010. na Hrvatskom radiju žene su zauzimale 59% uredničkih i novinarskih mjesteta, a na Hrvatskoj televiziji 63% na novinarskim i na uredničkim mjestima.

187. 2007. godine žene su činile oko 48% profesionalno zaposlenog kadra u kazalištima. Unutar kazališne djelatnosti žene prevladavaju u plesnim zanimanjima (76,2% balerina), među šaptačima (75,9%) i u administrativnom osoblju (72,2%). Prema očeviđniku kazališta koja su registrirana i djeluju u Republici Hrvatskoj, a koji se vodi pri Ministarstvu kulture, analiza krajem 2010. godine pokazuje da su žene osnivačice ili suosnivačice 47 od ukupno 111 kazališta, odnosno 42%. Od četiri nacionalne kazališne kuće (Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu) dvjema su upravljale intendantice. Žena je najmanje među dirigentima (11,1%), redateljima (16,7%) i u orkestrima (34,5%). Među kinooperaterima ima 39,2% žena. Procjenjuje se kako su žene u članstvu umjetničkih udruga prisutne s oko 40%. U Hrvatskom dizajnerskom društvu žene čine većinu članstva odnosno 55,5%. U zadnjih 10

godina vidi se stalna prisutnost žena u upravljačkim tijelima, ali i, što je posebno bitno, konstantan rast tog udjela. Predsjednica HDD-a je žena i to već u trećem mandatu. U Upravnom odboru je udio žena 57,14%. U članstvu filmskih udruga je 30% žena. Među odgovornim osobama u filmskim udrugama u 2008. godini bilo je također oko 30% žena. Prema podacima Hrvatskog audiovizualnog centra, za razdoblje od 2007. do 2010. za snimanje dugometražnih igralih filmova novčanu potporu iz Državnog proračuna 2007. godine nije dobila niti jedna redateljica, 2008. godine sredstva su do bile 2 redateljice, 2009. godine jedna redateljica, a 2010. godine 2 filmska projekta gdje su žene dio redateljskih timova. Upućujemo na članak 5. (a), točka 101. o suzbijanju rodnih stereotipia u kulturi.

188. Na zimskim Olimpijskim igrama 2006. godine u hrvatskoj olimpijskoj ekipi sportašice su bile zastupljene s 30%, a na Olimpijskim igrama 2008. s 18%. „Analiza stavova i interesa hrvatskih športašica o ravnopravnosti i obrazovanju“ koju je izradila Komisija za skrb o ženama u športu Hrvatskog olimpijskog odbora, istaknula je probleme koji se odnose na neravnopravan status sportašica u odnosu na sportaše, i to osobito vezano za mogućnost zapošljavanja u stručnim poslovima u sportu (osobito u trenerskom i sudačkom pozivu), ostvarivanje prava u sportskoj karijeri (status u klubu, kvalitetni uvjeti priprema i preventivnih trenažnih programa), zastupljenost ženskog sporta u medijima i vrednovanje sportskih rezultata. 2007. godine u organizaciji Uprave za šport Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, i u suradnji s Komisijom za skrb o ženama u čortu Hrvatskog olimpijskog odbora, održan je seminar pod nazivom „Športašica: od rezultata do karijere u športu“. Tema je bila ravnopravnost spolova u sportu s posebnim naglaskom na karijeri u sportu nakon natjecateljske karijere.

Članak 14. (1. – 2. a-h) - Položaj žena na selu

189. Prema Popisu stanovništva (2001.) u Hrvatskoj ima 246 089 poljoprivrednog stanovništva od čega 49,4% žena (121 611). Veći dio aktivnog poljoprivrednog stanovništva čine muškarci (57,1%), a nešto manji dio čine žene, dok kod uzdržavanog poljoprivrednog stanovništva veliki dio čine žene (62,9%), a manji muškarci. U ruralnim područjima niži je omjer žena u reproduksijskim godinama (između 18 i 49 godina) u odnosu na urbana područja, a isto tako mnogo je niži i postotak mlađih žena (20-29 godina) u ukupnom stanovništvu ruralnih područja. Postotak žena koje se nalaze među ekonomski aktivnim stanovništvom niži je u ruralnim (35-42%) nego u urbanim područjima (45-47%). Također je niži postotak zaposlenih žena koje žive u ruralnim područjima (35-40%) u usporedbi sa muškarcima (55-70%).

190. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja izradilo je analizu upisanih nositelja poljoprivrednih gospodarstava, obrta, trgovačkih društava i zadruga u cilju utvrđivanja ravnopravnosti spolova u imovinskim i pravnim odnosima u ruralnim područjima. Prema ovoj analizi žene su vlasnice 28% poljoprivrednih gospodarstava, 0,3% obrta upisanih u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i 0,2% trgovačkih društava i zadruga iz ovog Upisnika. Od sveukupnog broja upisanih hektara obradivih poljoprivrednih površina 18% je u vlasništvu žena. Udio žena zaposlenih u pravnim osobama u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva iznosio je u 2010. godini 27,1%. U 2010. godini prema podacima o osiguranicima u obveznom mirovinskom osiguranju na temelju generacijske solidarnosti u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva udio žena je bio 34,7%. U Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje u prosincu 2010. broj osiguranika prema osnovama osiguranja-poljoprivrednici bio je 31 703, od čega je bilo 13 346 žena (42,1%).

191. Zadružni oblik udruživanja jedan je od najuspješnijih modela udruživanja žena u ruralnim područjima. Prema Evidenciji zadruga i zadružnih saveza u 270 zadruga žena je upisana kao odgovorna osoba što čini 20% od svih zadruga, a okupljuju 3 662 osobe i 550 zaposlenih. Više od trećine tih zadruga bavi se primarnom poljoprivredom, a slijede prerađivačka industrija, trgovina i ostalo. Prosječna dob upraviteljice je 43 godine i polovica ih ima visoku/višu stručnu spremu. Zadruga u kojima su žene i članice i odgovorne osobe ima 9, a okupljuju 143 zadrugarke i 8 zaposlenih. Bave se uglavnom uzgojem cvijeća, povrća, izradom suvenira, turizmom te u širem smislu očuvanjem baštine.

192. S ciljem razvoja ruralnog turizma Ministarstvo turizma provodi program kreditiranja seoskog turizma „Razvoj turizma na selu“. Program se temelji na kreditnim sredstvima poslovnih banaka i Hrvatske banke za obnovu i razvitak te sredstvima za subvencioniranje kamata Ministartva turizma. Udio žena u ukupnom broju nositelja kreditnih zahtjeva iznosio je 39% u 2008. i 36% u 2009. godini. Ženama poduzetnicama je kroz projekte Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva za 2010. godinu u pretežito ruralnim područjima dodijeljeno 44,19% iznosa dodijeljenih potpora, u značajno ruralnim područjima 26,95%, dok je u pretežito urbanim područjima dodijeljeno 28,86% iznosa dodijeljenih potpora.

193. Savjetnici Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu inicijatori su i osnivači 26 udruga žena. Najčešći razlozi udruživanja seoskih žena su edukacija o tehnologiji proizvodnje (predavanja), proizvodnja i prodaja različitih proizvoda (ručni radovi,

prerađevine od mlijeka, voća i povrća), organizacija posjeta udrugama iz susjednih županija, organizacija izložbi i manifestacija.

194. *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.* uključivala je mjere kojima je cilj unaprijeđenje znanja i svijesti o položaju žena u ruralnim područjima. Mjere usmjerene na statističko praćenje poduzetničke aktivnosti žena na selu, te općenito dodatno razvijanje uspostave statističkih i drugih pokazatelja o položaju žena u ruralnim područjima, kao i razvijanje savjetodavnih usluga specijaliziranih za poduzetničke potvrate žena u ruralnim područjima sadržane su u *Strategiji razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013.*

195. U području formalnog institucionaliziranog poljoprivrednog obrazovanja djeluje oko 30 srednjih škola, 3 veleučilišta, 2 poljoprivredna fakulteta, jedna visoka škola te veterinarski i šumarski fakultet, dok se obrazovanjem odraslih bave pučka otvorena učilišta, visoke škole, strukovne udruge i brojne druge ustanove. Žene također imaju mogućnost pohađanja različitih tečajeva kao što su npr. Specijalistički seminari namijenjeni poljoprivrednicima i poljoprivrednicama. Specijalistički seminari imaju obilježje neformalnog obrazovanja, te ih je u razdoblju 2004. - 2010. završilo 506 muškaraca (76%) i 163 žene (24%).

196. Provođenje zdravstvene zaštite žena osigurano je na svim razinama zdravstvene djelatnosti, bez obzira radi li se o pretežno urbanim ili ruralnim županijama Republike Hrvatske.

197. Obilježavajući Svjetski dan seoskih žena – 15. listopada Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH su 13. listopada 2009. godine organizirali konferenciju pod nazivom „Položaj žena u ruralnim područjima Republike Hrvatske“, kojoj su nazočili predstavnici i predstavnice obiteljskih gospodarstava, udruga, zadruga, poduzetničkih centara, ministarstava, znanstvenih ustanova, agencija. Teme o kojima se govorilo na konferenciji bile su: opći pregled socijalnog i ekonomskog položaja žena u ruralnim područjima u Republici Hrvatskoj; aktivnosti Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH u odnosu na provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova; aktivnosti Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja u očuvanju ruralnih područja; iskustvo države članice EU u području ravnopravnosti spolova: Primjeri i usporedba iskustava Slovačke i Češke - Migracija žena u/iz ruralnih područja i njezino sprječavanje - EU zakonodavstvo i mjere; Državno natjecanje "Izvanredna žena" - nagrada za uspješne poslovne žene i primjeri "dobre prakse" u programima kreditiranja za žene poduzetnice. 17. i 18. studenog 2010.

godine pod pokroviteljstvom Vlade RH Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja u suradnji s Uredom za tehničku pomoć i razmjenu informacija Opće uprave za proširenje Europske unije (TAIEX) organiziralo je 1. međunarodni znanstveni skup „Status i uloga žene u ruralnim područjima“.

198. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja 2009. godine izradilo je anketni upitnik o položaju, svijesti i potrebama seoskih žena u Republici Hrvatskoj te pokrenulo provedbu istraživanja „101 pitanje za seosku ženu“ u svim županijama Republike Hrvatske. Po završetku obrade ankete tiskat će se publikacije i organizirati javno predstavljanje dobivenih podataka.

199. Udruga „Uzorne hrvatske seoske žene“ u suorganizaciji sa Zagrebačkom županijom povodom obilježavanja Svjetskog dana seoskih žena svake godine je održavala manifestaciju „Izbor najuzornije hrvatske seoske žene“ uz sudjelovanje predstavnika Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Cilj manifestacije je promoviranje vrijednosti seoske žene, obitelji, hrvatskog sela, seljačkog gospodarstva, kreativnosti, plemenitosti, održive poljoprivrede, seoske tradicije i kulture. Redovito obilježavanje Svjetskog dana seoskih žena različitim aktivnostima održava se u organizaciji Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu. Aktivnosti povodom obilježavanja Svjetskog dana seoskih žena na lokalnoj razini kontinuirano provode županijska povjerenstava za ravnopravnost spolova kroz organiziranje tematskih sjednica, održavanje dodjele javnog priznanja „Ženska kreativnost u ruralnom životu“, organizaciju okruglih stolova, manifestacija, tribina i brojnih drugih aktivnosti.

Članak 15. - Jednakost pred zakonom i pri izboru mjesta stanovanja

200. Upućujemo na Drugo i treće periodično izvješće podneseno Odboru.

Članak 16. (1. a-h) Jednakost u bračnim odnosima i odnosima vezanim uz brak i odgoj djece

201. Upućujemo na Drugo i treće periodično izvješće podneseno Odboru. Izmjene i dopune *Obiteljskog zakona* donesene su 2007. godine. *Obiteljskim zakonom* uređuje se brak, odnosi roditelja i djece posvojenje, skrbništvo, učinci izvanbračne zajednice žene i muškarca, te postupci nadležnih tijela u svezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom. Odredbe ovog *Zakona* se temeljem članka 3. primjenjuju i na izvanbračnu zajednicu, odnosno životnu zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj

rođeno zajedničko dijete. Bračni i izvanbračni drugovi imaju pravo i dužnost uzdržavati se međusobno i uzdržavati djecu. Bračni drug bez obzira na spol, koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti ima pravo na uzdržavanje od svog bračnog druga. Značajne izmjene odredbi o uzdržavanju i imovinskim odnosima učinjene su u vidu propisivanja mogućnosti da sud od osobe koja je dužna uzdržavati zatraži da dade popis imovine uz odgovarajuću primjenu odredaba *Ovršnog zakona*. Radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje ovrha se može provesti na cijelokupnoj imovini ovršenika koja može biti predmet ovrhe. Izmjenama je uvedena i novina vezana uz uzdržavanje razvedenog bračnog druga, bračnog druga iz poništenog braka te izvanbračnog druga, prema kojoj uzdržavanje prestaje kada taj bračni ili izvanbračni drug zasnuje drugu zajednicu ili kad postane nedostojan tog prava.

202. Izmjenama vezanim uz osiguravanje uzdržavanja djece propisano je da, ukoliko roditelj ne uzdržava dijete, baka i djed po tom roditelju dužni su ga uzdržavati. Obveza uzdržavanja djece opstaje i nakon prestanka bračne zajednice. Uvedene su nove odredbe vezane uz uzdržavanje koje propisuju da roditelj koji nije uzdržavao svoje dijete s kojim ne živi u obiteljskoj zajednici, a bio je dužan to učiniti, dužan je djetetu isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje i unatrag od nastanka tog prava pa do donošenja tužbe.

Slijedeća novina napravljena je u vidu uvođenja dužnosti centru za socijalnu skrb da po primitku pravomoćne sudske nagodbe o uzdržavanju djeteta obavijesti u pisanom obliku roditelja s kojim dijete živi te roditelja koji je dužan uzdržavati dijete o pravima i dužnostima uzdržavanja djeteta. Centar za socijalnu skrb također je dužan podnijeti kaznenu prijavu protiv osobe koja ne ispunjava obvezu uzdržavanja. Privremeno uzdržavanje djeteta u slučaju da roditelj koji je dužan uzdržavati dijete ne ispunjava svoju obvezu dulje od 6 mjeseci, a privremeno uzdržavanje isplaćuje centar za socijalnu skrb, sve dok roditelj obveznik uzdržavanja ne počne ponovno udovoljavati svojoj obvezi, u ukupnom trajanju od najduže tri godine. Kad centar za socijalnu skrb pokrene postupak u slučajevima kada je na to ovlašten ovim zakonom, on u postupku ima položaj stranke.

203. Vezano uz odredbe koje se odnose na posvojenje i skrbništvo *Obiteljski zakon* ne radi razliku prema spolu. Posvojiti može bračni par, jedan bračni drug, ako je drugi bračni drug roditelj te jedan bračni drug uz pristanak drugoga. Također dijete može posvojiti osoba koja nije u braku, ako je to od osobite koristi za dijete. Temeljem odredaba *Obiteljskog zakona* status usvojene djece izjednačen je sa statusom biološke djece. Pravne odredbe o skrbništvu nemaju učinak obzirom na spol.

204. 2009. godine pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti osnovana je Radna skupina za izradu Analize učinaka primjene Obiteljskog zakona s prijedlogom preporuka za njegovo unaprjeđenje. Zadatak je Radne skupine bio prikupiti i obraditi podatke o dosadašnjoj praksi primjene *Obiteljskog zakona* od nadležnih tijela koja primjenjuju *Obiteljski zakon* sudova, centara za socijalnu skrb, stručnih i znanstvenih institucija, te drugih zainteresiranih osoba i/ili institucija. Na temelju rezultata istraživanja, proučavanja važeće zakonske regulative kojima je uređena obiteljskopravna zaštita te dosadašnje sudske prakse Radna skupina će predložiti preporuke kako bi se otklonile nejasnoće i dvojbe u primjeni *Obiteljskog zakona* odnosno dodatno unaprijedila pojedina zakonska rješenja.

Dodatak 1. Pregled zakonodavnih i drugih akata vezanih uz ravnopravnost spolova i uklanjanje diskriminacije žena

- Ustav Republike Hrvatske (NN, br. 85/10 – pročišćeni tekst)
- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN, br. 155/02, 47/10, 80/10)
- Zakon o ravnopravnosti spolova (NN, br. 82/08)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br. 85/08)
- Zakon o obrazovanju odraslih (NN, br. 17/07)
- Zakon o državnim službenicima i namještenicima (NN, br. 27/01)
- Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (NN, br. 36/06, 27/10)
- Zakon o državnim službenicima (NN, br. 92/05)
- Zakon o azilu (NN, br. 79/07, 88/10)
- Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN, br. 80/08)
- Izmjene i dopune Zakona o socijalnoj skrbi (NN, br. 79/07)
- Zakon o kaznenom postupku (NN, br. 152/08, 76/09)
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN, br. 62/08)
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, br. 137/09, 14/10, 60/10)
- Zakon o medijima (NN, br. 59/04)
- Zakon o zaštiti osobnih podataka (NN, br. 103/03, 118/06, 41/08)
- Zakon o strancima (NN, br. 79/07, 36/09)
- Zakon o izmjenama Zakona o političkim strankama (NN, br. 34/01)
- Zakon o zaštiti svjedoka (NN, br. 163/03)
- Zakon o radu (NN, br. 149/09)
- Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN, br. 107/07)
- Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 85/06, 105/06, 118/06, 77/07, 35/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10)
- Zakon o Hrvatskoj radio televiziji (NN, br. 137/10)
- Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (NN, br. 18/78)
- Zakon o rodiljnem dopustu majki koje obavljaju samostalnu djelatnost i nezaposlenih majki (NN, br. 30/04)
- Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08 i 110/08 – ispravak)
- Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN, br. 05/90, 30/90, 47/90)
- Zakon o porezu na dohodak (NN, br. 177/04, 73/08, 80/10)
- Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2009. godinu (NN, br. 149/2008)
- Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2008. godinu (NN, br. 28/08)
- Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2007. godinu (NN, br. 137/06)
- Zakon o izmjeni Zakona o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika i ovlaštenih službenih osoba (NN, br. 41/08)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN, br. 76/09)

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima (NN, br. 107/07, 27/08)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 138/06, 107/07)
- Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN, br. 44/05, 109/07)
- Zakon o hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN, br. 64/01)
- Zakon o elektroničkim medijima (NN, br. 153/2009)
- Zakon o akademskim i stručnim nazivima i akademskom stupnju (NN, br. 107/07)
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o azilu (NN, br. 88/10)
- Zakon o pravobranitelju za djecu (NN, br. 96/03)
- Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07)
- Zakon o pučkom pravobranitelju (NN, br. 76/12)
- Prekršajni zakon (NN, br. 107/07)
- Ovršni zakon (NN, br. 139/10)
- Obiteljski zakon (NN, br. 116/03, 17/04, 136/04 i 107/07)
- Kazneni zakon (NN, br. 110/97, 27/98, 129/00, 51/01, 111/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08)
- Uredba o klasifikaciji radnih mjesta u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN, br. 74/2010)
- Odluka o izmjenama i dopunama Poslovnika Hrvatskoga sabora (NN, br. 39/08)
- Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama (NN, br. 76/05, 78/08, 118/09)
- Pravilnik o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na stanku za dojenje djeteta i prava na trudnički ili dojenački dopust s pravom na naknadu plaće (NN, br. 24/09)
- Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama (NN, br. 32/10)
- Pravilnik o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji stavljene u nadležnost policije (NN, br. 27/04)
- Pravilnik o jedinstvenim standardima i mjerilima za određivanje naziva i opisa radnih mjesta u državnoj službi (NN, br. 116/07)
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o standardima i normativima te načinu i postupku utvrđivanja ispunjenosti uvjeta u ustanovama za obrazovanje odraslih (NN, br. 52/10)
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana (NN, br. 78/06)
- Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005.-2015.
(http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_z_nacionalne_manjine/akcijski_plan_desetljeca_za_uključivanje_roma_2005_2015)
- Akcijski plan za usklađivanje zakonodavstva i stvaranje potrebnih administrativnih kapaciteta za usvajanje i provedbu pravne stečevine Europske unije na pregovaračkom poglavlju 19. „Socijalna politika i zapošljavanje“
(<http://www.mvep.hr/MVP.asp?pcpid=2754>)
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, Državni pedagoški standard sustava osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja i Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN, br. 63/08)

- Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2005.-2010. (www.zdravlje.hr)
- Izvješće Europske komisije o napretku Hrvatske za 2009. godinu (<http://www.mvep.hr/ei/default.asp?ru=268&gl=20061116000001&sid=&jezik=1>)
- Izvješće Europske komisije o napretku Hrvatske za 2010. godinu (<http://www.mvep.hr/ei/default.asp?ru=268&gl=20061116000001&sid=&jezik=1>)
- Izvješće o provedbi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od listopada 2006. do prosinca 2008. godine (<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/institucionalni-mehanizmi/ured-za-ravnopravnost-spolova.html>)
- Izvješće o provedbi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova u 2009. i 2010. godini (<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/institucionalni-mehanizmi/ured-za-ravnopravnost-spolova.html>)
- Izvješće pučkog pravobranitelja o pojavama diskriminacije u 2010. godini (<http://www.ombudsman.hr/dodaci/Izvjesce%20o%20pojavama%20diskriminacije%20za%202010.pdf>)
- Nacionalna klasifikacija zanimanja (NN, br. 147/10)
- Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2001.- 2005. (NN, br. 112/01)
- Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010 (NN, br. 114/06)
- Nacionalna populacijska politika (NN, br. 132/06)
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN, br. 63/07)
- Nacionalna strategija razvijanja zdravstva 2006. - 2011. (NN, br. 72/06)
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2005. do 2007. godine (NN, br. 182/04)
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2008. do 2010.godine (NN, br. 126/07)
- Nacionalni akcijski plan zapošljavanja za razdoblje od 2005. do 2008. godine (www.vlada.hr/hr/content/download/6493/49848/file/54-01.pdf)
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>)
- Nacionalni plan aktivnosti za prava i interesu djece od 2006. do 2012. godine (http://www.dijete.hr/hr/dokumenti-mainmenu-83/nacionalni-planovi-i-strategije-mainmenu-75/za-djecu-i-mlade-mainmenu-79/doc_details/76-nacionalni-plan-aktivnosti-za-prava-i-interese-djece-2006-2012.html)
- Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije 2008.-2013. (http://www.vlada.hr/hr/content/download/64970/921173/44_10_a.pdf)
- Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja u 2009. i 2010. godini (http://vlada.hr/hr/naslovnica/sjednice_i_odluke_vlade_rh/2009/83_sjednica_vlade_republike_hrvatske)
- Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja djecom listopad 2005. - prosinac 2007. godine (<http://www.ljudskaprava-vladarh.hr/lgs.axd?t=16&id=1298>)
- Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima 2005. - 2008. godine (http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/nacionalni_program_za_suzbijanje_trgovanja_ljudima.pdf)
- Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima 2009. - 2011. (www.ljudskaprava-vladarh.hr/lgs.axd?t=16&id=1325)

- Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke (<http://www.zdravje.hr/nac%20program%20ranog%20otkrivanja%20raka%20>)
- Nacionalni program za mlade 2009.-2013. (NN, br. 82/09)
- Nacionalni program za Rome (http://www.vlada.hr/hr/uredi/ured_za_nacionalne_manjine/nacionalni_program_za_rome)
- Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2008. do 2011. (NN, br. 119/07)
- Nacionalni programi Republike Hrvatske za pristupanje Europskoj uniji za 2005., 2006., 2007., 2008., 2009. godinu (<http://www.mvep.hr/ei/default.asp?ru=623&gl=&sid=&jezik=1>)
- Operativni plan poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2010. godinu (www.vlada.hr/hr/content/download/121166/1741299/43_03.pdf)
- Operativni program Razvoj ljudskih potencijala (<http://www.ljudskipotencijali.hr/OP-RLJP/operativni-program-razvoj-ljudskih-potencijala.html>)
- Plan i program mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja (NN, br. 126/06)
- Program razvoja usluga za starije osobe u sustavu međugeneracijske solidarnosti od 2008. do 2011. godine (www.vlada.hr/hr/content/download/26991/367529/file/254-14.pdf)
- Program Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2010. godinu (http://www.mvep.hr/ei/download/2010/02/18/Program_VRH_za_preuzimanje_i_provedbu_pravne_stecchine_EU.pdf)
- Protokol o postupanju pri dobrovoljnem povratku žrtava trgovanja ljudima (http://www.mup.hr/UserDocsImages/nacionalni_programi/trgovanje_ljudima/2012/Protokol%20povratak.pdf)
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije.html>)
- Protokol o suradnji policije i državnog odvjetništva tijekom pretkaznenog i kaznenog postupka (<http://www.dorh.hr/Default.aspx?art=5352>)
- Protokol protiv krijumčarenja imigranata kopnom, morem i zrakom (<http://www.antikorupcija.hr/Default.aspx?sec=505>)
- Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima (http://www.mup.hr/UserDocsImages/nacionalni_programi/trgovanje_ljudima/2012/PROTOKOL%20procisceni%20tekst.pdf)
- Sporazum o suradnji za prevenciju i suzbijanje nasilja u obitelji i nasilja nad ženama (<http://www.mup.hr/78630.aspx>)
- Strategija razvjeta službene statistike Republike Hrvatske 2004. – 2012. (NN, br. 28/05)
- Strategija razvoja školskog športa 2009.-2014. (<http://www.dijete.hr/hr/naslovica-mainmenu-1/769-strategija-razvoja-kolskog-porta-u-hrvatskoj-2009-2014.html>)
- Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2013. godine (<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/nacionalni-dokumenti/politike-planovi-programi-strategije.html>)
- Udžbenički standard (NN, br. 7/07)
- Univerzalni periodički pregled stanja ljudskih prava (UPR) (http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/101015_upr_hr.pdf)

- Zagrebačka strategija jedinstvene politike za zaštitu od nasilja u obitelji u razdoblju od 2008. do 2010. godine (Službeni glasnik Grada Zagreba br. 09/08)
- Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (JIM)
(<http://www.mrms.hr/wp-content/uploads/2012/11/jim.pdf>)
- Zajednički memorandumom o prioritetima politike zapošljavanja Republike Hrvatske (JAP)
(http://www.hzz.hr/DocSlike/Zajednicki_memorandum_o_prioritetima_politike_zaposljavanja_RH_%28JAP%29.pdf)

Dodatak 2. Statistički pokazatelji

Tablica 1. – Obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina starijih od 15 godina prema spolu

	Spol	Ukupno	Bez škole	Nepotpuna osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Više i visoko obrazovanje, magisterij i doktorat	Nepoznato
		<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Nacionalne manjine-ukupno	UK	298.359	15.591	58.156	65.431	122.596	35.856	729
	M	141.945	2.817	21.336	27.646	69.614	20.185	347
	Ž	156.414	12.774	36.820	37.785	52.982	15.671	382
Postotak	UK	100	5,2	19,5	21,9	41,1	12,0	0,2
	M	100	2,0	15,0	19,5	49,0	14,2	0,2
	Ž	100	8,2	23,5	24,2	33,9	10,0	0,2

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva iz 2001. godine

Tablica 2. – Udio žena pripadnica nacionalnih manjina u vijećima nacionalnih manjina 2007. godine

Nacionalna manjina	ukupan broj članova/ica i predstavnika/ica	broj žena	%
albanska nacionalna manjina	305	31	10,16%
bošnjačka nacionalna manjina	411	76	18,49%
bugarska nacionalna manjina	1	0	0,00%
crnogorska nacionalna manjina	139	23	16,55%
češka nacionalna manjina	212	82	38,68%
mađarska nacionalna manjina	362	132	36,46%

makedonska nacionalna manjina	75	32	42,67%
njemačka nacionalna manjina	45	8	17,78%
poljska nacionalna manjina	1	1	100,00%
romska nacionalna manjina	300	36	12,00%
ruska nacionalna manjina	1	1	100,00%
rusinska nacionalna manjina	62	11	17,74%
slovačka nacionalna manjina	110	20	18,18%
slovenska nacionalna manjina	177	109	61,58%
srpska nacionalna manjina	1721	329	19,12%
talijanska nacionalna manjina	229	90	39,30%
ukrajinska nacionalna manjina	23	9	39,13%
židovska nacionalna manjina	1	1	100,00%
ukupno:	4175	991	23,74%

Izvor: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Tablica 3. – Uključenost Roma u obrazovni sustav

Početak godine	Predškolski odgoj i obrazovanje		Osnovnoškolsko obrazovanje		Srednjoškolsko obrazovanje		Visokoškolsko obrazovanje	
2006./2007.	518		3.010		172		10	
2007./2008.	810		3.786		186		12	
	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško
	401	409	1.852	1.934	69	117	8	4
2008./2009.	661		3.940		244		20	
	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško
	315	346	1960	1980	99	145	8	11
2009./2010.	550		4186		304		25	
	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško
	253	297	2010	2176	138	166	13	12
2010./2011.	799		4435		341		28	
	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško	žensko	muško
	405	394	2189	2246	164	177	17	11

Izvor: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Tablica 4.- Osobe s invaliditetom po spolu i dobnim skupinama

Dobna skupina	Muškarci		Žene		Ukupno	
	F	%	F	%	Ukupno	%
0 - 4	1.207	0,4	897	0,4	2.104	0,4
5-9	4.662	1,5	3.062	1,5	7.724	1,5
10-14	8.766	2,9	5.570	2,7	14.336	2,8
15 - 19	6.090	2	3.839	1,9	9.929	1,9
20 - 24	3.208	1	2.102	1	5.310	1
25 - 29	2.922	1	1.771	0,9	4.693	0,9
30 - 34	4.227	1,4	1.840	0,9	6.067	1,2
35 - 39	14.021	4,6	2.526	1,2	16.547	3,2
40 - 44	22.346	7,3	5.066	2,5	27.412	5,4
45 - 49	27.227	8,9	10.280	5	37.507	7,4
50 - 54	34.089	11,2	20.300	9,9	54.389	10,7
55 - 59	40.525	13,3	26.477	12,9	67.002	13,3
60 - 64	35.231	11,7	23.064	11,3	58.295	11,4
65 - 69	30.545	10	20.799	10,2	51.344	10,1
70 - 74	26.509	8,7	23.816	11,6	50.325	9,9
75 - 79	21.764	7,1	24.546	12	46.310	9,1
80 - 84	12.784	4,2	15.678	7,7	28.462	5,6
85+	8.513	2,8	13.000	6,4	21.513	4,2
Ukupno	304.636	100	204633	100	509.269	100

Izvor: Registar osoba s invaliditetom, stanje na dan 3.11.2009.

Tablica 5.- Vrste oštećenja kod osoba s invaliditetom iskazanih u skladu sa Zakonom o hrvatskom registru o osobama s invaliditetom, prema spolu

Vrsta oštećenja	Broj osoba prema spolu		Prevalencija na 10.000 stanovnika	Prevalencija na 10.000 stanovnika
	muškarci	žene		
OŠTEĆENJE LOKOMOTORNOG SUSTAVA	80.486	62.382	377	271
OŠTEĆENJE DRUGIH ORGANA I ORGANSKIH SUSTAVA	62.439	52.606	292	229
DUŠEVNI POREMEĆAJI	66.013	42.629	309	185
OŠTEĆENJE SREDIŠNJEŽIVČANOG SUSTAVA	50.338	44.525	236	194
MENTALNE RETARDACIJE	11.653	8.638	55	38
OŠTEĆENJE VIDA	9.488	7.706	44	34
OŠTEĆENJE GLASOVNO GOVORNE KOMUNIKACIJE	7.802	4.634	36	20
OŠTEĆENJE SLUHA	7.416	4.958	35	22
OŠTEĆENJE PERIFERNOG ŽIVČANOG SUSTAVA	8.523	3.492	40	15
PERVAZIVNI RAZVOJNI POREMEĆAJI	635	219	3	1
PRIROĐENE ANOMALIJE I KROMOSOMOPATIJE*	3.937	3.800	18	17
VIŠESTRUKA OŠTEĆENJA	72.583	63.679	340	277

Napomena:

1. Za izračun prevalencije korišteni su podaci Popisa stanovništva iz 2001. godine
2. Ukupan broj oštećenja iz Tablice 2. veći je od ukupnog broja osoba zbog postojanja višestrukih oštećenja

Izvor: Registar osoba s invaliditetom, stanje na dan 3.11.2009.

Tablica 6.- Popis finansijski podržanih projekata organizacija civilnog društva od 2005. do 2010. iz sredstava državnog proračuna na poziciji Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH

Red. broj	Naziv udruge	Naziv projekta	Iznos u HRK
2005.			
1.	Ženska infoteka	<i>Časopis Kruh i ruže br.28, tema: Političke promjene u vezi s položajem žena u Hrvatskoj</i>	9.000,00
2.	Klub albanskih žena Hrvatske „Kraljica Teuta“	<i>Inicijalni broj časopisa Iliria</i>	15.000,00
3.	Centar za žene žrtve rata ROSA	<i>Brošura Vodič za UN Konvenciju iz 1949. o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištanju prostitucije drugih, uz pripadajući letak o mreži PETRA</i>	22.500,00
4.	Udruga žena Romkinja Primorsko goranske županije „Bolji život“	<i>Priručnik za romske aktiviste</i>	13.000,00
5.	Ženska soba	<i>Zbornik konferencijskih radova „Transgresija roda: spolna/rodna ravnopravnost znači više od binaronosti“</i>	23.500,00
6.	Autonomna ženska kuća	<i>Knjiga „Nasilje protiv žena-odgovornost policije“</i>	22.000,00
7.	Udruga za unapređenje kvalitete življenja „Let“	<i>Priručnik za samohrane roditelje i njihovu djecu</i>	15.000,00
Ukupno 2005.			120.000,00
2006.			
1.	Centar za ženske studije	<i>Uloga žensko-studijskog obrazovanja u postizanju ravnopravnosti spolova</i>	40.000,00
2.	Ženska infoteka	<i>Uspostava baza podataka, informatizacija i njihovo korištenje u vezi statusa žena u Hrvatskoj</i>	50.000,00
3.	Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“	<i>Edukacijom do znanja</i>	20.000,00

4.	Udruga žena Romkinja „Romsko srce“	<i>Različiti-ravnopravni</i>	10.000,00
5.	Autonomna ženska kuća Zagreb	<i>Žensko pravo-prenošenje pravnih znanja ženama koje su preživjele obiteljsko nasilje</i>	50.000,00
6.	CESI –Centar za edukaciju , savjetovanje i istraživanje	<i>Promocija politike jednakih mogućnosti u području rada</i>	30.000,00
7.	Centar za građanske inicijative, Poreč, CGI	<i>Društvenom odgovornošću do boljih uvjeta za žene</i>	40.000,00
8	Ženska udruga „Izvor“	<i>Obrazovanje za ravnopravnost i ženska ljudska prava</i>	30.000,00
9.	Centar za žene žrtve rata ROSA	<i>Ženska memorija –Rodna perspektiva memorije-politika sjećanja</i>	21.000,00
10.	Udruga žena Vukovar	<i>Život bez nasilja je ravnopravnost spolova</i>	25.000,00
11.	Udruga za razvoj kreativnog življenja „K-zona“	<i>Žensko umjetničko stvaralaštvo i edukacija: Od virtualnog prema realnom prostoru</i>	42.500,00
12.	Ženska soba	<i>Rodna prizma seksualnih prava mladih</i>	30.000,00
13.	Lezbijska grupa „Kontra“	<i>Promicanje znanja i svijesti o pravima spolnih i rodnih manjina</i>	6.600,00
14.	Udruženje „Baranja“	<i>Iskoristimo svoju moć</i>	16.000,00
15.	SOS telefon – Poziv u pomoć, Virovitica	<i>Ni više ni manje nego ravnopravno</i>	20.000,00
16.	Domine	<i>Različitošću do jednakosti</i>	29.400,00
17.	Gord-Gradska organizacija razvoja Dalj	<i>Edukacija multidisciplinarnog tima za provedbu Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji</i>	35.000,00
18.	Ženska mreža Hrvatske	<i>Kampanja-Nulta stopa tolerancije nasilju nad ženama</i>	20.000,00
19.	Poduzetnički centra Rosa	<i>Utjecaj proračuna na postizanje ravnopravnosti spolova</i>	50.000,00
Ukupno 2006.			565.500,00

2007.			
1.	Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e.	<i>Istraživanje nepoznatih lica Europske unije - vodič kroz labirint regulativa koji utječe na rodnu dimenziju svakodnevnog život</i>	80.000,00
2.	Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje CESI	<i>Unapređenje sudjelovanja žena u izbornoj kampanji za parlamentarne izbore 2007. godine u RH</i>	32.700,00
3.	Udruga žena Vukovar	<i>Savjetovalište za žene</i>	20.000,00
4.	Centar za razvoj demokracije CERD	<i>Zaštita žena od pojave diskriminacije u sudskim i upravnim postupcima</i>	30.000,00
5.	Ženska grupa Karlovac "KORAK"	<i>Edukacija djelatnika policije i centara za socijalnu skrb s područja Karlovačke županije</i>	80.000,00
6.	Organizacija za građanske inicijative OGI	<i>Zaokruži da za obitelj-zaokruži ne za obiteljsko glasovanje</i>	25.200,00
7.	DOMINE Udruga za razvoj civ. društva i promicanje ženskih prava	<i>Europska socijalna politika i zapošljavanje-jednake mogućnosti na tržištu rada za žene u Dalmaciji</i>	27.100,00
8.	Centar za građanske inicijative Poreč CGI	<i>Bez žena i dalje ne može!</i>	12.000,00
9.	Udruženje za mir i ljudska prava Baranja	<i>Glas nečujnih</i>	22.100,00
10.	HOMO udruga za zaštitu ljudskih prava i građanskih sloboda	<i>Miss u politici-mir u svijetu</i>	53.500,00
11.	Udruga žena Romkinja Bolja budućnost	<i>Afirmacija u zajednici</i>	15.000,00
12.	Klub albanskih žena Kraljica Teuta	<i>Časopis Ilirija</i>	25.000,00
13.	Udruga za radioničku edukaciju	<i>Jedni za druge</i>	27.400,00

	Vještine		
14.	Centar za žene Adela	<i>Sos telefon za žrtve obiteljskog nasilja</i>	20.000,00
15.	SOS Ženska pomoć sada	<i>Priručnik-prevencija obiteljskog nasilja</i>	30.000,00
16.	GORD-Gradska organizacija razvoja Dalj	<i>0800-200-008 dok nasilje ne prestane-potpore ženama žrtvama nasilja</i>	36.200,00
17.	Agencija lokalne demokracije Sisak	<i>Za zajednicu bez nasilja u obitelji</i>	28.400,00
18.	Ženska udruga Izvor	<i>Stop nasilju</i>	16.420,00
19.	Centar za participaciju žena u društvenom životu	<i>Centar za pravno savjetovanje žena žrtava nasilja</i>	18.980,00
Ukupno 2007.			600.000,00
2008.			
1.	Savez gluhih i nagluhih Grada Zagreba	<i>I gluhe žene mogu doprinijeti lokalnoj zajednici</i>	10.000,00
2.	Zajednica Saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, Zagreb	<i>Osnaživanje žena s invaliditetom za uključivanje u proces političkog odlučivanja na lokalnoj razini</i>	50.000,00
3.	Udruga za promicanje inkvizije, podružnica Šibenik	<i>Osnaživanje žena s invaliditetom za političko odlučivanje</i>	30.000,00
4.	Društvo osoba s invaliditetom «Baranjsko srce» Beli Manastir	<i>Politika ravnopravnih</i>	10.000,00
5.	Savez udruga s invaliditetom Karlovačke županije	<i>Za ravnopravnost u političkom odlučivanju</i>	30.000,00
6.	Udruga invalida rada, Virovitica	<i>Naš glas</i>	35.000,00
7.	O.M.G., Otvorena medijska grupacija, Zagreb	<i>Spot za promicanje zastupljenosti žena na predstojećim izborima</i>	25.000,00
8.	GORD, Gradska organizacija razvoja, Dalj	<i>Učim biti liderka-Promicanje veće zastupljenosti žena pripadnica manjina u političkom i javnom odlučivanju na lokalnoj razini</i>	34.000,00
9.	SOS telefon – Poziv u pomoć, Virovitica	<i>Ženska politička akademija</i>	30.000,00

10.	Centar za ženske studije, Zagreb	<i>Da za paritet- slikom i riječi</i>	42.000,00
11.	Udruga Brod, grupa za ženska ljudska prava, Sl. Brod	<i>Politička participacija žena na lokalnim izborima u Brodsko-posavskoj županiji/2009/izazovi i mogućnosti</i>	25.000,00
12.	Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“, Pakrac	<i>Zajedno možemo</i>	28.000,00
13.	Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj, DIM, Zagreb	<i>Uravnotežimo se</i>	28.000,00
14.	CESI, Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, Zagreb	<i>Liderice u lokalnim zajednicama</i>	35.000,00
15.	Ženska grupa Karlovac «Korak»	<i>Lokalni izbori 2009.-promocija uravnotežene zastupljenosti muškaraca i žena</i>	38.000,00
16.	Homo, Pula, Udruga za zaštitu ljudskih prava i građanskih sloboda	<i>Žene u politici – mir u svijetu</i>	42.000,00
17.	OGI, Organizacija za građanske inicijative, Drniš	<i>Odlučujemo danas za bolje sutra</i>	20.000,00
18.	Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e. Zagreb	<i>Ka ravnopravnoj participaciji žena i muškaraca u političkom odlučivanju u Vukovarsko-srijemskoj županiji – lokalni izbori 2009.</i>	42.000,00
19.	CGI Centar za građanske inicijative, Poreč	<i>(I)zborimo načelo ravnopravnosti spolova</i>	42.000,00
20.	Ženska udruga Izvor, Tenja	<i>Participacija žena u politici</i>	20.000,00
21.	Udruga žena „Budućnost“ Đevrske	<i>Žene u zajednici</i>	9.000,00
22.	Centar za žene Adela, Sisak	<i>Izborne zavrzlame za gospodu i dame- kroz edukacije brže do demokracije</i>	10.000,00

23.	Feministička organizacija za promicanje ženskih prava i razvoj civilnog društva Domine, Split	<i>16 gradova-8 gradonačelnica</i>	30.000,00
Ukupno 2008.			665.000,00
2009.			
1.	CESI, Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje <i>Partneri: B.a.B.e., Delfin, Domine, CGI</i>	<i>Osnajivanje žena i muškaraca za provođenje rodno osjetljive politike na lokalnoj razini“</i>	180.000,00
2.	Ženska grupa Korak, Karlovac	<i>Uloga povjerenstava za ravnopravnost spolova</i>	20.000,00
Ukupno 2009.			200.000,00
2010.			
1.	B.a.B.e. Budi aktivna- budi emancipiran	<i>Knjiga: Put do vlastitog pogleda</i>	25.000,00
2.	Domine	<i>Dokumentarni film: Splićanke nekad i danas</i>	26.000,00
3.	K-zona	<i>Portal: counterview.net</i>	30.000,00
4.	Otvorena medijska grupacija	<i>Dokumentarni serijal: Tata od formata</i>	30.000,00
5.	SOS Telefon- POZIV U POMOĆ	<i>Radijski jingl: I mama i tata mogu</i>	27.000,00
6.	Udruga za nezavisnu medijsku kulturu	<i>Promocija spolne ravnopravnosti na H-alteru</i>	20.000,00
Ukupno 2010.			158.000,00
77	SVEUKUPNO od 2005.-2010.		2.308.500,00

Izvor: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske

Tablica 7. - Statistički prikaz broja identificiranih žrtava trgovanja ljudima po državljanstvu za razdoblje od 2005. do 2010. godine

Državljanstvo	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Republike Hrvatske	3	3	9	4	4	4
Bosne i Hercegovine	1	1	2	2	1	1
Kameruna	-	-	-	-	-	-
Maroka	-	-	-	-	-	-
Moldavije	-	-	1	-	-	-
Rumunjske	1	1	-	-	-	1
Ruske Federacije	-	-	-	-	-	-
Slovačke	-	-	-	-	-	-
Srbija	-	1	3	1	-	1
Ukrajine	-	3	-	-	3	-
Bugarske	1	3	-	-	-	-
Albanije	-	1	-	-	-	-
Bez državljanstva	-	-	-	-	-	-
Ukupno	6	13	15	7	8	7
Ukupno 2005. - 2010.	56					

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova, <http://www.mup.hr/31.aspx>

Popis priloga

1. Zajednički osnovni dokument Republike Hrvatske (HRI/CORE/HRV/2011)
<http://www2.ohchr.org/english/bodies/coredocs.htm>
2. Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava (UPR)
http://www.mvep.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/101015_upr_hr.pdf
3. Zakon o ravnopravnosti spolova
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/nacionalni-dokumenti/zakoni-kat/zakon-o-ravnopravnosti-spolova.html>
4. Zakon o suzbijanju diskriminacije
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/hr/nacionalni-dokumenti/zakoni-kat/zakon-o-suzbijanju-diskriminacije.html>
5. Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/nacionalna-2006-2010.pdf
6. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2008. do 2010. godine
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/nacionalna-strategija-2008-2010.pdf
7. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. godine
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/nac_strategija_zastite_od_nasilja_u_obitelji_2005-2007.pdf
8. „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2012.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/men_and_women_2012.pdf
9. „Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007.-2010.“, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/dokumenti/studije_i_analize_111.pdf
10. „Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2010. godinu“, Hrvatski zavod za javno zdravstvo
http://www.hzjz.hr/publikacije/hzs_ljetopis/Ljetopis_Yearbook_HR_2010.pdf
11. Izvješće Republike Hrvatske UNECE-u o provedbi Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje (Peking+15) 2009.
<http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/images/pdf/peking%20izvjee.pdf>
12. Pregled postignuća Republike Hrvatske u ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja za razdoblje od 2006. do 2010. godine
http://www.ured-ravnopravnost.hr/site/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/100917_postignuca_milensijski_ciljevi.pdf

Kratice

B.a.B.e. - Budi aktivna. Budi emancipiran.

CARDS - Pomoć Zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju

CEDAW - Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih naroda

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

DZS - Državni zavod za statistiku

EK - Europska komisija

EU - Europska unija

HAMAG - Hrvatska agencija za malo gospodarstvo

HRT - Hrvatska radiotelevizija

HZZ - Hrvatski zavod za zapošljavanje

ICMPD - Međunarodno središte za razvoj politike migracija

ICT - Informacijsko komunikacijski sektor

ILAEIRA - Projekt za borbu protiv trgovine ljudima na području Jugoistočne Europe

IPA - Instrument pretpristupne pomoći

JIM - Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske

Mreža PETRA – Mreža nevladinih organizacija za prevenciju i eliminaciju trgovanja ženama i djecom

MVPEI - Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija

NATO - Organizacija Sjeverno-atlantskog sporazuma

NN - Narodne novine

O.M.G. - Otvorena medijska grupacija

Program PHARE - Pologne Hongrie Aide à la reconstruction économique - Poljska i Mađarska - pomoć za ekonomsku obnovu

PROGRESS - Program Zajednice za zapošljavanje i socijalnu solidarnost

RH - Republika Hrvatska

SAD - Sjedinjene Američke Države

SECI - Regionalni centar za borbu protiv prekograničnog kriminala Inicijative za suradnju u Jugoistočnoj Evropi

SOIH - Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske

UN - Ujedinjeni narodi

UNDP - Program za razvoj Ujedinjenih naroda

UNECE - Ekomska komisija za Europu Ujedinjenih naroda

UNESCO - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu

UNICEF - Fond Ujedinjenih naroda za djecu

UNODC - Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal

UPR - Univerzalni periodični pregleda stanja ljudskih prava

URIHO - Ustanova za rehabilitaciju hendikepiranih osoba, profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem

VE - Vijeće Europe